

De trinitate 2.827

39.600 ΚΕΦ. Η΄. Περί τῆς προγνώσεως καὶ αὐτεξουσιότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Μετὰ δὴ τὴν θείαν φύσιν καὶ ἐνέργειαν τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, τρανέστατα κομιδῇ περὶ τῆς αὐτεξουσιότητος αὐτοῦ καὶ ἐθελουσίου διανομῆς τὰ λόγια διαλέγονται.

Α΄. Ὅτι οὐ διακονικῶς, ἀλλ' αὐθεντικῶς, πάντα ποιεῖ καὶ παρέχει, καθὼς βούλεται, τὰ χαρίσματα, ὅσαπερ ἂν ἡ ἄφραστος, καὶ ὑπερούσιος, καὶ μόνη χαρίσαιτο φύσις· καὶ ἐνεργεῖ ὅσα ἐθέλει, καὶ πνεῖ 39.601 ὅπου προήρηται· βούλεται δὲ, ὅπερ ὁ Πατήρ, καὶ Υἱός· καὶ πνεῖ ὁμοίως ἔνθα θέλει καὶ ὁ Πατήρ καὶ ὁ Υἱός· πληροῦν τὴν ἄφθονον τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ ἑαυτοῦ μίαν βούλησιν· καὶ μηδὲν, μηδὲ αὐτῶν τῶν ἀμυδρὰν ἐχόντων ζωὴν, ἔρημον ἀπολιμπάνον τῆς ἑαυτοῦ προνοίας. Προϊστάμενον γὰρ τῆς ἑαυτοῦ ποιήσεως, ἅτε ὄν αὐτοάγαθον, καὶ ἅτε συνεργὸν τοῦ ἀγαθοῦ Δημιουργοῦ, πάντα ἐφορᾷ, καὶ οὐδὲν παραβλέπει, πανταρκὲς ὑπάρχον, καὶ θεϊκὰ δωρήματα διανέμον. Τῷ γὰρ “ἐνὶ ἀγαθῷ,” οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐγγίνεται φθόνος· ἀλλ' εὐεργεσίαις μᾶλλον δείκνυσι τὴν ἐξουσίαν. Καὶ διὰ τοῦτο ἐν θέλημα, καὶ μίαν ἐξουσίαν καὶ δύναμιν τῆς Τριάδος εἶναι λέγομεν. Ὡν δὲ θέλησις, καὶ ἐξουσία, καὶ ἐνέργεια μία. ἄρα μία καὶ ἡ θεότης. Τὸ γὰρ πάντα ἐνεργοῦν κατ' ἐξουσίαν ἰδίαν, καὶ παρὸν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον, τῆς ἐπὶ πάντων ἐστὶ μιᾶς καὶ ἀκηράτου φύσεως, οὐκ ἔχον ἐν τινὶ τὸ ἐλλεῖπον, οὐδὲ ποιοῦν ὃ μὴ θέλει· ἀλλ' οὐδὲ ποιοῦν ὃ μὴ θυμῆρες τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ. Καὶ ὄν τρόπον ἀπαράλλακτον πρὸς τὸν Πατέρα μετὰ τῶν ἄλλων ἀποδειξέωσιν δείκνυσι τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ, “Ὅσα ἂν ποιῇ ὁ Πατήρ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ” οὕτω καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὸ πάντα ἐνεργεῖν καὶ δωρεῖσθαι καθὼς βούλεται καὶ πνεῖν ἔνθα προήρηται. Τοῦτο γὰρ παριστῶν, καὶ τρανῶς θεολογῶν τὸ Πνεῦμα, ἔγραφεν ὁ Ἀπόστολος· “Ἴνα ἴδωμεν τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν.” Γένοιτο δ' ἂν πάντων τούτων καὶ αὐθις μάρτυς πιστὸς γράφων ὁ αὐτὸς Κορινθίοις ἐν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ· “Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶν, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα· καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσὶν, καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος· καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶ, ὃ δὲ αὐτὸς Θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Ἐκάστῳ δὲ δίδεται ἡ φανέρωσις τοῦ Πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον. Ὡ μὲν γὰρ δίδεται διὰ τοῦ Πνεύματος λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ἐτέρῳ δὲ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ Πνεύματι, ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ ἐνὶ Πνεύματι, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διάκρισις πνευμάτων, ἐτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἐρμηνεῖα γλωσσῶν. Ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται.” Χρῆ δὲ μὴ 39.604 παραδραμεῖν, ἐν μὲν, ὅτι διὰ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα περὶ πάντα ἰσότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πρώτου μέμνηται αὐτοῦ, εἶτα τοῦ Υἱοῦ, καὶ μετέπειτα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐνεργοῦντος τὰ πάντα ἐν πᾶσιν· δεύτερον δὲ, ὅτι ἀνωτέρω εἰπὼν τὸν Θεὸν ἐνεργεῖν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν, ἐπάγει μίαν ἀρμονίαν μαρτυρίας ἐκτιθέμενος περὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ· “Ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται” ἴν' ἐκ τούτου Θεὸν αὐτεξουσίον δηλώσῃ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· οὐκ ἀπροσήκῳ πράγματι ἐγχειρήσας, οὐδὲ τὴν τάξιν καινοτομήσας, οὐδὲ διαμαρτῶν τοῦ καλῶς ἔχοντος· ἀλλ' ἄτρωτον φυλάττων τὴν γνῶσιν τῆς πίστεως, καὶ τῆς θεολογίας τὴν καθαρότητα· καὶ οὐχ ὑβρίζων τὴν ἀμέριστον φύσιν καὶ ἀξίαν, ὡς οἱ μὴ συναριθμοῦντες, ἀλλ'

ὑπαριθμοῦντες τῷ Πατρὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Οὐδὲ γὰρ ἀπλῶς καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ἀνέστρεφε τῶν ὀνομάτων τὴν ἀκολουθίαν· ἀλλ' ὁ λαλῶν ἐν αὐτῷ Χριστὸς, τῶν κακοήθων καὶ ἀδιαστρόφων καρδιῶν ἀφανίζων τὴν ὑπόληψιν, διαφόρως τὴν ἀλήθειαν τῆς ἰσοδυναμίας, καὶ ὁμοτίμου, καὶ ὁμοουσίου διδάσκει Τριάδος, ἄλλοτε μὲν παρὰ τῷ αὐτῷ Παύλῳ εἰρηκῶς· “Ὁ δὲ αὐτὸς Θεὸς ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν.” ἄλλοτε δὲ παρὰ τῷ Εὐαγγελιστῇ λέγων· “Βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.” νῦν δὲ παρὰ Παύλῳ, ὡς προεῖρηται· “Ταῦτα δὲ πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται.” Συνηγορεῖ δὲ καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Ἐπιστολῇ τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ, ἐχούσῃ ὧδε· “Συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ Θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ Πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν.” Καὶ δεσποτικαὶ δὲ φάσεις παρ' Ἰωάννη ἔχουσιν· “Τὸ Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ” καὶ, “Τὸ Πνεῦμά ἐστὶν ἡ ἀλήθεια.” Καὶ ἐμπρεπὲς, φησὶ, πρωτεῖος θεότητος, ἀλλὰ μὴ ἐπὶ δευτερείοις ὑμνεῖν αὐτό· ἴν' ἐπὶ τῇ ζωῇ τὴν ἀσφάλειαν ἔχητε. Τὸ γὰρ εὐεργετοῦν, εὐχαριστεῖσθαι καὶ θεραπευέσθαι φιλεῖ· ὅπερ εὖρον εἰπεῖν ἀδόλως καὶ οἱ ἔξω· “Τὸν εὐεργέταν ἀγαναῖς ἀμοιβαῖς ἀποτίνυσθε.” Εἰ γὰρ, φησὶν, ἀμείνων ὁ αὐτεξούσιος ὑπεξούσιος, ἤδη καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτεξούσιος ὢν, κρείττων παρ' ὑμῖν ἀποφανθεῖν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Φεῦ τῶν δεινῶν! Τὰ τῆς θεϊκῆς δυνάμεως καὶ φύσεως σύμβολα ὡς ἐπὶ κτιστῆς ἐκδεχόμενοι Μακεδονιανοὶ, περινενοήκασιν ἀπάτας, καὶ ἔγραψαν εἰσάγοντες πρόσωπα ὀρθοδόξου καὶ Μακεδονιανοῦ· καὶ τοῦ μὲν ὀρθοδόξου νῦν περικόπτοντες τῶν ἀποδείξεων, νῦν οὐδὲ προφέροντες ὅσας ἐχρῆν· ἄλλοτε ἀποροῦντα ποιοῦντες αὐτὸν περὶ τὴν ἀντιλογικὴν καὶ ἀποδεικτικὴν ἀπόκρισιν· ἢ καὶ διαχέοντες καὶ ἀνιέντες δῆθεν πειθανοῖς ῥή 39.605 μᾶσι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὸ ἐμμελές· καὶ ἀπλῶς ἐν οὐδενὶ τὰ λόγια, ἃ μετ' ἀξιώματος τοῦ πρέποντος ἐχρήσθη, τιθέμενοι· εἰς ὃ δὲ αὐτοῖς δοκεῖ περιάγοντες τὸν λόγον, καὶ ἑαυτοὺς ἀνθοῦντας περὶ τὸν οἰκεῖον σκοπὸν, καὶ ἀπνευστὶ τὸν λόγον εἶροντας, καὶ νικητὰς πάντων μετὰ εὐλαβοφανοῦς εἰρωνείας εἰσφέροντες· διασύρουσιν, ὡς γε νομίζουσι, τὴν ὀρθοδοξίαν. Ἐχει δὲ ἡ τοῦ Μακεδονιανοῦ φωνὴ δῆθεν γενομένη πρὸς ὀρθόδοξον, τόνδε τὸν τρόπον· Ἐλεγε· Ἐνεργεῖ Θεός· ἐνεργεῖ καὶ ἅγιον Πνεῦμα· καὶ ἐκ τοῦ ἐνεργεῖν καὶ ἐνεργεῖν, ἐβούλου τὸ ἰσότημόν τε καὶ ἰσοδύναμον ἁγίῳ Πνεύματι καὶ Θεῷ ὑπάρχειν. Ἐγὼ δὲ ὅτι ἐπὶ ἑτεροειδῶν τε καὶ διαφερόντων τῇ φύσει καὶ τοῖς ὀρισμοῖς, τὸ ἐνεργεῖν ἰατροῖ τε καὶ πάντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν, εἴτε ἐπὶ ὑδάτων θερμῶν, εἴτε ἐπὶ τῶν ἐσθιομένων, εἴτε ἐπὶ βοτανῶν, ἐῶ· τοῦτο δὲ μόνον δείκνυμι, ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς ἐναντίας δυνάμεως ὁ θεῖος εἴληφε λόγος, εἰρηκότος τοῦ Ἀποστόλου περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου· “Οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ Σατανᾶ ἐν πᾶσι σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους.” Ὅρα οὖν, φησὶ, τοῦ ἐνεργεῖν ὀνόματος ὁμωνύμως ἢ συνωνύμως λαμβανομένου ἐπὶ πολλῶν, εἰς τί κατήγαγες τὸ ἅγιον Πνεῦμα· καὶ οὐκ ἐλογίζου, ὅτι Θεὸς μὲν κόσμον ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι πεποίηκέ τε καὶ ἐνήργηκεν· ἅγιον δὲ Πνεῦμα, διαίρεσιν χαρισμάτων ἐν τοῖς ὑπὸ Θεοῦ κτισθεῖσιν. Γέγραπται γάρ· “Διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται· οὐ μὲν δωροῦμενον.” Καὶ πῶς, ὦ Μακεδονιανέ, οὐχὶ ταῦτα παρὰ τὰς ἐννοίας ἐστὶ τὰς θεολογικάς; πῶς δὲ αὐτόφωρος οὐκ ἔστιν αὐτόθεν ἡ ὑπόκρισις; Πρῶτον μὲν γὰρ ἐπειδὴ πᾶσιν ὁμόλογον, ὅτι τὸ ἐνεργεῖ ῥῆμα ἐπὶ διαφορῶν οὐσιῶν τε καὶ πραγμάτων κατηγορεῖται, τίνος εἵνεκα τοῦ κινουμένου περὶ θείας καὶ ἐμφανοῦς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὄντος, σὺ εἰς μέσον παρήγαγες ἃ παρήγαγες, καὶ ἐκ τούτου ὕβρισας μᾶλλον ἢ ἐπήνεσας τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ; Ἐπειτα οὐ τῷ ὁμωνύμως, ἢ συνωνύμως, ἐπὶ τε τοῦ Θεοῦ, ἐπὶ τε βοτανῶν, καὶ τοῦ Σατανᾶ λαμβάνεσθαι τὴν λέξιν τὴν ἐνεργεῖ· ἀλλὰ τοῖς προσώποις καὶ τῇ τῆς ἐνεργείας διαφορᾷ προσέχειν χρή· καὶ τὴν

κρίσιν τῶν περὶ τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος λόγων τε καὶ πραγμάτων πρὸς τὸν Θεὸν, τὸν τῇ λέξει τοῦ ἐνεργεῖν ὑμνηθέντα, ὡς πρόκειται, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὰ γήινα καὶ πρὸς τὸν ῥιφέντα δαίμονα ποιεῖσθαι. Ἐπειδὴ τὸ μὲν Πνεῦμα τὸ ἅγιον μετὰ τοῦ Θεῶ πρόποντος σεβάσματος μνημονεύεται ἐν ὅλῃ τῇ περὶ αὐτοῦ εὐρισκομένη ἐν ἐκάστῳ χωρίῳ συμφράσει· τὰ δὲ κτίσματα καὶ ὁ δαίμων, ἑαυτῶν ἀξίως. Ὅπερ μὴ φυλάττων σὺ ὁ Μακεδονιανὸς, μηδὲ διαγινώσκων, τοῦ μὲν δαίμονος τὸ δυσμενές, τοῦ δὲ ἁγίου Πνεύματος 39.608 τὸ φίλιον, εἰς ἅπερ ἐκ τοῦ περισσεύματός σου λέγεις καταφέρεις, τό γε ἐπὶ σοί, τὴν ἀσύγκριτον δόξαν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, τοῦ ὁμοιολεξίαις ἐπὶ θείων πραγμάτων ἀνευφημηθέντος, καὶ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ· καὶ ἔλαθες εἰκότως τάξας ἑαυτὸν ἐν τοῖς ὑγιῶς φρονοῦσι. Πρόσεχε δὲ μᾶλλον, ὅτι ἐν τοῖς προκειμένοις, πρὸ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, τὸ ἅγιον Πνεῦμα πρῶτον θεοπρεπῶς ἐμνημονεύθη· καὶ λογίζου ἐκ τούτου, ὅτι διαφορὰν ἢ ἐν μονάδι σεπτῇ Τριάδι οὐκ ἔχει, καὶ ὅτι ἀρρήτως συνεργεῖ ἑαυτῇ. Εἶτα σὺ σκόπησον, ὅτι ἐκάστῳ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος δίδονται τὰ μνημονευθέντα θεϊκὰ χαρίσματα ὧν οὐδεμία ἔξωθεν ὑπολείπεται δόσις θεϊκῆς δωρεᾶς ἰδία, καὶ ὧν ὁ μὴ τυγχάνων, ὡς παρὰ τοῦ Θεοῦ διδομένων, ἀθλίων ἐστὶν ἀθλιώτερος· καὶ ὁ μὴ οὕτω γράφων τε καὶ λέγων, ἀνίατος μένει, μὴτ' αὐτὸς ὠφελούμενος, μὴτ' ἄλλους ὠφελῶν, ἀλλὰ καὶ βλάπτων· καὶ ὅτι ταῦτα πάντα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, τοῦτ' ἐστὶν ποιεῖ τε καὶ παρέχει· ὁ δὲ εἰς ταῦτα ἐνεργῶν, καὶ εἰς πάντα ἐνεργήσει, καὶ ἀνενδεής ἐστίν· ὁ δὲ ἀνενδεής, ἀπαθής· ὁ δὲ ἀπαθής, Θεός. Ἡ ἄρα ἐὰν λέγηται περὶ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς· “Κύριος δυνατὸς ἐν πολέμῳ” καὶ, “Γνωστὸς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός,” καὶ ὅσα τοιαῦτα· ἐν ἄλλοις οὐ νοηθήσεται δυνατὸς, καὶ ἐνεργητικὸς, καὶ ἐπιφανής; Σκέψαι δὲ ὁμοίως, ὅτι πᾶσαν μὲν ἀπαμφιέννυσιν αἰρετικὴν πειθανολογίαν, διεγγυῶνται δὲ διαφόρως τὴν θεϊκὴν αὐτοῦ αὐτεξουσιότητα, τὴν ὁμόφρονα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, αἰ οὕτω διαλαλοῦσαι λέξεις· “Κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν” καὶ, “Διαιρεῖ ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται” καὶ ὅτι συνεπιμαρτυρεῖ τούτοις, ὅ τε Θεὸς Πατὴρ σημείοις καὶ τέρασι, ὅ τε Σωτὴρ λέγων· “Τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται” καὶ, “Τὸ Πνεῦμά ἐστὶν ἡ ἀλήθεια” ὅ τε Πέτρος, Θεὸν τὸ ἅγιον Πνεῦμα διαρρήδη τῷ Ἄνανιᾳ καταγγέλλων τοιῶσδε· “Τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν ψεύσασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; Οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ.” Κάκεινο δὲ εἰδὼς ἔσο, ὅτι οὐκ ἔλαθες πανούργως παραλείψας ἐν τῷ ματαίῳ καὶ καταβλαβεῖ πονηματίῳ σου, μᾶλλον δὲ βλασφημητηρίῳ σου, τὸ προηγούμενον τοῦ θείου γραφίου. Περιέχει γὰρ ὧδε· “Τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα” καὶ οὕτως ἐπιφέρει, ὃ μόνον σὺ ἐνδιαστρόφως ἐπήγαγες· “Διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται” ἀντὶ τοῦ, δωρούμενον, καὶ διανέμον, καὶ ἐκκαλύπττον ἀθηντικῶς τὰ οὐράνια ἀγαθὰ. Οὐκ ὀρθῆς δὲ γνώμης καὶ πίστεως, μετὰ τοῦ παρερμηνεύειν ἔτι καὶ ἀκρωτηριάζειν τὰ λόγια. Τὸ γὰρ περιέχειν, “Ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα,” ἀποκλείει σοὶ τοῦ τε χωρίζειν αὐτὸ τῆς πρὸς τὸν ἕνα, καὶ ἀνώτατον, καὶ πάντα πηδαλιουχοῦντα ταυτότητος διαφέρει γὰρ οὗτος ὁ ἀθεωρητότατος καὶ ἀπεριληπτότατος τῇ θεότητι οὗτι γε σμικρὸν, πλὴν μόνῳ τῷ τῆς πατρότητος λόγῳ· ὅτι ἐξεπορεύθη φύσει ἐξ αὐτοῦ, καὶ οὐ δημιουργικῆ ἐνεργείᾳ, τοῦ τε λέγειν· Εἰ Πνεῦμα Θεοῦ, καὶ Πνεῦμα Χριστοῦ γέγραπται, δύο νοηθήσεται 39.609 Πνεύματα. Προεῖρηται δὲ οὐ πολλῶ ἀνωτέρω, δι' ἣν αἰτίαν οὕτω κεχρησμέθηται. Μὴ ἀγνόει δὲ καὶ τὸ ὅτι τὰ ἐκκείμενα λόγια, οὐκ ἄλλο σημαίνει πρόσωπον εἶναι τὸ χαριζόμενον, καὶ ἄλλο τὸ διανέμον ὡς ἐπὶ τῶν ὅλα μῆτε εἰδέναι δυναμένων, μῆτε ἀπόνως πραττόντων ἀνθρώπων, καὶ διὰ τοῦτο διδόντων μὲν ἀποκρίτως τούτων, ἐτέρων δὲ κατὰ δοκιμασίαν ἀκριβῆ διανεμόντων, μήπως. ἢ οἱ χορηγοῦντες οὐκ ἐπαρκέσωσιν, ἢ οἱ διακονούμενοι αὐτοὶ οὐ κερδάνωσιν. Ὁ γὰρ ἀναίτιος, καὶ ἀπαθής, καὶ ἀεικίνητος, πανταρκῆς τε καὶ ἄφθονος Θεός, ὁ μὴ πρὸς ὃ ἄξιοι λαβεῖν ἡμεῖς οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἄξιοι

ἐξ ἔργων ἀγαθοῦ οὐδενός, ἀλλὰ πρὸς ὃ αὐτῷ δοῦναι πρέπον ἐστὶ παρέχων· πάντα εἰδῶς, καὶ πάντα δυνάμενος, ὡς καὶ παρ' Ἑλλησιν εἴρηται· 39.612 Οὐ γάρ τις νόον ἄλλον ἀμείνονα τοῦδε νοήσει, Οἶον ἐγὼ νοέω· ἐπινεύσει μόνη, καὶ οὐ χειρουργία, ἢ κακοπαθεία, ἐκάστοις τὰς ἀγαθὰς καὶ ἀφθόνους δόσεις δαψιλῶς ἀεὶ χορηγεῖ· καὶ οὐ νῦν μὲν, νῦν δ' οὐ· οὐδὲ ποτὲ μὲν μᾶλλον, ἄλλοτε δὲ ἦττον· ἀλλὰ διηνεκῶς κατὰ ταυτὰ καὶ ὡς αὐτῶς ἐν ἀπάσῃ συμπονοῖα πῶς γὰρ οὐ; τοῦ τε ἰδίου Υἱοῦ Λόγου καὶ τοῦ ἐνός ἀγίου αὐτοῦ Πνεύματος. Οὐδὲ γὰρ τῶν ὄντων οὐδεὶς αὐτῷ ἀπόβλητός ἐστιν· ὅπου γε ἀνατέλλει τὸν ἥλιον ἐπὶ δικαίους καὶ ἀμαρτωλοὺς ὁμοίως, καὶ τοῖς εἰς τὴν ἐνδεκάτην ὥραν ἐργασαμένοις, τὸν αὐτὸν μισθὸν, ὃν τοῖς ἀπὸ ὄρθρου σκάπτουσι καὶ ἀμπελουργοῦσι συνεφώνησε, χορηγεῖ· οὐδὲ ἐπίφοβος αὐτῷ ἐστίν, ἵνα διὰ τῆς ἐνδείας, ἢ τοῦ μὴ πλουσίως δοῦναι πολεμήσει αὐτῷ· οὐδὲ ἄλλος τις κατὰ δεσποτείαν διαφέρων εὐρίσκειται, ἵνα βασκάνῃ τούτῳ τὸ ἐξισωθῆναι τοῖς 39.613 αὐτῷ προσήκουσιν ὃ μὴδ' εἰπεῖν εὐαγές, εἰ μὴ ὑποθέσεων καὶ ὑποστάσεων μοχθηρῶν· οὐδὲ ἀνῆκεν ᾧ ὀργισθῆσεται· “Φεῖδῃ” γὰρ, φησὶ, “πάντων, ὅτι πάντα σά ἐστι, Δέσποτα φιλόψυχε· καὶ τὸ ἄφθαρτόν σου Πνεῦμα ἐστὶν ἐν πᾶσιν.” Τούτων δὲ μὴ ὄντων, τί σοι ὑπολείπεται σοφίζεσθαι; Ὡς πάλιν ὅταν λέγηται ὁ Υἱός, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, παρέχειν θεϊκὰ δωρήματα, εὐδῆλον, ὡς εὐδοκία πατρική· πῶς γὰρ οὐχ οὕτως; Τοιγαροῦν ἀκρόασαι Παῦλον Ῥωμαίους διδάξαντος· “Ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ Πνεύματος ἀγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν” καὶ, “Ὅσοι Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοι υἱοὶ Θεοῦ εἰσιν” καὶ πάλιν· “Ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ Πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν” καὶ Κορινθίοις τὸ πρῶτον· “Εἰ δὲ Πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἔτι ἐστὶ ὑπὸ νόμον” καὶ Γαλάταις· “Ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ Πνεύματός ἐστιν ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια. Κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος.” Διὸ κἀνταῦθα προεῖπε· “Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ Πνεῦμα” τοῦτ' ἐστὶ κατὰ ἔλλειψιν λόγου καὶ συγκοπῆν, τὸ χαριζόμενον Πνεῦμα· καὶ οὕτως ἐπήγαγεν· “Τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἴδια ἐκάστῳ καθὼς βούλεται” ὥστε ἀποδειξαι, ὅτι αὐτὸ, καὶ χαρίζεται, καὶ διαιρεῖ, ὁμοφρόνως δῆλον ὅτι τῷ ἐνὶ, οὐ Πνεῦμά ἐστι, καὶ εἰς ὃν πάντα ἀνάγεται, ὡς Ῥωμαίοις ἐγράφη· “Ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα.” Πρόσεχε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν, ἃ προσεῖρηκε τὰ λόγια περὶ αὐτοῦ. Εἰ δ' ἂν γὰρ πᾶσι προσεῖχες, καὶ εἰ ἐπίστευες αὐτῷ τῷ Θεῷ Πατρὶ, καὶ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ, ἔτι δὲ καὶ τοῖς τοσοῦτοις ἀγίοις, ὧν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς διανοίας οὕτως ἐργηγόρουν, ὡς οἱ Χερουβικοὶ, οὐς ἡμεῖς, ὅσω πλέον αἰσχυνόμεθα καὶ τιμῶμεν, τοσοῦτῳ μᾶλλον τὴν ἔργω γενομένην τε παρ' αὐτῶν συμβολὴν καὶ διδαχὴν καὶ τὴν ἐπιδεχθεῖσαν πίστιν ὀρθῶς δεχόμεθα· εἰ δ' ἂν δὲ καὶ μὴ τὴν ἀρχὴν ἠκολούθησας ἐν μέρει τοῖς Ἀρείου ὑπασπισταῖς, οὐς μὴδὲ λέγειν ἡμᾶς εἴη, μὴδὲ μανθάνειν, ἐρυθριῶν αὐτοὺς, ὡς περιτεθεικότας σοι ὄνομα ἐπισκόπου, διακόνῳ πρὸ τούτου τῆς ὀρθοδόξου καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τυγχάνοντι· οὐκ ἂν μὲν τὴν παρεξέτασιν τῶν περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος εἰρημένων πρὸς τὰ περὶ τῶν κτισμάτων λεχθέντα ἐποιήσω, καὶ τὴν ὑπόνοιαν τοῖς συνασεβοῦσί σοι πλείονα ἔδωκας, οὐδὲ ἐχρήσω ἂν λοιδορία, ἵνα μὴ εἴπω βλασφημία, νικώσῃ τὸ μέτριον· εἰδέναι δὲ εἶχες ἂν, ὅτι συμπαρῆν καὶ συνήργει ἀρρήτως πάν 39.616 των δημιουργουμένων, ἅτε Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐνυπόστατον· εὐδόκησε δὲ ἅπαξ ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, καθὰ ἀνωτέρω εἴρηται, διὰ τοῦ Υἱοῦ Λόγου πάντα ἐκ μὴ ὄντων παροισθῆναι, συνεπινοουμένου πῶς γὰρ οὐ; αὐτοῦ τε τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγιαστικοῦ Πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸ δημιουργῆσαι· ἐπὶ ἀνθρώπων δὲ, ἢ καὶ ἀγγέλων, χρεια πολλῶν προσώπων καὶ χειρῶν εἰς τὸ τελείως καὶ περιγεγονότως ὀτιοῦν πράξαι. Διεγγυᾶται δὲ ταῦτα ὁ θεοπίστας συμνημονεύεσθαι αὐτὸ ἐν τῇ τοῦ βαπτίσματος ἀναγεννήσει ἡμῶν· ὡς συμπαρὸν

γάρ, καὶ συμπᾶλλον, καὶ τῆς ἀρρήτου φύσεως οὐχ ὑποβιβαζόμενον μνημονεύεται καὶ αὐτό. Οὕτως μὲν οὖν ταῦτα, καὶ οὐκ ἄλλως, καὶ πλείω παρήσω λέγειν ὄμως. Ἄλλὰ καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος διανέμει ὁ Θεὸς, ὡς διὰ τοῦ Λόγου αὐτοῦ κτίζει. Τοῦτο οὐκ ἐκβάλλει αὐτὸ τῆς θεότητος, ὡς οὐδὲ τὸν Υἱὸν· μενοῦν γε καὶ ἀποφαίνει καὶ διὰ τούτων αὐτὸ Θεόν. Ἐπειδὴ τοῖς διὰ τοῦ Υἱοῦ κτισθεῖσι, διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὰ πρὸς σωτηρίαν καὶ πανταχοῦ λαλούμενα παρέχεται ἀγαθὰ. Θάτερον γὰρ θατέρου ἤρτηται, καὶ τῷ δημιουργηθέντι συμφορώτερον τοῦ δημιουργηθῆναι τὸ προνοεῖσθαι, καὶ τοῦ ρέοντος πλήθους τῶν ἐξ οὐρανοῦ θείων καταξιῶσθαι δώρων· καὶ προτετίμηται πανταχοῦ τὸ μὴ γενέσθαι, τοῦ γενόμενον ἀτευξίαν ἔχειν τῶν ἄνωθεν ἀδαπανήτων ἀγαθῶν· ἃ καὶ διδόμενα οὐχ ὁράται, ὡς καὶ ὁ διδούς καὶ δι' αἰώνων ἐπαρκεῖ, καὶ ἀγνοεῖται πως. Οὐ γὰρ ἴδεν αὐτὰ ὄμμα, οὔτε ἤκουσεν οὖς, ἢ εἰς ἐνθύμησιν ἤλθέ πως· καὶ πρόκειται τῇ γνώσει ἡμῶν πᾶν περὶ αὐτῶν ὕψος συλλογιζομένων, πᾶν τε κάλλος συλλεγόντων, ὅπως ποτ' οὖν πελάζει τῷ πρέποντι ἢ πίστις· ἔνθα γὰρ αὐτὸ τάληθές, ἢ τὰκριβές, τέως οὐχ ἀλώσιμον, ἐς τὸ δυνατὸν δεῖ βλέπειν. Ἀπλανῆς οὖν ἔλεξε φωνὴ περὶ τοῦ γενομένου ἀμετόχου τούτων· “Καλὸν ἦν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη.” Αὐτὸς οὖν σεαυτὸν δι' αἰτίας ἤγαγες ἤδη, καὶ εἰς ἑαυτὸν περιέτρεψας, ἦν εἴλω καθ' ἡμῶν κατηγορίαν· καὶ ἀπλῶς τῶν ἀέρα τυπτόντων οὐδὲν διαφέρειν ἔδοξας, προαχθεὶς εἰς τὸ ἀπορίας τινὰς, τὸ δὴ λεγόμενον, καττύσαι, καὶ μεταξὺ θείων πραγμάτων καὶ διηγημάτων εἰς μέσον ἀσόφως φέρειν, τῆς χρείας οὐκ ἀπαιτούσης, ἄλλα τέ τινα ὑλικά, καὶ μέντοι τὸν ἀντικείμενον, καὶ ἀποβεβλημένον, καὶ οἷάπερ ἔλεξας ὑποβάλλοντα. Πολύ τε ἀπέχεις τῶν ἐπιεικῆς τι καὶ χρηστὸν πεποικηκότων, καὶ οὐδεὶς σε Χριστιανῶν τῶν τὰς Γραφὰς ὀρθῶς καὶ ἀπροσπαθῶς ἐκμελετησάντων, καὶ οἷς εὐθύς τὸ διαπρέπειν ἐπὶ τῇ δοθείσῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ Πνεύματος χάριτι ὑπῆρξεν, ἀποδέξαιτο ἂν εἰς τὰ ψυχοβλαβῶς σοι ἐκπονηθέντα. Κατὰ γὰρ τὴν σὴν ἐγχείρησιν, ἐκβληθήσεται τάχα πᾶσα Γραφή, θεολογία ἐνδειξὶν ἔχουσα. Καὶ φέρε, εἰ μὴ ταῦτα ἀληθῆ, 39.617 οὕτως ἢ πρᾶως καὶ μετρίως σκοπήσωμεν. Ἐγὼ τε γὰρ ἀναφανῶ ἀκριβῶς, καὶ οὐχ ἀπλῶς ἐξ ἀμφιδόξων ἀποδειξέω, ἀλλ' ὁμολογουμένων, διδάξω τε ραδίως, καὶ ὑμεῖς μαθήσεσθε Παῦλος, ὁ τὸν δὴ λεγόμενον πυρὸς θερμότερον τὸν περὶ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μακάριστον ζῆλον ἔχων, γράφει Χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι. Καὶ αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ ὁ εὐεργέτης οὗτος ἐπιφανῶς ἔφη· “Ἐντολὴν ἔλαβον, τί εἶπω, καὶ τί λαλήσω” καὶ, “Οὐδὲν ἀπ' ἑμαυτοῦ ποιῶ.” Καὶ ἐτέρωθι εἴρηται· “Ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη· ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο.” Καὶ ὅμως πιστῶς καὶ θεοπρεπῶς ταῦθ' οὕτως γεγράφθαι, διὰ τὸ ἐν θέλημα τῆς ἁγίας Τριάδος, καὶ διὰ τὸ εἰς τὸν Πατέρα πάντα ἀνάγεσθαι, νοοῦμεν. Ὡς τοίνυν οὐδεμία ἐπινοεῖται παραλλαγὴ θεότητος ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ οὔτε γὰρ διακονεῖ, ὡς ἄλλοιός τῇ φύσει ἀλλοίῳ· οὔθ' ὑφέσει δυνάμεως, ἀλλ' ὡς Υἱὸς Λόγος γνησίῳ Πατρί· οὔτ' ἐντολὴν λαμβάνει, ὡς ἀγνοῶν τὸ δέον καὶ τὸ πατρικὸν βούλημα, ἀλλ' ὡς προεῖρηται, οὕτω καὶ τὸ θεῖκόν Πνεῦμα. Καὶ ᾧ τρόπῳ τὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀναφέρεται εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα, τούτῳ, καὶ οὐκ ἄλλῳ, τὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὡστε οἷς ἂν ἐπῆραν τὸ φρόνημα αὐτῶν αἰρετικοὶ, τούτοις ἂν καθ' ἑαυτῶν τὴν ἐπ' ἀλαζονεῖα καὶ κακοδοξίᾳ διαβολὴν ἐκίνησαν. Οὐκ ἔστι αὐτοῖς ἄχρι τούτων τὰ τῆς ἀσεβοῦς καὶ ἀπροσῆκου διαβολῆς. Θολοῦν γὰρ πειρώμενοι τὴν περὶ τῆς θεότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἄχραντον δόξαν, ὡς οὐδενὸς αὐτοῖς ἀγαθοῦ ὑπάρχοντος παρ' αὐτοῦ, ἅμα δὲ καὶ ἡμᾶς εἰς ἔγκλημα βαλεῖν, αὐτοὶ οὔτοι οἱ χρησάμενοι διδασκάλοις ἀνθρώπων τισίν, οὐκ ὀκνοῦσι νεαλογεῖν καὶ τόδε αὐτολεξεῖ, ὅτι λαμβάνοντες ἡμεῖς εἰς θεϊκὴν ἀξίαν τὸ διαγορευθὲν γραφίον, “Τὸ Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ,” εἰς ἀνθρωπιαν φύσιν κατάγομεν αὐτό· ἐπειδὴ μεθ' ἕτερα ἔχει· “Οὕτως ἔσται πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ

Πνεύματος.” Αὐτοὶ δὲ, φησὶν, οὔτε εἰς θεϊκὴν ἀξίαν ἀνάγουσι τὸ Πνεῦμα, οὔτε εἰς τὴν τῶν λοιπῶν φύσιν καθέλκουσιν· τὴν γὰρ μέσην τάξιν ἐπέχει, μήτε Θεὸς ὢν, μήτε ἔν τι τῶν λοιπῶν. Καὶ τίς αὐτοὺς τῷ ὄντι τῆς τοσαύτης τόλμης οὐ γράφεται; Δεῦρο οὖν προσέχετε τὸν νοῦν· δι’ ὀλίγων γὰρ φράσω. Μάλιστα μὲν οὐκ εἶπεν· οὕτως ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος, ὁ ἀπλῶς ἄνθρωπος· ἀλλ’, “οὕτως ἔσται πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύματος” ἀντὶ τοῦ, ὁ καταζιωθεὶς ἀναγεννηθῆναι ἐν τῇ θεΐα κολυμβήθρα, καὶ γενέσθαι ὡς 39.620 καθολικοῖς ἐκπέφανται χαράγμασιν θεΐας κοινωνῶν φύσεως Καὶ παραπλήσιά ἐστι ταῦτα τῷ, “Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ’ εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν ἡμετέραν” καὶ τῷ, “Ἴνα γένησθε κατ’ εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς.” Καὶ ὡς οὐ καθέλκεται ὁ ὕψιστος Πατήρ, καὶ ὁ Υἱὸς αὐτοῦ, ἐκ τῶνδε τῶν ἁγίων καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς φωνῶν εἰς ἀνθρωπεΐαν φύσιν· οὕτως οὐδὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἐκ τῶν προλεχθεντῶν ῥητῶν, καὶ τῶν περὶ ἡμᾶς αὐτοῦ φιλανθρωπευμάτων Ἐπειτα δοκεῖ αὐτοῖς, τό γε ἔτι χειρὸν, μήτε Θεὸν εἶναι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, μήτε ἔν τι τῶν λοιπῶν. Ὑπολείπεται τὸ ἀνύπαρκτον αὐτὸ νοεῖν. Καὶ ἄλλως· Εἰ μὴ ἔστιν, ὡς φάσκουσι, Θεὸς, τῷ κοινῷ λόγῳ τῶν κτισμάτων ὑπάγεται οὐδὲν δὲ τοιοῦτον τεκμήριον ἐν Γραφαῖς εὐρίσκεται, οὐδὲ μέσης φύσεως εἶναι κεχρησμέδηται· πᾶν δὲ τούναντίον, ὅτι Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ Πνεῦμα θεῖον. Λεῖπεται τὸ Θεὸν εἶναι, ἀπὸ τε τῶν Πέτρου καὶ Παύλου φωνῶν, ἀπὸ τε πάσης ἐννοίας τῶν Γραφῶν καὶ τῆς “ἐκπορεύεται” λέξεως. Ἀόριστος γὰρ οὔσα, τὸ αἴδιον καὶ ἀχώριστον τῆς φύσεως αὐτοῦ τῆς πρὸς ἐκεῖνον, ἐξ οὗ ἀρρήτως προέρχεται, θεϊότατα ἐνδείκνυται. Καὶ μὲν δὴ καὶ τοῦτο· Εἰ μὴδὲν τῶν ἄλλων ὑπάρχει, ὡσπερ οὖν τοῦτο αὐτῶν ἀληθές, Θεὸς ἐστίν. Πρὸς τούτοις· Εἰ οὐδὲν κτιστὸν ἐν μιᾷ ὑποστάσει εὐρίσκεται, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ ἀπεδείχθη βιβλίῳ, τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦμα ἐν καὶ μόνον τῆς ἐνάδος, ἤτοι μονάδος, οὐσίας ἐστίν· ὡς ἂν τοίνυν φενακίζοντες ἐξ αὐτῶν, ὧν ἔγραψαν, νοηθεῖεν, κἂν δοκοῦσιν εἶναι δεινοὶ εἰπεῖν, ὁ βούλοιντο, καὶ μὴδὲ ἐν αὐτοῖς τῆς καθ’ ἡμῶν ὀφρῦος ἐκπορισθεῖη· καυχήματα γὰρ ἀνθρώπινα ταχὺ ἐξελέγχεται. Σοφὸς περὶ ἐκάστου αὐτῶν ὧδε διείληφεν ἀνήρ· “Μὴ πολλὰ σοφίζου, ἵνα μὴ ἐκπλαγῆς.” Καὶ ὁ Στέφανος δὲ ἐν ταῖς Πράξεσιν ὡδὶ πως ὀνειδίζει αὐτοῖς· “Σκληροτράχηλοι, καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὠσίν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε· ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, καὶ ὑμεῖς.” Πατέρας δὲ αὐτῶν ἔφη Ἄρειον, Μακεδόνιον, τὴν ὀλέθριον δυάδα. Ἔρχομαι οὖν ἐφ’ ἕτερον κεφάλαιον. 39.621 Β΄· Ὅτι ἔθετο τοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους ποιμαίνειν τὴν λογικὴν ποιμνὴν, καὶ ἐπιμελεῖσθαι αὐτῆς· καὶ ἀθροιστικῶς ἀπέστειλεν, καὶ ἐποίησεν, ὡς ἠβουλήθη, φθέγγασθαι αὐτοὺς καθ’ ὁμοιότητα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἅτε Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, δι’ ἐκπορεύσεως, οὐ διὰ ποιήσεως ὑπάρχον, καὶ ἅτε Πνεῦμα ἄνοθον σοφίας καὶ συνέσεως, συνδεσπόζον τῷ πάντων ἡγουμένῳ Πατρὶ, καὶ Υἱῷ Κτίσματος δὲ φύσις, οὐ ταύτης τῆς τάξεως. Εἶναι δὲ ἀληθῆ ταῦτα, πείθουσιν Μωϋσέως τε βίβλοι, λέγουσαι “Τίς δώσει πάντα τὸν λαὸν προφήτας, ἐν τῷ δοῦναι Κύριον τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ ἐπ’ αὐτούς;” αἱ τε ἀποστολικαὶ Πράξεις, τοιαῦτα ἄττα διαλεγόμεναι· “Ὡφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλώσσαι ὡσεὶ πυρός· ἐκάθισεν τε ἐφ’ ἓνα ἕκαστον αὐτῶν καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ Πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι αὐτοῖς·” καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ θεσπεσίου Παύλου· “Καλῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν διὰ τοῦ προφήτου.” Αὐθὶς τε αὖ. μεταπεμφάμενος ἐν Μιλήτῳ τοὺς Ἐφέσου πρεσβυτέρους, φησὶν· “Προσέχετε ἑαυτοῖς, καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους, ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου, ἣν περιποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος.” καὶ πάλιν· “Διήλθον δὲ τὴν Φρυγίαν καὶ τὴν Γαλατικὴν χώραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ

Ἀσία· ἔλθόντες δὲ κατὰ τὴν Μυσίαν, ἐπέιραζον εἰς τὴν Βηθυνίαν πορευθῆναι, καὶ οὐκ εἶασεν αὐτοὺς τὸ Πνεῦμα Ἰησοῦ.” Ὡς πάντα προγιγνώσκων, καὶ αὐτεξούσιος Θεὸς, ὅπου μὲν λαλήσαι, ὅπου δὲ πορευθῆναι αὐτοὺς οὐκ ἀφῆκεν, διὰ τὸ συμφέρον· ἴσον ποιῶν τῷ Υἱῷ, εἰπόντι· “Μὴ βαστάζετε πήραν, ἢ ῥάβδον, ἢ ὑποδήματα.” καὶ αὐθις οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροί φασι· “Ἐδοξεν γὰρ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπι 39.624 θέσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τούτων, ὧν ἐπάναγκες ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας· ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε.” Τὸ δόξαν τῷ ὑπεξουσίῳ, καὶ μὴ κυρίῳ, οὐδεὶς προσίεται· πᾶν δὲ ὅ τι ἂν δόξη βασιλεῖ καὶ τοῖς ὑπ’ αὐτοῦ προχειρισθεῖσιν, τοῦτο νόμος. τοῖς μὲν ὑπηκόοις ἔπαινον, τοῖς δ’ ἀπειθοῦσι κίνδυνον φέρων. “Ἡ” γὰρ “παρακοή,” φησὶν, “θάνατον κατεργάζεται· ἡ δὲ ὑπακοή, ζωὴν αἰώνιον.” Κρείσων γὰρ βασιλεὺς, ὅτε χῶσεται ἀνδρὶ χέρη. Καθὰ τοίνυν εἴωθεν βασιλεὺς μὲν τὰς ἑαυτοῦ νομοθεσίας τοῖς ἔγγιστα μεγάλοις ἄρχουσι καταπέμπειν, οἷς τὰς ἡνίας τῶν ἀρχομένων δέδωκεν· ἐκείνους δὲ, πάντων εἰς γνῶσιν φέρειν τυποῦντας, ὑποκύπτειν τοῖς παρὰ βασιλέως θεσπισθεῖσιν, καὶ ἀπειλοῦντας τοῖς παραβαίνουσιν κίνδυνον· οὕτω καὶ οἱ ἀπόστολοι, οὓς ἔθετο πρῶτους ὁ Θεὸς, τὸ αὐτεξούσιον τοῦ Πνεύματος, καὶ τὸ πρὸς τὸν Πατέρα ὁμοούσιον εἰδότες, ἐπέστελλον· Ἐδοξεν, φησὶν, τάδε καὶ τάδε τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ὡς βασιλεῖ, καὶ ἐξουσιαστῇ, καὶ κηδεμόνι τοῦ γένους· καὶ ἡμῖν δὲ, ὡς προεστηκέναι ἀφορισθεῖσιν τῆς πίστεως καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν. “Ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε” παρατρῶσαντες δὲ, φησὶν, τὸ ἐναντίον πείσεσθε. Ἐμέμνητο γὰρ τοῦ Σωτῆρος αὐτοῖς εἰρηκότος ἐν τῷ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίῳ· “Οὐ γὰρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.” Καὶ ὥστε μήτινα ὑπολαβεῖν μικρὸν εἶναι, ὃ μέτιμεν νῦν κεφάλαιον, πιστεύειν δὲ τὴν αὐτὴν εἶναι τῇ ἁγίᾳ Τριάδι θέλησιν, πρόσταξιν τε, ἐνέργειάν τε, οἷς ἔπεται τὸ καὶ τὴν αὐτὴν εἶναι αὐτῇ θεότητι· Παῦλος ὁ πρῶτον γενόμενος νομομαθῆς καὶ διώκτης, καὶ ὕστερον αὐτῆς τῆς ἀφθέγκτου οἰκονομίας ἀναδειχθεὶς μυσταγωγός, συνάδοντα περὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ διαγορεύει, 39.625 γράφας Κορινθίοις μὲν τὸ πρῶτον· “Ἄλλ’ οὓς μὲν ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους” καὶ ἀλλαχοῦ· “Λέγω δὲ οὐκ ἐγὼ, ἀλλ’ ὁ Κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι.” Γαλάταις δέ· “Ὅτε εὐδόκησεν ὁ Θεὸς, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, ἀποκαλύψαι τὸν Υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν” καὶ ἐτέρωθι· “Καθὼς καὶ δεδοκιμάσαμεθα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πιστευθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον, οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ Θεῷ τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν” Οὐδὲν δὲ ἦττον καὶ ὁ Σωτὴρ τοῖς μαθηταῖς εἰπεῖν ἠξίωσεν· “Ἐγὼ ὑμᾶς ἐξελεξάμην.”

Γ’ Ὅτι νομοθετεῖ καὶ προστάττει ἀποφαντικῶς ἐκάστοις τῶν ἔργων τὸ πρόσφορον, ὡς βασιλεὺς ἡμερον καὶ νόμιμον ἀνημμένος ἡγεμονίαν, καὶ εἰρήνην ἄπειρον τῷ σύμπαντι οὐρανῷ τε καὶ κόσμῳ βραβεύων, καὶ τὸ ἡγεμονικὸν μετὰ τοῦ κηδεμονικοῦ ἀρμοσάμενος. Μόνης δὲ τῆς τῶν ὅλων βασιλίδος φύσεως, τὸ θεσμοθετεῖν καὶ κρίνειν· ποιήματος δὲ, τὸ ὑπὸ νόμον καὶ κρίσιν τελεῖν. Διωρίσατο γὰρ Παῦλος μὲν τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, ὡς ἔφαμεν ἤδη, γράφας· “Ὁ γὰρ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέν με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου” αἱ δὲ ἀποστολικαὶ Πράξεις, ἔχουσαι ὧδε· “Τοῦ Πέτρου διανοουμένου περὶ τοῦ ῥήματος, εἶπεν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα· Ἴδου ἄνδρες τρεῖς ζητοῦσίν σε. Ἀλλὰ ἀναστὰς κατάβηθι. καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενος· ὅτι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς” καὶ πάλιν· “Ἐἶπεν τὸ Πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ· Πρόσελθε, καὶ κολλήθητι τῷ ἄρματι τούτῳ” καὶ αὐθις ἀπὸ Ἀγάβου προφήτου· “Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· Τὸν ἄνδρα, οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτω δῆσουσιν” καὶ Παῦλος·

“Ἴδου νῦν ἐγὼ δεδεμένος τῷ Πνεύματι πορεύομαι” ὅπερ παραπλήσιον τυγχάνει 39.628 τοῦ, “Παῦλος δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ” καὶ πάλιν “Τάδε λέγει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· Ἀφορίσατέ μοι τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν εἰς τὸ ἔργον, ὃ προσκέκλημαι αὐτούς” ὅμοιον τῷ, “Ὁ δὲ Κύριος εἶπεν· Εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, κάκει λαληθήσεται σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν.” Καὶ πάλιν τῷ Πέτρῳ εἶπεν τὸ Πνεῦμα· “Ἀναστάς πορεύθητι εἰς τὸν οἶκον Κορνηλίου.” Καὶ δὴ ἐν Ἐπιστολαῖς Παῦλος Τιμοθέῳ γράφει· “Τὸ δὲ Πνεῦμα ῥητῶς λέγει.” Ὅρα οὖν, μὴ μόνον ὅτι διὰ τοῦ τοιούτου ῥήματος ὁ Παῦλος νομοθέτην αὐθις ἀπέφηνεν τὸ Πνεῦμα τῆ γὰρ λέξει τοῦ “ῥητῶς” καὶ οἱ κοσμικῶς θεσμοθετήσαντες ἐχρήσαντο, ἀλλ’ ὅτι καὶ ἄλλαι μαρτυρίαι τὸ ἴσον τῆς πρὸς τὸν Πατέρα φύσεως, καὶ αὐθεντίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος δεικνύουσιν. Ὁμοιοτρόπως γὰρ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐν πολλοῖς γέγραπται· “Τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ.” Αἰρετικοὶ δὲ, οἷς τάληθῆ πάντα ἀντιλεγόμενα ὑπάρχει, οὐδὲν ἄξιον τῆς θείας ἐνεργείας ἐννοοῦντες, περὶ φαντασίας δὲ διακένους διατρίβοντες, καὶ ὧν ἂν ἀπρίξ ἐπιλάβωνται, ταῦτα, ὡς τινες ἀντίτυποι, ὡς βέβαια προφέροντες ἀντιτιθέασιν. Εἶπεν, φησὶν, καὶ περὶ ἀγγέλου Ζαχαρίας, ὅτε τὴν ὄπτασίαν τὴν περὶ τῆς λυχνίας τεθέεται· “Ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί.” Δύνασθαι οὖν δῆθεν ἄγγελον νοεῖσθαι τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ἄλλ’ αὐτόθεν τὸ γλίσχρον αὐτῶν ἀποικονομεῖται. Ὁ γὰρ ἄγγελος οὐκ ἂφ’ ἑαυτοῦ, οὔτε ἴδια ῥήματα, ἅπερ δὲ προσετάρτετο παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, διακονῶν ἔλεγεν. Περιέχει δὲ οὕτως· “Καὶ ἐπηρώτησα, καὶ εἶπα πρὸς τὸν ἄγγελον τὸν λαλοῦντα ἐν ἐμοί, λέγων· Τί ἐστὶ ταῦτα; Καὶ ἀπεκρίθη ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν ἐν ἐμοί, καὶ εἶπεν πρὸς με· Οὗτος ὁ λόγος Κυρίου πρὸς Ζοροβάβελ, λέγων· Οὐκ ἐν δυνάμει μεγάλη, οὐδὲ ἐν ἰσχύϊ, ἀλλ’ ἢ ἐν Πνεύματί μου, λέγει Κύριος παντοκράτωρ.” Ἐπειτα ἄγγελος ἐκλήθη ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα, ἐν τῇ δρυϊ τῇ Μαμβρῇ, ὅτε ἡ ἔνδοξος Τριάς ὤφθη τῷ Ἀβραάμ, διὰ τὸ ἀγγεῖλαι τὰ ἄγνωστα. Πρὸς οἷς, ἐκ τῆς ἀγγελικῆς πληθύος οὐδεὶς αὐ 39.629 θεντικῶς ἐξ οἰκείας κινήσεως ἁγίου ἀπέστειλεν, οὐδὲ ἀγορευσαὶ λόγια, ἢ νόμον διατάξασθαι, ἢ ὅλως ἅπερ ἐβούλετο αὐτὸς, λέξει ἐποίησεν. Ἄλλ’ οὐδὲ ἴσασι ἀγγελοι τῆς ἀρρήτου καὶ εὐμενοῦς Τριάδος τὰ ὁμόφρονα βουλευμάτα, οὐδὲ καταλαμβάνουσι τῆς θείας αὐτῆς ἀρωγῆς τὴν δύναμιν· τῷ δὲ αὐτῆς γαληνῷ νεύματι ὑπηρετοῦνται, καὶ μειλίσσονται αὐτὴν λιταῖς, ἀσιγήτοις στόμασι, καὶ φωνῇ ἀκαταλήκτῳ.

Δ’. Ὅτι μετὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς τὸ ἅγιον αὐτοῦ Πνεῦμα ἀποστέλλει καὶ ὁδηγεῖ αὐτεξουσίως· καὶ γὰρ ἐστὶν ἀληθῶς ἔργον φιλόφρονος τῆς πανσόφου καὶ ἀγαθωτάτης Τριάδος, ἢ εἰς εὐσεβῆ βίου τρίβον ἀποστολή, καὶ ὁδηγία, καὶ ἡ περὶ πάντας χρηστότης. Ὡν δὲ ἡ αὐτὴ ὁδηγία καὶ γαληνότης, ἢ αὐτὴ καὶ οὐσία. Καὶ τοῦτο δὲ τὴν διὰ τῶν ἔργων ἀριδηλοτάτην λαμβάνει πίστιν. Τοῦ γὰρ Θεοῦ εἰρηκότος τῷ Μωϋσεῖ, “Συναποστέλλω πρὸ προσώπου σου τὸν ἄγγελόν μου, καὶ ἐκβάλλει τὸν Χανααῖον,” ὁ μέγας οὗτος Μωϋσῆς εὖ μάλα εἰδὼς, τοὺς μὲν ἀγγέλους κτίσματα, τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦμα Θεὸν, παρεκάλει λέγων· “Εἰ μὴ αὐτὸς συμπορεύῃ μεθ’ ἡμῶν, μὴ ἀναγάγῃς με ἐντεῦθεν.” Ἀμειψαμένου δὲ αὐτὸν τοῦ Παντοκράτορος τοῖσδε τοῖς ῥητοῖς, “Καὶ τοῦτόν σου τὸν λόγον, ὃν εἶρηκας, ποιήσω· εὐρηκας γὰρ χάριν ἐνώπιόν μου, καὶ οἶδά σε παρὰ πάντας,” ὁ Ἥσαϊας δηλῶν τὸ ταυτὸν τῆς ἐν μιᾷ θεότητι συμφώνου Τριάδος, προηγῆσασθαι αὐτῶν τὸ θεϊκὸν Πνεῦμα ἔφατο λέξεσιν αὐταῖς· “Ὁ ἀναβιβάσας ἐκ γῆς τὸν ποιμένα τῶν προβάτων. Ποῦ ἔστιν ὁ θεὸς ἐν αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁ ἀναγαγὼν τῇ δεξιᾷ Μωϋσῆν;” Μετ’ οὐ πολὺ τε ἐπάγει· “Κατέβη Πνεῦμα παρὰ Κυρίου, καὶ ὠδήγησεν αὐτούς· οὕτως ἤγαγες τὸν λαόν σου, ποιῆσαι σεαυτῷ ὄνομα δόξης.” Θέα οὖν καὶ τοῦτο ἐνταυθοῖ, ὅτι οὐ πεπέμφθαι εἶπεν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλ’ αὐθεντικῶς καὶ βασιλικῶς καταβεβηκέναι. Αὐθις τε, ἀμφοῖν

μεμνημένος τῶν θείων ὑποστάσεων, ὁμοτίμως ἀνείρηκεν· “Καὶ νῦν Κύριος ἀπέσταλκέν με, καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ.” “Ὅθεν πολλάκις ἀνευφημήσας εὐρίσκεται Μωϋσῆς· “Κύριος ὁ Θεὸς ὁ προπορευόμενος πρὸ προσώπου ὑμῶν.” Καὶ εὐχαριστοῦντες δὲ ὕμνουں τρόπον τοιῶδε· “Τῷ διαγαγόντι τὸν λαὸν αὐτοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὅτι εἰς τὸν αἰῶνα τὸ 39.632 ἔλεος αὐτοῦ.” Ἄλλα καὶ ὁ Θεὸς Πατήρ, μηδὲν τι διάφορον ἐν τῇ οὐσίᾳ, καὶ δυνάμει, καὶ θελήσει, καὶ δόξῃ εἶναι δεικνὺς μεταξὺ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ μονογενοῦς Λόγου, καὶ τοῦ ἐνὸς ἀγίου Πνεύματος αὐτοῦ, διὰ πάσης σχεδὸν τῆς Γραφῆς λέγει· “Ἐγὼ ἀνήγαγον ὑμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου. Μάρτυρες ὑμεῖς ἐστε, εἰ Θεὸς ἦν ἀλλότριος ἐν ὑμῖν, πλην ἐμοῦ.” Καὶ ὁ τῷ ὑψίστῳ δὲ Πατρὶ καὶ τῷ ἀγίῳ Πνεύματι αὐτοῦ ὁμοφυῆς καὶ ὁμόφρων, ὁ προσηνῆς ἡμῶν .....

ΚΕΦ. Γ΄ ..... κατὰ τοῦ Πνεύματός μου, ἡ περὶ τοῦ Πνεύματός μου. Καὶ οἶμαι, ὡς διὰ τοῦτο καὶ μόνον φεισάμενος αὐτῶν, προσέταξεν ἐλθεῖν ὡς τὸν Ἰὼβ, ἐπὶ τῷ ἐκεῖνον εὐξασθαι ὑπὲρ αὐτῶν· ἔνεκα δῆλον ὅτι τῶν εἰς αὐτὸν συντεινόντων ῥημάτων, διὰ τὸ ἀλήπτως αὐτοὺς καὶ λίαν προσηκόντως οὐκ οἶδα πόθεν φάναί· “Πνεῦμα θεῖον τὸ ποιῆσάν με, πνοὴ δὲ Παντοκράτορος ἡ διδάσκουσα με” καὶ ἐν ὀλίγῃ ῥήσει δύναιμι πολλήν, καὶ φύσιν τὴν δημιουργικὴν καὶ ἀλεξίκακον διηγήσασθαι. Ἄρ' οὖν ἐνταῦθα ἔστη τῆς θεολογίας ὁ Ἐλιοῦς; Καίτοι διαβρῆδην προσέθηκεν πολλὰ περὶ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ Πατρὸς, οἷς οὐδὲν ἀντιθετέον. Ἐφη γάρ· “Αἰώνιος γάρ ἐστιν ὁ ἐπάνω βροτῶν” καὶ πάλιν· “Ἐὰν ὧσιν χίλιοι ἄγγελοι θανατηφόροι, εἷς αὐτῶν οὐ μὴ τρώσῃ ἐξ αὐτῶν, ἐὰν νοήσῃ τῇ καρδίᾳ ἐπιστραφεῖναι ἐπὶ τὸν Κύριον.” αὐθίς τε· “Εὐξεται πρὸς Κύριον, καὶ δεκτὰ αὐτῷ ἔσται” καὶ πάλιν· “Σώσον τὴν ψυχὴν μου, τοῦ μὴ ἐξελεθεῖν εἰς διαφθοράν· καὶ ἡ ζωὴ μου φῶς ὄψεται. Ἴδου ταῦτα πάντα ἐργάζεται ὁ Ἰσχυρός.” Οὐκοῦν οἱ λόγοι αὐτοῦ, εἰς μὲν τὰ περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, καλοί· εἰς δὲ τὰ ἄλλα, ἀμαρτάνοντες. Ἐπεὶ τοι καὶ ὁ Ἰὼβ, θεῖον ὀνομάσας τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὡς προελέχθη, τοῦ παρὰ Θεοῦ ἔτυχεν τηλικούτου ἐπαίνου. Λογίζου τοίνυν, ὅτι κἂν τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἐλιοῦς μὴ προσδέχη, ἄρκοῦσι καὶ οὕτως οἱ 39.633 θεῖον τὸ ἅγιον Πνεῦμα φήσαντες ἱεροκήρυκες· καὶ ἀξιόπιστός ἐστιν καὶ εἷς ἐξ αὐτῶν μαρτυρῶν· καὶ ὅτι πολλάκις ὁ δαίμων ἀπατῆσαι βουλόμενος, μίγνυσι τῷ ψεύδει, ὡς δέλεαρ, ἀλήθειάν τινά τῷ πρὸς ὃν ὁ λόγος αὐτῷ ἐστιν ἐγνωσμένην. Ἀμέλει τοι ἐν Εὐαγγελίῳ ἀκούομεν τοῦ διαβόλου ἀπὸ θείων Γραφῶν τῷ πάντων Δεσπότη διαλεγόμενου, καὶ τοῖς ἀνοσίοις αὐτοῦ λογισμοῖς καὶ ῥήμασιν τὰ ὅσα γραφία συμπλέκοντος, καὶ λέγοντος πειραστικῶς· “Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω· γέγραπται γάρ, “Ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαι σε” ἔτι μὴν καὶ τῶν δαιμόνων θεολογούντων βέλτιον Ἀρειανῶν, τῶν χειροτονησάντων τὸν αἰρεσιάρχην ὑμῶν Μακεδόνιον, καὶ μετ' αὐτὸν Μαραθώνιον· “Τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος; Ἥλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσει ἡμᾶς;” Καὶ ὁ Ἰάκωβος δὲ παριστῶν, ὅτι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν, καὶ τὸ ἔμπαλιν, θάτερον δὲ θατέρῳ συνεργεῖ, καὶ ἐξ ἀμφοῖν τὸ τέλειον, ἀναφανδὸν κηρύσσει· “Σὺ πιστεύεις, ὅτι ὁ Θεὸς εἷς ἐστιν; Καλῶς ποιεῖς· καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσιν, καὶ φρίσσουσιν.” Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ Σαμαρεῖτις γυνὴ, ἐφ' οἷς εἶπεν παρὰ τὴν ἀρχὴν, ὕβρισθεῖσα παρὰ τοῦ πάντας σωθῆναι βουλομένου Χριστοῦ. ἐφθέγγετο τὸ δεύτερον πιστῶς, καὶ οὐχ ὡς Σαμαρεῖτις· καὶ ἐπαίνου ἅμα καὶ ἐλέους ἠξιώθη. Καὶ ἄλλα δὲ ἴσως εὐρεθεῖν τοιαῦτα πολλὰ παρὰ τῶν φιλοπονώτερον περὶ ταῦτα διατριβόντων. Ὅρας οὖν, ὅτι σὺ, ὦ Μακεδονιανέ, οὐδὲ ὡς ὁ Ἐλιοῦς περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος πιστεύεις· ἀλλ' ἐξερρήμη ἀπὸ σοῦ πᾶς σώφρων περὶ αὐτοῦ λογισμός· καὶ διὰ τὴν μείωσιν, ἦν ἐργάζῃ περὶ τὴν θείαν οὐσίαν αὐτοῦ, καὶ τὸ μὴ εἶναί σε τέλειον συγκοινωνὸν τῆς χάριτος αὐτοῦ,

ὑποσπανίζει σοι τὰ αἴδια δωρήματα αὐτοῦ; Ἀλλὰ καὶ τούτων μὲν ἄλλις ἐπὶ δὲ τὰ 39.636 ἐξῆς προΐωμεν. Ὁμοίως Παῦλος ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Κορινθίους γράφων· “Οὐκ οἶδατε, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινές ἐστε ὑμεῖς.” Κατανόησον, ὡς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ Θεὸν εἶπεν οἰκοῦντα ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἀνθρώπου, ὄντινα Θεοῦ ὠνόμασε ναὸν, ὡς ἀλλαχοῦ λέγει· “Τίς συγκατάθεσις ναῷ Θεοῦ μετὰ εἰδώλων; Ἡμεῖς γὰρ ναὸς ἐσμεν Θεοῦ ζώντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεός· Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν Θεός, καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός.” Καὶ ὡς Τιμοθέῳ γράφει· “Τὴν καλὴν παραθήκην φύλαξον διὰ Πνεύματος ἁγίου, τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν.” Καὶ ὡς ἐν Εὐαγγελίῳ ἔχει, καθὰ ἤδη ἐλέχθη· “Ἐν τούτῳ γὰρ γινώσκουμεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν ἐστιν, ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, οὗ ἔδωκεν ἡμῖν.” ἀμέλει ὡς ἀπὸ δύο ὑποστάσεων παρ' Ἡσαΐα λέγει· “Ἐγὼ εἶμι, καὶ οὐκ ἔστιν ἕτι.” Ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ Υἱοῦ ἐν Εὐαγγελίῳ ἔφη· “Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρεῖ, καὶ ὁ Πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτὸν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιησόμεθα” καὶ πρὸς Ἑβραίους· “Χριστὸς δὲ ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἰκὸς ἐσμεν ἡμεῖς” καὶ ὁ Ἱεροψάλτης· “Σὺ δὲ ἐν ἁγίοις κατοικεῖς, ὁ ἔπαινος τοῦ Ἰσραήλ.” Οἶμαι οἰκητήριον ἅγιον τοῦ ἀπεριγράφου Θεοῦ εἰπὼν πᾶσαν λογικὴν τῶν πιστῶν φύσιν. Ἀπεδείχθη οὖν μονονουχὶ Θεὸς τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ἀλλὰ καὶ ἴσος, καὶ ὅμοιος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, ἐν 39.637 τῷ ἴσως καὶ ὁμοίως ναὸν ἔχειν τὸν ἀνθρώπον· καὶ ὅτι ὁ ὢν οἶκος τοῦ Πατρὸς, ἔχει καὶ τὸν ἐν αὐτῷ ὄντα Υἱόν, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ· ὡς αὖ πάλιν τοῦ Υἱοῦ, ἢ τοῦ Πνεύματος τῆς ἐπιφοιτήσεως καταξιωθεὶς, ἐκ παντὸς ἔχει καὶ τὸν Πατέρα. Καὶ πάλιν ἐν τῇ αὐτῇ δευτέρᾳ Ἐπιστολῇ· “Ἡ οὐκ οἶδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου Πνεύματος ἐστίν, οὗ ἔχετε ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς. Δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν τὸν ἐν τοῖς σώμασιν ὑμῶν.” Τὰ σώματα τῶν πιστῶν ναὸν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἶναι εἰπὼν, ἐνουθέτησεν δοξάζειν τὸν Θεὸν ἐν τοῖς σώμασι, δηλὸν ὅτι τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Λέγων δὲ αὐτὸ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διδάσκει, ὡς κατὰ φύσιν πρόεισιν ἐξ αὐτοῦ. “Ὅπερ αὐθις παριστᾷ καὶ τὸ ναὸν εἶναι αὐτοῦ τὸν ἀνθρώπον, ἴσως τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Ὁμοίως ἐν τῇ αὐτῇ δευτέρᾳ Ἐπιστολῇ· “Ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται. Ὅταν δὲ ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἐστίν· οὗ δὲ τὸ Πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος.” Καὶ Κύριον τοσαυτάκις ὠνόμασεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐλευθερίαν δωρούμενον, οἷς ἐπιφαίνει καὶ δόξαν ἔχον ἐν ἑαυτῷ. Ἡ δὲ πᾶσα τοῦ κεφαλαίου ἐρμηνεῖα ἔχει ὧδε· Τὰ τῆς Παλαιᾶς, φησὶν, Διαθήκης Ἰουδαϊκὰ παρατηρήματα ἔτι μένει, μὴ ἀποσκεπασθέντα καὶ γνωσθέντα ἐνίοις, ὅτι κατήρηται ἐν Χριστῷ, τῷ εἰπόντι· “Οὐκ ἤλθον καταλῦσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι” τοῦτ' ἔστιν, ἢ παῦσαι, ἢ τὸ λείπον ἀναπληρῶσαι. Ὅταν δὲ τις ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον, καὶ μεταστῇ ἀπὸ τοῦ τύπου εἰς τὴν ἀλήθειαν, ἀπὸ τοῦ νόμου εἰς τὴν χάριν, κατὰ τὸ, “Οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν,” ἀπορρίπτει ἐκεῖνο τὸ ὡσπερ συγκαλύπτον αὐτὸν κάλυμμα· ὅμοιον ποιῶν Μωϋσῆ, περιαιροῦντι, ἠνίκα διαλέγεσθαι ἠξιοῦτο τῷ ἀοράτῳ Θεῷ, τὸ κάλυμμα τοῦ προσώπου αὐτοῦ, τοῦ ἐκ τῆς θεϊκῆς ἐπιφανείας δεδοξασμένου, καὶ ἀμαυροῦντος δίκην ἡλιακῶν ἀκτίνων τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἐνατενιζόντων αὐτῷ. Τὸν δὲ Κύριον ἐνταῦθα τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι λέγει· 39.640 παρ' οὗ τὴν ἐλευθερίαν, οἱ ναὸς ὄντες αὐτοῦ, δεχόμενοι, ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ, καὶ οὐκ ἔτι τῷ ζυγῷ τῆς δουλείας ὑποκεκυφότες, τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου, τοῦ οἰκοῦντος ἐν ἡμῖν, κατοπτριζόμεθα, ἀπὸ δόξης τοῦ

Πνεύματος εἰς δόξαν τοῦ Πατρὸς ἐρχόμενοι. Προΐωμεν δὲ καὶ ἐπὶ τὰ ἐξῆς· “Ἐάν,” φησὶν, “πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δὲ τις ἄπιστος, ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται· καὶ οὕτω πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, προσκυνήσει τῷ Θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι ὄντως ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν ἐστίν.” Θεὸς οὖν προσκυνούμενος τὸ ἐν τοῖς προφητεύουσι καὶ τοῖς ἁγίοις λαλοῦν καὶ ἐνεργοῦν, καὶ τὰ χαρίσματα παρέχον ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἐνταῦθα φανερώς ὠνόμασται. Καὶ σημειωτέον, ὅτι καὶ προσκυνεῖται. Τοῖς πρόσθεν παραπλήσια καὶ Ῥωμαίοις ἀξιοῖ γράφειν· ἔχουσι δ' αἱ λέξεις τόνδε τὸν τρόπον· “Ὁ δὲ Θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς ἐλπίδος δῶν ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις, κατὰ Ἰησοῦν Χριστόν· ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ στόματι δοξάζητε τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τίς οὖν ὁ διδοὺς ἡμῖν Θεὸς οὕτω φρονεῖν περὶ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ, ἀλλ' ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα; Αὐτὸ γὰρ νοῆσαι ἡμᾶς ὑπολείπεται. Ἀλλὰ καὶ Θεσσαλονικεῦσιν ὡσαύτως· “Ὁ δὲ Κύριος κατευθῦναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ Χριστοῦ.” Ὡς εἶναι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὸ κατευθῦνον Κύριον εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ Υἱοῦ. Καὶ πάλιν· “Ὑμᾶς δὲ ὁ Κύριος πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς· εἰς τὸ στηρίζαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτως ἐν ἀγιωσύνῃ, ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.” Ποῖος οὖν Κύριος ὁ πλεονάζων καὶ στηρίζων ἐν ἀγιωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα; Καὶ παρεγγυᾷ δὲ αὐτοῖς, μὴ ἐκ παροινίας τινὸς, ἢ ἀμελείας ἀποπέμψασθαι τὴν ἐν ἡμῖν ἀναφθεῖσαν αὐτοῦ αἰωνίαν χάριν, γράφων· “Τὸ Πνεῦμα μὴ σβέννυτε.” Αὐθὶς τε θεοποιῶν αὐτὸ, καὶ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα συστοιχίαν καὶ ὁμοφροσύνην ἀπαγγέλλων, φησὶν· “Ὁ ἀθετῶν οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν Θεὸν, τὸν διδοῦντα τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον εἰς ἡμᾶς.” Πέτρος δὲ, ὁ τὰ πρωτεῖα ἐν τοῖς ἀποστόλοις ἔχων, διαρρήδη Θεὸν καὶ Κύριον τὸ ἅγιον Πνεῦμα παριστῶν, τοιοῦτον ἠπέειπεν κατὰ λέξιν Ἀνανία τινὶ τοῦνομα· “Διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, 39.641 καὶ νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; Οὐχὶ μένον σοι ἔμενον, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῆ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχεν; Οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ Θεῷ.” Εὐθέως δὲ καὶ πρὸς Σάπφειραν, τὴν Ἀνανίου γυναῖκα, λέγει τάδε· “Τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ Πνεῦμα Κυρίου;” ὁμοιότροπον τῷ, “Οὐ μὴ πειράσεις Κύριον τὸν Θεόν σου” καὶ τῷ παρὰ Ἰακώβου γραφέντι· “Ὁ γὰρ Θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν· πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα.” Ὁ δὲ Ἰωάννης θεολογῶν τὸ Πνεῦμα, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, ἔφη· “Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν Πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.” Ὡς γὰρ ὁ Θεὸς Πνεῦμα, καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ Πνεῦμα Θεός· καὶ ὡς ὁ Θεὸς ἐκεῖνό ἐστιν καὶ λέγεται, ὅ ἐστιν τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ· οὕτω καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκεῖνό ἐστιν, ὅ ἐστιν, οὗ Πνεῦμα τυγχάνει, τοῦτ' ἐστὶν ἄναρχος Θεός. Χρῆ δὲ, φησὶν, ἡμᾶς ἐν ὄλῳ τῷ πνεύματι ἡμῶν ἀνενδυσάστως, μετὰ ἀληθείας, καὶ μὴ χεῖλεσι μόνον, καὶ λόγοις ψιλοῖς, τὸ ἅγιον Πνεῦμα προσκυνεῖν. Εἰ δὲ εἶποιεν Μακεδονιανοὶ, ὅτι ἐν τῷ 39.644 ἀγίῳ Πνεύματι ἔφη τὸ λόγιον τὸν Θεὸν προσκυνεῖσθαι, οὐχὶ καὶ τὸ Πνεῦμα προσκυνεῖσθαι· ἀναγκασθήσονται λέξει, ὅτι καὶ ἐν τῷ Υἱῷ, οὐχὶ καὶ τὸν Υἱόν. Αὐτὸς γὰρ ἔφη· “Ἐγὼ εἶμι ἢ ἀλήθεια” καὶ οὐχ ἔξουσι οὐδὲ ἀπὸ τοῦ ῥητοῦ τοῦδε διαφορὰν αἱ μακάριαι ὑποστάσεις αὗται Ἡσαΐας δὲ, περὶ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν ἐν αὐτῇ ἐκπαιδευομένων τὴν σοφίαν τοῦ Πνεύματος προφητεύων, ὡδί πως ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καταλέγει· “Ἴδου ἐγὼ ἐτοιμάζω σοι ἄνθρακα τὸν λίθον σου, καὶ τὰ θεμέλιά σου σάπφειρον· καὶ θήσω τὰς ἐπάλξεις σου ἴασπιν, καὶ τὰς πύλας σου λίθους κρυστάλλου, καὶ τὸν περίβολόν σου λίθους ἐκλεκτοῦς, καὶ πάντας τοὺς υἱοὺς σου διδασκτοὺς Θεοῦ.” Ἦστινος

προφητείας ὁ Σωτὴρ ἐμνημόνευσεν παρ' Ἰωάννη, εἰπών· “Ἔστιν γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις· Καὶ ἔσονται πάντες διδασκοὶ Θεοῦ” Καὶ Παῦλος δὲ Θεσσαλονικεῦσιν ἀκόλουθα τούτων γράφει· “Αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοὶ ἔστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους.” Ἀμφότεροι δὲ περὶ τοῦ ἁγίου λέγουσι Πνεύματος, ὡς ἐν Ἰωάννη αὐτὸς ὁ Δεσπότης λέγει· “Ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει, καὶ ἀναμνήσει πάντα.” Εἰ τοίνυν οἱ ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διδασκόμενοι, διδασκοὶ Θεοῦ ἀκούουσιν, τί ἐστὶν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω, ἀκούων καὶ ἐτέρου αὐχοῦντος· “Ὁ Θεὸς ἐδίδαξέν με σοφίαν” καὶ πάλιν· “Ἐδίδαξέν με ὁ Θεὸς ἐκ νεότητός μου.” Κέκληται δὲ καὶ θεόπνευστος, καὶ θεία ἡ Γραφή, ὡς τοῦ πνεύσαντος αὐτὴν ἁγίου Πνεύματος Θεοῦ καθεστῶτος, κατὰ Παῦλον γράφοντα Τιμοθέῳ τὸ δεύτερον· “Πᾶσα Γραφή θεόπνευστος, καὶ ὠφέλιμος.” Καὶ αὐτὸς δὲ Πέτρος, ἀποφέρων τὸ μὴ δεῖν οἶεσθαι τὸ ἅγιον Πνεῦμα τελεῖν ἐν κτίσμασι, καθολικῶς τὸ δεύτερον γράφει· “Οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου ἠνέχθη προφητεία ποτὲ, ἀλλ' ὑπὸ Πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἀπὸ Θεοῦ ἅγιοι ἄνθρωποι.” Καὶ αἱ Πράξεις δὲ τῶν ἀποστόλων περιέχουσιν τάδε· “Πέτρος, πλησθεὶς Πνεύματος 39.645 ἁγίου, εἶπεν πρὸς τὸν λαὸν,” ἅπερ εἶπεν. Ἐν ἕκαστον μὲν οὖν τῶν ἐν Γραφαῖς περὶ τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος διαγορευθέντων, ἀποχρῶν ἐστὶ τεκμήριον τῆς ἐκείνου περὶ πάντα πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ θεότητα ὁμοιότητος. Οἱ δὲ τὸ Μακεδονίου φρόνημα ἠγούμενοι τῆς ἐν Γραφαῖς ἀπλότητος εἶναι σπουδαιότερον, καὶ βουλόμενοι τοῦτο τιμιώτερον τῆς παρ' ἡμῖν ἀκιβδήλου πίστεως δεικνύναι, ἀντεροῦντες τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ἔγραψαν καὶ περὶ τῆς ἐν ἡμῖν κατοικήσεως αὐτοῦ λοιδορίας, αὐτοῖς ὀνόμασιν οὕτως· “Τὰ ἀλληγορικῶς, ἢ προσηγορικῶς, ἢ μεταφορικῶς, ἢ ὁμωνύμως λεγόμενα, οὐ χρὴ εἰς δόγματος ἀκρίβειαν παραλαμβάνειν. Ναὸς γὰρ, φησὶν, καὶ ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις ὁ ἐξ ὕλης ἀψύχου, καὶ πρῶτος ἐκεῖνος ὠνομάσθη ναὸς· ὁμωνύμως δὲ λοιπὸν καὶ οἱ ἄνθρωποι. Ναὸς δὲ δῆθεν καὶ οἶκος βιωτικὸς, διὰ τὸ ἐννεῖν καὶ ἐνοικεῖν. “Ἦν γὰρ,” φησὶν, “ὁ Ναβουχοδονόσωρ ἐν τῷ ναῷ τῆς βασιλείας.” Καὶ πάλιν· Εἰ φύσει ἄνθρωποι, προσηγορικῶς ναὸς εἰσιν, καὶ οὐχὶ δῆθεν ἀληθῶς· καὶ πάλιν· Ἐπειδὴ οὖν, φησὶν, καὶ πρόβατα ὠνομάσμεθα, ἄρα κατὰ φύσιν τοῦτό ἐσμεν; αὐτὸς τε· Ὁ ἐξαγοράσας ἡμᾶς, φησὶν, ὁ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανὼν ἐστὶν· ὁ δὲ ἐξαγοράζων, οὐ τὸ ἀλλότριον ἐξαγοράζει.” Αὐτοὶ μὲν οὕτως, ἀπόρως, καὶ ἀλόγως, καὶ ὡς οὐκ ἄν τις, οὐδὲ τῶν μικρὰ ὀπωσοῦν λογίζεσθαι δυναμένων, ἀποδέξαιτο αὐτούς. Εἰς παρεξέτασιν γὰρ τῶν θεοχρήστων ῥητῶν, τῶν περὶ αὐτῆς τε τῆς ἀκαταφρονήτου θεότητος, περὶ τε τῶν λογικῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἡμῶν. κτήνη καὶ οἰκοδομίαν ἄψυχον εἰς μέσον φέρουσιν, καὶ παίζουσιν οἶον εἰς τὰ φοβερὰ γραφία καὶ πράγματα, καὶ διὰ τῶν δῆθεν ἀφελῶν τούτων καὶ ἀνειμένων λόγων ἐπὶ τὸ ἑαυτῶν βάραθρον καλοῦσιν, ὡς οἱ τοὺς ἰχθύας μικρῷ τινι δελεάσματι ἀγκιστρεύοντες. Ἡμεῖς δὲ πανταχόθεν δεικνύντες ὡς πλείστην παρὰ πάντα τὸν βίον, ὡς γε ἑαυτοῖς δοκοῦμεν, πεποημέθα φροντίδα τοῦ μηδ' ὀτιοῦν εἰκῆ, μηδὲ σὺν ἀπεχθείᾳ τῇ κατὰ τινος φθέγγεσθαι, καὶ τοῦ ὅτι εὐλόγον λοιδορίαν πεφεύγαμεν· ἤκομεν, τοὺς μὲν τῶν σωφρονε 39.648 στέρων καὶ τοὺς ὁμόφρονας ἡμῖν ἀναμνήσοντες, ὧν ἀπὸ τῶν Γραφῶν ἀκηκόασιν· τοὺς δ' ἄλλους πείσοντες, τῷ γε ἐφ' ἡμῖν, μὴ οὕτω γνώμης, ἢ πίστεως, ὡς ἔχουσιν, τοῦ λοιποῦ ἔχειν. Οἱ γὰρ ἀξιούμενοι ἔχειν κατοικοῦν ἐν αὐτοῖς τὸ πληροῦν τὰ πάντα ἐνυπόστατον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, οὔτε κατὰ ὁμωνυμίαν ἢ συνωνυμίαν, οὔτε κατὰ ἀλληγορίαν, οὔτε κατὰ μεταφορὰν, ναὸς αὐτοῦ ὠνομάσμεθα, ἀλλὰ κυρίως καὶ κατὰ ἀλήθειαν. Ὅθεν ὁ Ἀπόστολος, οὐ τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις ναῷ καὶ ἐκεῖνοις, οἷς εἰκόνη ἐχρήσαντο αἰρετικοὶ, ἀλλὰ γὰρ πιστοῖς, Θεὸν σαφῶς τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι δεικνύς, ἔφη· “Οὐκ οἶδατε, ὅτι ναὸς Θεοῦ ἔστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν” Καὶ πρὸς Ἑβραίους· “Μέτοχοι Πνεύματος ἁγίου ἐσμέν.” Εἰ γὰρ ναὸς τοῦ ἁγίου

Πνεύματος, οὐχ ὡς Θεοῦ, ἀλλὰ παρὰ τὸ ἐννεῖν καὶ ἐνοικεῖν ἐσμεν, οὐδὲ τοῦ Θεοῦ ναὸς κληθέντες, ὡς Θεοῦ προσηγορεύθημεν. Καὶ ὁ Θεὸς δὲ Πατὴρ, δεσποτικῶς ἡμᾶς κεκτημένος, οἰκεῖ ἐν ἡμῖν ναὸς γὰρ Θεῶ μόνω ἀρμόζει, καὶ παραπλησίως αὐτοῦ, ὃ τε μονογενῆς αὐτοῦ Υἱὸς, τὸ τε ἐν αὐτοῦ ἅγιον Πνεῦμα. Καὶ ὄν τρόπον ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ, κἂν μὴ γέγραπται, ὅτι ἐξηγοράσατο ἡμᾶς τῷ ἰδίῳ αἵματι, Δεσπότης ἡμῶν ἐστίν· οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον. Τούτοις γὰρ τοῖς πρὸς περιγραφὴν τῆς θεότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος λεγομένοις ἀκολουθεῖ τὸ παραπλησίως καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ἐκλαμβάνεσθαι. Τίς οὖν ἂν πείθοιτο δικαιότερον Παύλῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἁγίοις, ἢ Μακεδονίῳ καὶ τῷ πλαστῶς μετανοήσαντι Ἀρείῳ; Εἰ μὲν γὰρ ἐστὶν αὐτοῖς τῶν ἁγίων λόγος, πῶς ἔλαθον τάξαντες ἑαυτοὺς ἐν τοῖς ἀντιταττομένοις, καὶ οὐ ταυτὰ ἐκείνοις λέγειν καὶ φρονεῖν ἀξιοῦσιν; Εἰ δὲ ἄλλως μὲν ἐκείνοις, ἄλλως δὲ τούτοις δοκεῖ τοῦτο γὰρ ἀναμφίλεκτον ἀφ' ὧν δέδεικται. Οὐ γὰρ τοίχοις καὶ θρέμμασιν καταφρονητικῶς καὶ χλευαστικῶς, ὡς οἱ ὑβρισταὶ οὗτοι, παραβάλλοντες, ἢ ἐν καὶ ταυτὸν τούτοις εἶναι δοκιμάζοντες τὸν λογικὸν ναὸν, τὸν κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἔργον τῶν χειρῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐπὶ γῆς τὸ κάλλιστον, ἔχρησαν τὰ ἐκκείμενα λόγια, οὐ Χριστιανῶν μὲν, οὐδὲ ἄλλως σοφῶν ἐστὶ τοῦτο· οὐδὲ ἀληθεύειν τοιαῦτα αὐτοὺς διδάσκοντας ἂν τις τὴν ἀρχὴν νομίσοι. Οὕτως δὲ ἔχειν γνώμης αὐτοὺς ὡς ἀληθῶς μαθῶν, πῶς οὐκ οἰήσεται πλέον σωφρονεῖν, ἂν τὰ μὲν αἰρετικῶν φεύγη, πείθοιτο δὲ οἷς πολλῶ ἄμεινον, φημί τοῖς ἁγίοις, ἢ, τὸ γε ἀληθέστερον, τοῖς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ; Οὐ γὰρ ἂν τις, κἂν Γραφῶν παντοίως ἄπειρος ἦ, ἀπὸ τῆς αὐτῶν γνώμης μόνον ταῦτα εἰρηκέναι τοὺς ἀρίστους πάντας καὶ κλεινοὺς ἐκείνους ἄνδρας φήσειεν, ἀλλ' οὐχὶ διὰ τῆς 39.649 αὐτῶν φωνῆς ἡμῖν τὸν Θεὸν διαλέγεσθαι, καὶ τὰ τε ἄλλα, τὰ μεῖζονα συνέσεως ἀνθρώπων, διδάσκειν, καὶ ὅτι ἐν πιστοῖς αὐτός τε ὁ Θεός, καὶ ὁ μονογενῆς αὐτοῦ Υἱός, καὶ τὸ ἐν αὐτοῦ Πνεῦμα ὁμοίως καὶ ἴσως οἰκεῖ ἀχράντως. Διελέγχων τοίνυν καὶ ἀπορρίπτων τὰς σοφισματώδεις αὐτῶν φλυαρίας, καὶ τὸ μὴ τὰ βλαβερά, διὰ Ἄρειον καὶ Μακεδόνιον, αἰρεῖσθαι συμβουλεύων ἐν ῥθ' ψαλμῷ παρεγγυᾶται αὐτοῖς· “Ἐν τοῖς προφήταις μου μὴ πονηρεύεσθε.” Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ ἐκείνων, τῶν μηδαμοῦ φίλων Θεῶ τῷ καὶ τὴν ἐξ ὁμωνυμίας δωρεὰν ἀνθρώποις δεδωκότι εἰρηκότων· “Μὴ κίνει καμάριναν· ἀκίνητος γὰρ ἀμείνων.” Διαγνωσθέντος τοίνυν καὶ τοῦ, ὅτι Θεὸς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ τὰς προφητείας αὐτὸ ὑπέβαλεν, μεταβῆναι ἤδη καιρὸς ἐπὶ τὸν Ζαχαρίαν, οὐ τὸν δρεπανηφόρον προφήτην, ἀλλὰ τὸν πατέρα Ἰωάννου, ἐγκρίναντα καὶ αὐτὸν Θεὸν καὶ Κύριον. τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι τὸν ἐν προφήταις λαλήσαντα. Αὐτὰ δὲ παραθῶμαι, ἅπερ ἐκεῖνος ἔλεξεν· “Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο, καὶ ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ· καὶ ἤγειρεν κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ Δαυΐδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ, καθὼς ἐλάλησεν διὰ στόματος τῶν ἁγίων, τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ.” Καὶ ὁ ἱεροψάλτης δὲ οὐκ ἀποστάς ποτε δογματικῆς διδασκαλίας, συμφέρεται τούτοις, λέγων ἐν μὲν πᾶ ψαλμῷ· “Ἀκούσομαι, τί λαλήσει ἐν ἐμοὶ Κύριος ὁ Θεός·” ἐν δὲ τῇ β' τῶν βασιλειῶν ἱστορίᾳ ἐξεῖπεν, ποίου ἦν Κυρίου καὶ Θεοῦ ὁ εὐκταῖος οὗτος ἐνθουσιασμός, φράσας· “Πνεῦμα Κυρίου ἐλάλησεν ἐμοὶ, καὶ ὁ Λόγος αὐτοῦ ἐπὶ γλώσσης μου.” 39.652 ΚΕΦ. ΙΑ'. Ὅτι ἐπὶ τοῦ χερουβικῶ θρόνου καθέζεται τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ δύναμιν ἐξαποστέλλει. Καὶ ὅτι ὁ Παῦλος αὐτὸ οἶδεν εἶναι τὸν ὀφθέντα τῷ Ἡσαΐα Κύριον Σαβαώθ. Καὶ κατὰ τοῦ Μακεδονιανοῦ φρονήματος. Καὶ ὅτι ἐν ἡμῖν οἰκεῖ. Καὶ ὅτι ῥαδιουργοῦσιν αἰρετικοὶ τὰς θείας Γραφάς. Παρὰ τῷ μνημονευθέντι τοίνυν ἀκριβεστάτῳ μελωδῷ, τῷ πᾶσι τοῖς ἀναγκαίοις ἐμπλεονάζοντι, ἐν ῥθ' ψαλμῷ, ὅστις ὅλος ἐκ προσώπου τοῦ Πατρὸς πρὸς τὸν Υἱὸν ἐλέχθη, ἰσότιμος ἢ ἁγία Τριάς, καὶ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἐξαποστέλλων δύναμιν, καὶ συγκαθεζόμενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ ἐμφανῶς μᾶλλον, ἢπερ αἰνιγματωδῶς ἀπαγγέλλεται. Ἔδοξεν δέ μοι εἰς ἐτοιμίην

ἀπόδειξιν πάντα ἐφεξῆς παραγράψαι τὸν ἱερὸν τουτονὶ λόγον, μηδὲν αὐτοῦ παραλιπόντι Ἐχει δὲ οὕτως· “Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Ῥάβδον δυνάμεως ἔξαποστελεῖ σοι Κύριος ἐκ Σιών, καὶ κατακυριεύει ἐν μέσῳ τῶν ἐχθρῶν σου. Μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεώς σου ἐν ταῖς λαμπρότησι τῶν ἁγίων. Ἐκ γαστρὸς πρὸ Ἐωσφόρου ἐγέννησά σε. Ὡμοσεν Κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται· Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ· Κύριος ἐκ δεξιῶν σου.” Εἰ γὰρ ὁ Πατὴρ λέγει τῷ Υἱῷ· “Κάθου ἐκ δεξιῶν μου” καὶ, “Ῥάβδον δυνάμεως ἔξαποστελεῖ σοι Κύριος” καὶ, “Κατακυριεύσεις τῶν ἐχθρῶν σου” καὶ, “Ὡμοσεν Κύριος” καὶ, “Κύριος ἐκ δεξιῶν σου” τίς ὁ ἀποστέλλων αὐτῷ τὴν ῥάβδον, καὶ ὁμνύων, καὶ ἐκ δεξιῶν τοῦ Υἱοῦ καθεζόμενος Κύριος, εἰ μὴ λοιπὸν τὸ ἅγιον Πνεῦμα; ὡς εὗρίσκεσθαι τὸν Υἱὸν, ὄντα μὲν ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς, ἔχοντα δὲ ἐκ δεξιῶν τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Μεμνησθαι δὲ χρὴ, ὅτι ἐνταῦθα καὶ ὁμνύει τὸ Πνεῦμα, ὡς οὐκ ἔχον τὸν μείζονα, καθὰ ὁ Υἱὸς, εἰπὼν, “Κατ’ ἐμαυτοῦ ὁμνύω,” ὡς ἐν τῷ πρώτῳ ἐμνημονεύθη βιβλίῳ. Ἀλλὰ καὶ ἐν ζα΄ ψαλμῷ ὁ αὐτὸς Δαυὶδ ἀπαγγέλλων τὴν ἁγίαν Τριάδα φαίνεται, ἐν τῷ ψάλλειν· “Ἀπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεός· δύο ταῦτα ἤκουσα.” Ποῖα δὲ δύο; Ἐπάγει· “Ὅτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ, καὶ σοῦ, Κύριε, τὸ ἔλεος.” Τίς γὰρ ὁ εἰπὼν Θεός, “Ὅτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ;” καὶ πρὸς τίνα λέγει, “Καὶ σοῦ, Κύριε, τὸ ἔλεος;” Καὶ ἐπὶ τοῦ Δανιὴλ δέ φησιν ἐν τῇ περὶ Σωσάννης κρίσει· “Ἐξήγειρεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν Δανιὴλ.” κἀνταῦθα 39.653 Θεὸν δηλώσας εἶναι τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ἐπιφέρει γάρ· “Καὶ ἔκρινεν τοὺς πρεσβυτέρους, Πνεύματι ἁγίῳ ἐμφορούμενος.” Εὐροίμεν δ’ ἂν καὶ Ἐλισσαῖον τὸν ἀξιολογώτατον ἐν προφήταις, ἀξιοῦντα εἰδέναι Θεὸν τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ἐχει δ’ ἡ πρὸς Ἡλίαν αὐτοῦ φωνή, ἡ ἔξαιτουσα σὺν τῇ μηλωτῇ καὶ τὸ ἅγιον κληρονομήσαι Πνεῦμα οὕτως· “Γενέσθω τὸ Πνεῦμα τὸ ἐπὶ σοί, δισσῶς ἐπ’ ἐμοί. Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐσκήρυνας τοῦ αἰτήσασθαι ἀντὶ τοῦ, Μεγάλα ἐζήτησας. Πλὴν ἐὰν ἴδης με ἀναλαμβάνομενον, ἔσται σοι οὕτως· ἐὰν δὲ μὴ ἴδης, οὐ μὴ γένηται.” Ἴδεν τοίνυν αὐτὸν καὶ ἔκραξεν· “Πάτερ, πάτερ, ἄρμα Ἰσραὴλ, καὶ ἱππεὺς ἐν αὐτῷ.” Ὅτε οὖν “ἐπάταξεν” τὸν Ἰορδάνην τῇ μηλωτῇ τοῦ Ἡλία, “καὶ τὸ ὕδωρ οὐ διηρέθη” ὡς ἐπὶ Ἡλία, ζητῶν τὴν αἴτησιν ἑαυτοῦ καὶ τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν, οὐκ ἔτι εἶπεν· 39.656 “Ποῦ τὸ Πνεῦμα τὸ διπλοῦν;” ἀλλὰ· “Ποῦ ὁ Θεὸς Ἡλίου ἀπφῶ ὁ διπλοῦς,” ἐκκαλύπτων Θεὸν ὑπάρχειν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ διδάσκων ἅμα, ὡς ταυτὸν ἐστὶν εἰπεῖν Θεὸν, ἢ Πνεῦμα ἅγιον, καὶ τὸ ἔμπαλιν. Τὸ δὲ ἀπφῶ προσφώνησις ἐστὶν ἀδελφική. Τί δὲ καὶ Ἰεζεκιὴλ προφητεύει, ὅτε, τῶν οὐρανῶν ἀνοιγόντων αὐτῷ, ἴδεν ὄρασιν Θεοῦ καὶ τὰ χερουβίμ; “Καὶ ἐν τῷ ἐστᾶναι,” φησὶν, “τὰ ζῶα, εἰστήκεισαν οἱ τροχοί· καὶ ἐν τῷ ἐξαιρεῖν αὐτὰ, ἐξήροντο· ὅτι Πνεῦμα ζωῆς ἦν ἐν τοῖς τροχοῖς;” ἀντὶ τοῦ, ἐπικαθεζόμενον ἐπὶ τῶν χερουβίμ. Καὶ μικρὸν ὑποκαταβάς λέγει· “Τοῦτο τὸ ζῶον, ὃ ἴδον ὑπὸ κάτω Θεοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἔγνω, ὅτι τὰ χερουβίμ ἐστίν.” Εἰρηκῶς ἀνωτέρω τὸ Πνεῦμα ἐπάνω εἶναι τῶν χερουβίμ, ὑποκαταβάς εἶπεν, ὑποκάτω τοῦ Θεοῦ, τοῦτ’ ἐστὶν τοῦ Πνεύματος, εἶναι τὰ χερουβίμ καὶ ζῶα. Θέα τοίνυν καὶ αὐθις τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ Πνεῦμα, καὶ Θεὸν καὶ Πνεῦμα ζωῆς προσαγορευόμενον, καὶ ἐπὶ τοῦ χερουβικοῦ καθεζόμενον αἰωνίου θρόνου. Χρηστέον δ’ εἰς τὸ κεφάλαιον τοῦτο καὶ τοῖς κριταῖς οὐδὲ αὐτοῖς ἀμελήσασιν, ἀλλ’ ὅτι μάλιστα παρὰ πάντα τοῦτο κεκρικόσιν καλῶς, τὸ ὁμολογήσαι Κύριον δυνατὸν καὶ ἐπίκουρον τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Εἰπόντες γὰρ περὶ αὐτοῦ, ὅτι συνεπορεύετο μετὰ Σαμψῶν, καὶ κατεύθυνεν αὐτῷ, ὥστε μείζονα φύσεως ἀνθρωπίνης δύναμιν ἐνδείκνυσθαι αὐτὸν, οὐκ εἶπαν μετὰ ταῦτα τὸ ἐνδυναμοῦν αὐτὸν Πνεῦμα ἀνακεχωρηκέναι ἀπ’ αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἡσθηκέναι, ἀλλὰ τὸν Κύριον. Ἐχουσι δὲ οὕτως· “Ἦρξατο Πνεῦμα Κυρίου συμπορεύεσθαι μετὰ Σαμψῶν” καὶ πάλιν· “Ἦλατο ἐπ’ αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου” καὶ πάλιν· “Ἐξέκλινεν εἰς

ἀμπελῶνα Θαμναθὰ, καὶ ἰδοὺ σκύμνος λέοντος εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ· καὶ κατεύθυνεν ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου, καὶ διέσπασεν αὐτὸν ὡς ἔριφον αἰγῶν·” καὶ πάλιν· “Ἠλάλαξαν,” φησὶν, “οἱ ἀλλόφυλοι, καὶ ἔδραμον εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ” τοῦτ' ἔστιν Σαμψῶν· “καὶ κατεύθυνεν ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα Κυρίου, καὶ ἐγένοντο τὰ καλώδια, 39.657 τὰ ἐν τοῖς βραχίσιον αὐτοῦ, ὡσεὶ στύπιον, ἡνίκα ἂν ὄσφρανθῆ πυρός.” Ὅτε δὲ λοιπὸν σὺν τῇ κόμῃ καὶ τὴν δύναμιν αὐτοῦ ἀπέθετο, καὶ ἀπώνατο εἰς ὄλεθρον ἑαυτοῦ τῆς ἀβουλίας, ἀλλόφυλον, οὐ δέον, γυναῖκα ὑπερφιλῶν τὴν Δαλιδὰ, “Ἐξηγέρθη,” φησὶν, “ἐκ τοῦ ὕπνου αὐτοῦ, καὶ εἶπεν· Ἐξελεύσομαι, καὶ ἀποτινάξομαι, καὶ ποιήσω καθὼς αἰεὶ. Καὶ αὐτὸς οὐκ ἔγνω, ὅτι Κύριος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ.” Τῆς γὰρ δυναστείας τοῦ Κυρίου τούτου πείραν ἔχων καὶ Μωϋσῆς, εἶπεν· “Πῶς διώξεται εἰς χιλίους, καὶ δύο μετακινήσουσιν μυριάδας, εἰ μὴ Κύριος παρέδωκεν αὐτούς, καὶ ὁ Θεὸς ἀπέδοτο αὐτούς;” Καὶ τὸν ὀφθέντα δὲ τῷ Ἡσαΐα βασιλέα Κύριον Σαβαώθ καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένον, ἐν οἴκῳ δόξης πεπληρωμένῳ, καὶ ὑπὸ τῶν σεραφίμ τῇ τρισαγίῳ φωνῇ καταγεραϊρόμενον, ὁ μὲν προφήτης τὸν Πατέρα οἶδεν, ὁ δὲ Ἰωάννης τὸν Υἱόν· ὁ δὲ Παῦλος ἐν ταῖς Πράξεσιν, διὰ τὴν ταυτότητα τῆς θεότητος, τὸ πάνσοφον Πνεῦμα εἶναι ἐδήλωσεν τοιῶσδε· “Καλῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγον· Πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἶπέ αὐτῷ· Ἀκοῆ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε,” καὶ τὰ ἐξῆς. Αἰρετικοὶ δὲ, κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς προαίρεσιν διοδεύοντες, καὶ τὸν οἰκεῖον σκοπὸν καὶ λόγον ἄγοντες κατὰ τοῦ χάους, ἀποπηδῶσι καὶ πρὸς τὸ λόγιον τοῦτο, καὶ συνήθως ἀντιφάσκουσιν οὐκ εὐλόγως, καὶ πειρῶνται δυσσεβεῖα δυσσέβειαν συνδεῖν καὶ συνάπτειν, φημὶ τοῖς προτέροις αὐτῶν ῥήμασιν τὰ δεύτερα καὶ τρίτα, λόγους προϊέμενοι, ὅτι οὐδὲν θαυμαστὸν καὶ θεότητος ἴδιον περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εὐρίσκεται ἐκ τοῦ Παῦλον φάναι· “Καλῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησεν πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγον· Πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἶπέ αὐτῷ” τάδε καὶ τάδε· διὰ τὸ πολλάκις, φησὶν, τὰ αὐτὰ, ποτὲ μὲν ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ποτὲ δὲ ἐκ προσώπου τοῦ προφήτου, ἢ ἀγγέλου εἰρημένα φέρεσθαι· ὡς ἡνίκα, φησὶν, περὶ τοῦ χωρίου τούτου λέγει Ἰωάννης· “Ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας, ὅτε ἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ·” καὶ ὡς ὁ Σωτὴρ ἐν Ματθαίῳ ἔφη· “Καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας, λέγων· Ὁ λαὸς οὗτος τοῖς χεῖλεσίν με τιμᾷ, τῇ δὲ καρδίᾳ πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ·” καὶ ὡς ὁ Παῦλος ἐν ἄλλῳ κεφαλαίῳ ἔφη· “Καθὼς Δαυὶδ λέγει τὸν μακαρισμόν· Μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι·” οὐκ εἶπεν δὲ, φησὶν· Καθὼς ὁ Θεὸς διὰ Δαυὶδ λέγει. Καὶ ἐτέρωθι· “Καὶ ἦλθεν ὁ Θεὸς πρὸς Βαλαάμ νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Εἰ καλέσαι σε πάρεισιν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, ἀναστὰς ἀκολούθη 39.660 σον αὐτοῖς· ἀλλὰ τὸ ῥῆμα, ὃ ἂν λαλήσω πρὸς σε, τοῦτο ποιήσεις·” καὶ μεθ' ἕτερα· “Εἶπεν,” φησὶν, “ὁ ἄγγελος τοῦ Θεοῦ πρὸς Βαλαάμ· Συμπορεύθητι μετὰ τῶν ἀνθρώπων τούτων· πλην τὸ ῥῆμα, ὃ ἐὰν εἶπω πρὸς σέ, τοῦτο φυλάξῃ ποιῆσαι·” καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ, φησὶν· Ὁ εἶπέν σοι ὁ Θεός· ἀλλ', “Ὁ ἐὰν εἶπω σοι.” Ἐν τοιούτοις κακοῖς τὰ κατ' ἐκείνους· καὶ μὴ ὡς κρατοῦντες σεμνυνέσθωσαν. Ἡμεῖς δὲ δεῖσαντες, μὴ τισιν δόξωμεν χρῆσθαι, ὡς ἐκεῖνοι, σοφιστοῦ τινος ὡς ἀληθῶς εἰρωνεῖα, εὐθύς ὡς ἐκ πρώτης σχεδὸν συλλαβῆς, οὕτω μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ τέλους, πλείστην τινὰ τῆς ἀληθείας πρόνοιαν ποιήσωμεν, διελέγχοντες αὐτούς. Ἴστε δὴ οὖν, οἱ συγγενόμενοι τῷ τε τῆς προφητείας λόγῳ, καὶ τοῖς μνημονευθεῖσιν θείοις γραφείοις, ὡς ὁ Ἡσαΐας κελευσθεὶς παρὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ αἰωνίου θρόνου, προεφήτευσεν, ἄπερ αὐτῷ ἐκεῖνος κατὰ λέξιν εἶπεῖν ἐνετείλατο· ὁ γὰρ προφητεύων Θεοῦ, οὐχὶ ἑαυτοῦ προφήτης ἐστίν. Ὡστε διὰ Ἡσαΐου, ἦτοι παρὰ Ἡσαΐουταυτὸν γὰρ ἐστὶν εἰπεῖν, ἢ τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ κραταιὰ φωνῆ, ὃν ὁ Παῦλος τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἶναι κατήγγειλεν, ἀπηγγέλθη, ὅτε ἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ·

οὐ μέντοι κατ' ἐξουσίαν ἰδίαν ταύτην ἐφθέγγατο, κἄν που ἐλέχθη, ὅτι “Ἡσαΐας εἶπεν,” καὶ οὐχὶ ὁ Θεὸς Πατὴρ, ἢ ὁ Υἱὸς, ἢ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ διὰ Ἡσαΐου. Οὐδὲ μὴν ἐπλανήθησαν οἱ ἀπόστολοι, οἱ ἐκ παίδων εὐθύς ταῖς Γραφαῖς ἐντεθραμμένοι, καὶ πιστευθέντες τῆς νέας χάριτος τὸ κήρυγμα, οἱ ἔχοντες, διὰ τὴν ἀγαθότητα τῆς ἐν μονάδι Τριάδος, ἃ μὴπω τις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἕτερος. Ἀλλὰ καὶ Ἰωάννης δῆλός ἐστι, καθά φασι, καὶ τυφλῶ, ταῦτα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ νοήσας εἰρηκέναι· καὶ Παῦλος, τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Κελεύουσι γὰρ αἱ μακάριαι ὑποστάσεις αὗται, εἵκει δὲ ἡ ἀγγέλων καὶ πάντων φύσις. Ἡγεμονεύουσι γὰρ βασιλικῶς, καὶ κατάρχουσιν αὐτοφυῶς, διὰ τὴν ἀπαράλλακτον πρὸς τὸν ἐξ οὗ προήλθον Πατέρα θεότητα, καὶ ἀνάγεται πάντα εἰς ἐκεῖνον. Ἔχεται οὖν ἐν τούτῳ ἕτερον δὲ, ὅτι τίς ἂν ὀφθείη ἕτερος, ὧτινι συμφωνότερον, ἢ προσφορώτερον ταῦτα, τὰ ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ Πατρὸς προφητευθέντα, δόξειεν ἐπιγράφεσθαι ὡς εἰρηκότη; Ποίας δὲ κατακρίσεως οὐκ ἔστιν ἄξιος ὁ τὴν περὶ τοῦ κρείττονος ἀλήθειαν τολμῶν παραχαράττειν, καὶ παρευδοκιμεῖν ἐθέλων Ἰωάννην καὶ Παῦλον, τοὺς μὴτ' ἀγνοήσαντας, μὴτ' ἀποκρύψαντας, ἐναργῶς δὲ καὶ τρανῶς τὰ περὶ τούτου εἰς πάντας ἐξαγορεύσαντας; Καὶ πᾶσα δὲ Γραφή ἔχει τι νόημα περὶ τῆς τοῦ μεγαλωνύμου Πνεύματος ἔχει τι νόημα περὶ τῆς τοῦ μεγαλωνύμου Πνεύματος 39.661 μονότητος, ἥτουν θεότητος, ἐξηρημένον μὲν καὶ ἀσύντακτον παντελῶς τῶν ὄλων, συντεταγμένον δὲ καὶ σύμφωνον τῆς πρωτίστης, καὶ γενεσιουργοῦ, καὶ ἀσυγκρίτου φύσεως. Τί γὰρ οὐκ ἀεὶ τῶν ἀγαθῶν δι' αὐτοῦ, καὶ παρ' αὐτοῦ, ἔτι μὴν καὶ παρὰ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ εὐδοκία τοῦ Θεοῦ Πατρὸς; Ὅταν οὖν λέγη ὁ μὲν Ὑμνολόγος· “Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ.” ὁ δὲ Παῦλος· “Εἰ Πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες” ἐπιφέρει τε· “Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε;” εἴ γε μὴ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐβαπτίσθητε· ὁ δὲ μονογενὴς Θεός· “Συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. Ἐὰν γὰρ μὴ ἐγὼ ἀπέλθω, ἐκεῖνος οὐκ ἔρχεται, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται.” καὶ, “Ὑμεῖς δὲ λήψεσθε δύναμιν, τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπελθόντος ἐφ' ὑμᾶς.” καὶ ὁ Θεὸς Πατὴρ ἐν τῷ Ἀγγαίῳ· “Μεθ' ὑμῶν ἐγὼ εἶμι, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ τὸ Πνεῦμά μου ἐφέστηκεν ἐν μέσῳ ὑμῶν.” τί φήσομεν αὐτοὺς φάσκειν, ἢ ὅτι θεϊκὴν φύσιν καὶ μέθεξιν αὐτοῦ, καὶ ἁγιασμόν, καὶ δημιουργικὴν δύναμιν, καθαίρουσαν ἡμῶν, καὶ οἷον ἀπολαμπρύνουσαν τὴν ζωὴν, καὶ ἐν πᾶσιν ἄρωγοῦσαν, παραδιδόντες ταῦτ' ἐξεφώνησαν; Ὅταν δὲ καὶ πάλιν λέγη ὁ Θεὸς Πατὴρ· “Οὐαὶ, τέκνα! Βουλὴν ἐποιήσατε, οὐ δι' ἐμοῦ· καὶ συνθήκας, οὐ διὰ τοῦ Πνεύματός μου.” ἄρ' οὐκ ἀραρότως Ἀρειανῶν, καὶ Εὐνομιανῶν, καὶ Μακεδονιανῶν τὴν ἐπὶ τῇ αἰρέσει ἀθλιότητα καὶ τάλαιπωριάν ἐπιμέμφεται; Πρὸς τούτοις φαίημεν ἂν, ὡς διὰ τοῦτο ἐγράφη· “Ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας” καὶ, “Καθὰ Δαυῖδ λέγει.” ἵν' ὁ θεῖος θεσμὸς φαίνεται, διὰ ποίου ἁγίου κεκήρυκται. Περὶ δὲ τοῦ κατὰ τὸν Βαλαάμ ἀγγέλου τοσοῦτον ἐροῦμεν, ὡς οὐκ ἔχει τὰ κατ' αὐτὸν τῶν περὶ τοῦ θείου Πνεύματος, ἢ τοῦ Υἱοῦ παρὰ Παύλου καὶ Ἰωάννου κυρίως πεφασμένων εὐοκία λόγον. Ὁ γὰρ ἄγγελος ἀποσταλεῖς, ἅπερ ὁ Θεὸς ὑπέσχετο ἐπὶ μέλλοντι χρόνῳ δηλώσειν τῷ Βαλαάμ, διήγγειλεν οὐκ αὐτὸς δὲ εἶναι ἐνοήθη ὁ Θεός, καθὰ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐνοήθησαν εἶναι οἱ λελαληκότες τὰ ἐνταλθέντα τῷ Ἡσαΐα παρὰ τοῦ καθεζομένου ἐπὶ τοῦ θεϊκοῦ θρόνου, καὶ ἐν φωτὶ ἀφάτῳ καὶ δόξῃ ἀνεικάστῳ ὑπάρχοντος. Κάνταῦθα τοῖνυν, ὡς τὰ ἡμῶν μὲν φαῦλα, τὰ δὲ αὐτῶν σεμνὰ, καὶ πλείονος σπουδῆς καὶ πίστεως ἄξια πειρῶνται δεικνύναι. Συμμιγίαν τινὰ καὶ συμφωνίαν τοῦ θείου πρὸς τὰ κτίσματα ἐργάζονται, καὶ συγκαταβάλλουσιν, ὡς οὐκ ἴσασι, ταῖς θεϊκαῖς ὑπολήψεσι τοῦ ἀεὶ ὡσαύτως 39.664 ἔχοντος πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα ἁγίου Πνεύματος, τὰς τε αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ, καὶ ὑποδηλοῦσιν τὸν Ἡσαΐαν, τάχα ἐπὶ τοῦ οὐρανίου καθεσθέντα θρόνου, καὶ προστάξαντα ἑαυτῷ·

“Πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἶπε αὐτῷ,” ἅπερ προσετάχθη εἰπεῖν. Ἡμεῖς μὲν οὖν ἄντικρυς θαυμάζομεν, εἰ μὴ ἤδη καὶ αὐτοὶ τῆς ἀτοπίας καὶ ἀσθενείας τῶν οἰκείων δοξασμάτων αἰσθάνονται, καὶ ὡς γελοῖοί εἰσι, τοιαῦτα περὶ τοῦ Θεοῦ διανοούμενοι, καὶ τὰ σαφῆ ὡς δυσδιαίτητα διαστρέφοντες. Καὶ οἴομεθα μὴ σφάλεσθαι οὕτως ἔχοντες, ὅτι τοῖς κατ' αὐτοὺς ὁ μακρόθυμος Θεὸς παριστῶν, ὡς οὐχ ὑπολείπεται αὐτοῖς οὐτ' ἀντιλογίας ὑπόθεσις, οὐτ' ἀπολογίας ἀφορμὴ, διὰ τοῦ Ἰεζεκιήλ ἔφη· “Εἰ Πατὴρ ἐγὼ εἰμι, ποῦ ἐστὶν ὁ φόβος μου; Καὶ εἰ Κύριος ἐγὼ εἰμι, ποῦ ἐστὶν ἡ δόξα μου;” Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως· ἐφ' ὃ δὲ ἡμῖν ὁ λόγος ὠρμηται, μετιτέον. Ἰδῶμεν δὲ, τί λέγει καὶ αὐθις ὁ Παῦλος, Φιλιππησίους γράφων· “Βλέπετε τὴν κατατομὴν· ἡμεῖς γὰρ ἐσμὲν ἡ περιτομή, οἱ Πνεύματι Θεοῦ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.” Θεὸς οὖν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, πᾶσαν ἀναπεμπομένην θυσίαν σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ δεχόμενον· εὐδελον γὰρ, ὡς ἡ λατρεία τῷ Θεῷ μόνῳ ὀφείλεται. Ἄλλ' οἱ αἰρετικοὶ κόρακες βλέπετε πῶς τοῖς θείοις λυμῆνασθαι ἐπεχείρησαν ῥητοῖς, δι' ἐνὸς στοιχείου ὑπαλλαγῆς· τινὲς γὰρ αὐτῶν ἐποίησαν, “Οἱ Πνεύματι Θεῷ λατρεύοντες,” ἵνα μὴ δείκνυται ἡ λατρεία τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν πνεύματι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ μόνῳ προσαγομένη. Ὡσπερ καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους τοῦ Παύλου γεγραφότος· “Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν· ὁ ἐγείρας Χριστὸν Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ ὑμῶν σώματα, διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ Πνεύματος ἐν ὑμῖν” ἐκεῖνοι ἐναλλάξαντες ἐποίησαν· Διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ Πνεῦμα ἐν ὑμῖν· ἵνα μὴ ζωοποιὸν καὶ δημιουργὸν δείκνυται. Καὶ Ῥωμαίοις γράψαντος αὐτοῦ· “Ἡ τε ἀίδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θεϊότης” ἐκεῖνοι ἐποίησαν, θεότης· ἔστιν δὲ τὸ αὐτό· ἀλλ' ὅμως διὰ τὸ στενοῦσθαι τὰς περὶ τοῦ μεγαλωνύμου Πνεύματος 39.665 ἀποδείξεις, τὰς διὰ τοῦ εἰρησθαι αὐτὸ Πνεῦμα θεῖον, δηλούσας αὐτὸ Θεόν. Καὶ τοῦ προφήτου Ἀμῶς ἐκ προσώπου τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰρηκότος· “Ἰδοὺ ἐγὼ στερεῶν βροντὴν” περιεῖλον τὸ “ἐγὼ” ἵνα μὴ δείκνυται τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡ φωνή, ἀλλὰ γὰρ τοῦ Πατρὸς, ἢ τοῦ προφήτου. Οὐκ ἔστιν δὲ τέως τοῦ Πατρὸς καὶ Θεοῦ, διὰ τὸ ἔχειν εὐθέως· “Ἀπαγγέλλων εἰς ἀνθρώπους τὸν Χριστὸν αὐτοῦ” καὶ μὴ εἰπεῖν· Τὸν Χριστὸν μου, ὡς ἐν ψαλμῷ λέγει· “Ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου.” Καὶ ἐν πολλοῖς δὲ φαίνονται παρατρώσαντες ἐξεπίτηδες κἀντεῦθεν, τὴν ἀκριβῆ διάγνωσιν τῶν νοθευθέντων τόπων, τό γε ἐπ' αὐτοῖς, ἀφανίσαντες. Καὶ τοῦτο οὕπω ἦν δεινόν, καίπερ ὄν σφόδρα δεινόν, εἰ μὴ οὕτω παρ' ἐκείνων παραποιηθεῖσαι βίβλοι ἦλθον καὶ εἰς ὀρθῶς πιστεύοντας, ἀμαντεῦτως ἔχοντας τῆς τοιαύτης ῥαδιουργίας. 39.668.10 ΚΕΦ. ΙΒ'. Περὶ τοῦ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνακαινίζειν ἡμᾶς τῷ βαπτίσματι· καὶ ὡς Δεσπότην ἐλευθεροῦν· καὶ ποιεῖν μετόχους θείας δόξης, καὶ υἱοὺς καὶ κληρονόμους τοῦ Πατρὸς· καὶ τὰ λοιπά. Καὶ περὶ τοῦ ἀνόνητον εἶναι τὸ βάπτισμα τοῖς μὴ πιστεύουσιν ὅτι Θεὸς τὸ Πνεῦμα· καὶ ὅτι ἄλλη ἡλίου δόξα. καὶ ἄλλη σελήνης, καὶ ἄλλη ἀστέρων. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον ἀπόχρη, ἵνα μὴ πολὺ ὁ λόγος ἐν ἐκτροπῇ γένηται. Ἐπανίωμεν δὲ πάλιν ἐπὶ τὴν μεγαλόδωρον τοῦ ἁγίου Πνεύματος θεότητα. Ἀνακαινίζει τοίνυν ἡμᾶς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐν τῷ βαπτίσματι, ὡς Θεὸς, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ ἀπὸ τοῦ ἀκαλλοῦς εἰς τὸ πρεσβύτερον ἀνάγει κάλλος, καὶ τῆς ἑαυτοῦ πίμπλησιν χάριτος, ὡς μηδὲν ἔτι τῶν ἀνεράστων δύνασθαι χωρεῖν· καὶ ἐλευθεροῖ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου· καὶ ἀπὸ χοϊκῶν, ὃ ἐστὶν ἀπὸ γῆς καὶ σποδοῦ, ποιεῖ πνευματικούς, καὶ μετόχους θείας δόξης, καὶ υἱοὺς καὶ κληρονόμους τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, συμμόρφους τε τῆς εἰκόνης τοῦ Υἱοῦ, καὶ συγκληρονόμους αὐτοῦ, καὶ ἀδελφοὺς συνδοξασθησομένους καὶ συμβασιλεύσοντας αὐτῷ· καὶ ἀντὶ γῆς πάλιν δωρεῖται τὸν οὐρανόν, καὶ τὸν παράδεισον ἀφθόνως χαρίζεται· καὶ ἀγγέλων ἤδη ποιεῖ τιμιωτέρους 39.669 καὶ τοῖς θείοις τῆς κολυμβήθρας ρεῖθροις τὴν

τοσαύτην τῆς γεέννης ἄσβεστον κατασβέννυσι φλόγα. Διτταὶ γὰρ γίνονται κηήσεις ἀνθρώποις, ἡ μὲν ἐκ σώματος ἡμέτερου, ἡ δὲ ἐκ τοῦ θείου Πνεύματος. Περί δὲ τούτων οἰκείως ἔγραψαν δογματικοὶ ἄνδρες· παραγράψω δ' ἐκάστου τό τε ὄνομα καὶ αὐτὸ τὸ διήγημα. Ἰωάννης· “Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν.” Ὅσοι, φησὶν, ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν, ἐδέξαντο ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῦτ' ἔστιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ συγγένειαν κτήσασθαι πρὸς τὸν Θεὸν, ἧς οὐκ ἠξιώθησαν ἄγγελοι. Δηλῶν γὰρ, ὅτι ὁ γεννῶν Θεὸς τὸ ἅγιον Πνεῦμά ἐστιν, ἐπήγαγεν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ· “Ἀμὴν, ἀμὴν λέγω σοι· ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ ἔξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστίν· καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος Πνεῦμά ἐστίν. Μὴ θαυμάσης, ὅτι εἶπόν σοι· Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. Τὸ Πνεῦμα, ὅπου θέλει, πνεῖ· καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις· ἀλλ' οὐκ οἶδας, πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει. Οὕτως ἔστιν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύματος.” Τῷ εἰπεῖν· “Ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ ἔξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ” καὶ, “Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν” ἐσήμανεν, ὡς, κἂν εἰς τὸ ὄνο 39.672 μα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ πιστεύσωσιν καὶ βαπτισθῶσιν, καὶ μὴ ἴσως καὶ ὁμοίως εἰς τὴν αὐτὴν θεότητα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἅτε μὴ ἔχοντες τὸ τέλειον, καὶ μάτην τὰς τρεῖς καταδύσεις δεξάμενοι, ἐν τῷ ἐναλλάττειν μετὰ τὸ βάπτισμα τῇ δοξολογίᾳ τὴν ἰσοτιμίαν τῆς Τριάδος, καὶ παραβαίνειν τὰς ἰδίας ὁμολογίας, βασιλείας οὐρανῶν ἀξιωθῆναι οὐ δύναται· ἀλλ' ὡς ὁμόλογοι παραβάται ἀκούουσιν, παρὰ μὲν τῶν ἁγίων, τὰ προφητευθέντα ἐν π' ψαλμῷ· “Οἱ ἐχθροὶ Κυρίου ἐψεύσαντο αὐτῷ” παρὰ δὲ τοῦ Υἱοῦ, ὡς ἔχει ἐν μὲν ιζ' ψαλμῷ· “Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι” ἐν δὲ ρ'· “Ποιοῦντας παραβάσεις ἐμίσησα· οὐκ ἐκολλήθη μοι καρδία σκαμβή” παρὰ δὲ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς Ῥωμαίοις ἐγράφη· “Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὑψωσα, αὐτοὶ δὲ με ἠθέτησαν” ἀκούει δὲ λοιπὸν καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐν ξε' ψαλμῷ· “Ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνάμεώς σου ψεύσονται σε οἱ ἐχθροὶ σου.” Εἶπεν δὲ· “Δεῖ γεννηθῆναι ἐξ ὕδατος” ἐπειδὴ τὸ ἀποπλῦναι ἐν τῷ βαπτίσματι τὸν ῥύπον τοῦ σώματος γνώρισμά ἐστιν τῶν ἀνακτιζομένων ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὁρατῶς μὲν γὰρ τὸ ὄρατὸν ἡμῶν σῶμα, ἱερέων διακονουμένων ἢ κολυμβήθρα τίκτει· νοητῶς δὲ, σῶμα ὁμοῦ καὶ ψυχὴν, ἀγγέλων ὑπηρετουμένων, τὸ πάσαις νοήσεσιν ἀόρατον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ βαπτίζει εἰς ἑαυτὸ καὶ ἀναγεννᾷ. Καὶ γὰρ καὶ Βαπτιστὴς ἱστορικῶς, καὶ ἐπομένως τῷ, “Ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος,” εἶπεν περὶ τοῦ Χριστοῦ· “Ἐκεῖνος ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί.” Ὁστράκινον γὰρ ὄν τὸ 39.673 ἀνθρώπειον σκεῦος, δεῖται πρότερον τοῦ ἀπὸ ὕδατος καθαρσίου, εἶτα καὶ τοῦ στερέμνιον αὐτὸ ἀποτελοῦντος νοητοῦ πυρὸς ὁ γὰρ Θεὸς πῦρ καταναλίσκων, καὶ οὕτω τοῦ ἀπαρτίζοντος καὶ ἀνακαινίζοντος ἁγίου Πνεύματος· ὁπότε οἶδεν τό τε πῦρ τὸ πνευματικὸν καὶ ἀρδεύειν, τό τε ὕδωρ καὶ ἀναχωνεύειν. Ἀπόδειξις δὲ τούτου, ὁ Παῦλος γράφων Κορινθίοις τὸ δεύτερον· “Ἐχοντες δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν.” Τῷ δὲ γε εἰπεῖν· “Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστίν· καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος Πνεῦμά ἐστίν” ἐδίδαξεν ἐν ἐπιτόμῳ, ὡς ὁ ἄνθρωπος, ὁ βαπτίσματος μὴ τυχὼν, σαρκικός ἐστίν, τοῦτ' ἔστιν ἀμέτοχος φωτὸς ἐπουρανίου σαφὲς γὰρ, ὡς ἡ σὰρξ ἐν ὄσῳ ζῆ μετὰ τῆς ἰδίας ψυχῆς νοεῖται· ὁ δὲ βαπτισθεὶς πνευματικός ἐστίν, ἀντὶ τοῦ, μέτοχος ζωῆς ἀθανάτου. Τῷ δὲ εἰπεῖν· “Τὸ Πνεῦμα, ὅπου θέλει πνεῖ” τὸ αὐτεξούσιον καὶ παντοδύναμον αὐτοῦ ἐκφαίνει. Τῷ δὲ εἰπεῖν· “Καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις· ἀλλ' οὐκ οἶδας, πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει” δηλοῖ ὡς οὐ Νικοδήμῳ τὸ τῆνικαῦτα διελέγετο μόνῳ, ἀλλὰ καὶ Ἀρείῳ,

Εὐνομίῳ τε καὶ Μακεδονίῳ προενεκάλει, τοῖς τὴν φωνὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τῶν Γραφῶν ἀκούουσιν, καὶ οὐκ εἰδόσιν, ὡς ἔρχεται, ἀνάρχως ἐκπορευθὲν παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ πανταχοῦ ἀεὶ παρὸν, καὶ ὑπάγει πρὸς αὐτὸν, ὡς Πνεῦμα αὐτοῦ ἀχώριστον ὑπάρχον τῇ θεότητι· ἀρρήτως γὰρ προῆλθεν ἐξ αὐτοῦ φύσει, καὶ ἐπέστραπται πρὸς αὐτόν· καὶ πρόοδον μὲν τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἔχει, ὡς ἂν ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον· μόνην δὲ τὴν εἰς τὸν Πατέρα, ὡς ἂν ἐν καὶ ταυτὸν ὑπάρχον· ἐπιστρέφει δὲ πρὸς τὸν γεννήσαντα προελθὸν, ὡς ἂν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὄν οὐσίας, καὶ τῆς πατρικῆς ἕξω γενέσθαι συνυπάρξεως μὴ δυνάμενον. Τῷ δὲ εἰπεῖν· “Οὕτως ἐστὶν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ Πνεύματος·” διδάσκει, ὡς τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ πνευματικὸν γεννᾷ, καὶ λέγεται πνευματικὸς ἐκ τῆς ἕξεως, καθὰ ὁ ἐξ ἀνθρώπου τεχθεὶς καλεῖται ἄνθρωπος. Ἐπιφωνεῖ γοῦν τῷ τοιούτῳ ὁ Μελωδός· “Ανακαινισθήσεται ὡς ἀετοῦ ἡ νεότης σου·” καὶ, “Μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι.” Καὶ Παῦλος δὲ συνιστῶν, ὅτι 39.676 τοὺς τε φωτιζομένους τὸ Πνεῦμα ἀναγεννᾷ, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ προσηγορίαν φύσει κέκτηται, ἔγραψεν, πρὸς μὲν Τίτον, καθὼς ἀνωτέρω ἐλέχθη· “Αναγεννήσας ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινίσεως Πνεύματος ἁγίου·” πρὸς δὲ Ῥωμαίους· “Εἰ δὲ Πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε· ὅσοι γὰρ Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοι υἱοὶ Θεοῦ εἰσιν. Οὐ γὰρ ἐλάβετε Πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον· ἀλλ’ ἐλάβετε Πνεῦμα υἰοθεσίας, ἐν ᾧ κρᾶζομεν· Ἀββὰ ὁ Πατήρ. Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ· εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι, κληρονόμοι μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ·” πρὸς δὲ Τιμόθεον ἐν τῇ δευτέρᾳ Ἐπιστολῇ· “Οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς Πνεῦμα δουλείας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφρονισμοῦ.” Ὅτι γὰρ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διαλέγεται, εὐδὴλον καὶ ἐκ τοῦ εἰπεῖν· “Οὐ γὰρ ἐλάβετε Πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ’ ἐλάβετε Πνεῦμα υἰοθεσίας.” Ἐχοντες γὰρ ἤδη πάντως τὸ ἡμέτερον, ἐλάβομεν καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ. Σαφὲς δὲ τοῦτο καὶ ἀπὸ τοῦ ἐπαγαγεῖν, ὡς “Αὐτὸ τὸ Πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν.” Ὅρα οὖν, πῶς παραδόξως Δεσπότην ἀπαγγέλλει τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ὁ γὰρ μὴ ὧν δοῦλος ἐλευθερός ἐστίν· καὶ ὁ ἐλευθερῶν δεσπότης καθέστηκεν· οὐδεὶς γὰρ, ὁ αὐτὸς οὐκ ἔχει, ἄλλω παρέχει. Καὶ ὁ εἰς υἰοθεσίαν καὶ κληρονομίαν ἄγων Θεὸς ἐστίν, κοινωνίαν οὐσίας καὶ δεσποτείας ἔχων πρὸς ἐκεῖνον, οὐτινος τῆς υἰοθεσίας καὶ κληρονομίας ἀξιοῖ Κληρονόμον δὲ γράφει, Χριστὸν μὲν, ὡς φύσει Υἱόν· ἡμᾶς δὲ, ὡς ἀγαθότητι αὐτοῦ τῆς κληρονομίας ἀξιουμένους· συγκληρονόμους δὲ Χριστοῦ, διὰ τὴν ἀνέκλεκτον ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ. Κράζει δὲ ἐν ἡμῖν ἀντὶ ἡμῶν· “Ἀββὰ,” ὃ ἐστὶν Πατήρ· ἐπειδήπερ ἡμεῖς οὔτε γνήσιοι υἱοὶ, ὡς αὐτὸ γνήσιον Πνεῦμα, καὶ ἄλλως ἀπαρρήσιαστοι πρὸς τοιαύτην φωνήν. Τίς γὰρ κεν μέγαλοιο Θεοῦ κατ’ ἐναντίον ἔλθοι· ἢ εἴποι τι ἔπος θνητὸς ἐὼν γενεῆν; 39.677 Πρὸς δὲ Γαλάτας περὶ τῶν βαπτισθέντων φησὶν· “Οὐκ ἔτι εἶ δοῦλος, ἀλλὰ υἱός· εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος Θεοῦ διὰ Χριστοῦ.” Κορινθίοις δὲ τὰ ἴσα ἐπιστέλλει· “Ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλ’ ἠγιασθητε, ἀλλ’ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν τῷ Πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.” Ἄθρει οὖν καὶ ἐκ τῶν ῥητῶν τούτων, ὡς ἡ ἀπολύτρωσις, καὶ ὁ ἁγιασμός, καὶ ἡ δικαίωσις οὐκ ἄνευ τοῦ ὀνόματος τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος παρέχεται. Καὶ πάλιν ἐν ταῖς Πράξεσιν ἠρώτησεν, φησὶν, τινὰς μαθητὰς, εἰπὼν· “Εἰ Πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες;” Τῶν δὲ ἀποκριναμένων, “Ἄλλ’ οὐδὲ εἰ Πνεῦμα ἅγιόν ἐστίν, ἠκούσαμεν·” ἔφη· “Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε;” ὡς οὐδὲν ὄφελος ἐσχηκότων ἀπὸ τοῦ μὴ καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐξ ἴσου πιστεῦσαι καὶ βαπτισθῆναι, ὡς ἐπίστευσαν εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν. Καὶ ἔτι ἀπαγγέλλουσιν αἱ Πράξεις ἀνωφελὲς τὸ βάπτισμα, δίχα τῆς τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος ἐπιφοιτήσεως, καὶ τοῦ ἁγιασμοῦ αὐτοῦ, ἐν συλλαβαῖς τοιαύταις· “Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις

ἀπόστολοι, ὅτι δέδεκται ἡ Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς Πέτρον καὶ Ἰωάννην· οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν, ὅπως ἂν λάβωσιν Πνεῦμα ἅγιον. Οὐδέ πω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Τότε ἐπετίθεσαν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἐλάμβανον Πνεῦμα ἅγιον.” Τὸ γὰρ ἔχειν· “Μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ,” καὶ τὸ μετέπειτα λαμβάνειν τὸ Πνεῦμα, δηλοῖ, ὡς μόνον οὐχὶ ἔλειπεν αὐτοῖς ἡ περὶ τοῦ Πνεύματος θεογνωσία· ἀλλ' ὅτι καὶ σὺν τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι συμπάρεστιν, καὶ συμνημονεύεται, καὶ συννευεργετῆ ὁ Πατὴρ καὶ Θεὸς, κἂν ποτε ἰδικῶς μὴ ὀνομασθῆ· ἢ ὡς δ' αὖ πάλιν, κἂν σιωπηθεῖ τῷ λόγῳ, καὶ μὴ τῇ πίστει, ὁ Υἱὸς, ἢ τὸ Πνεῦμα, συμπάρεστιν, καὶ συμνημονεύεται, καὶ συνσώζει ἅμα τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Καὶ πάλιν· “Καὶ συναυλιζομένοις παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὴ χωρίζεσθαι· ἀλλὰ περιμένειν τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς, ἣν ἠκούσατέ μου· Ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ βαπτισθήσεσθε, οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας” καὶ πάλιν ἀπὸ τοῦ Πέτρου περὶ τῶν ἐν Καισαρείᾳ βαπτισθέντων· “Ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν, ἐπέπεσεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ὡς περὶ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ· ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος τοῦ Κυρίου, ὡς ἔλεγεν· Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ.” Οἱ οὖν ἐν ψιλῷ ὀνόματι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ οὐχ ὡς ἐν ὀνόματι Θεοῦ καὶ Πνεύματος Θεοῦ, φύσει ὄντος Πνεύματος αὐτοῦ, βαπτί 39.680 ζόμενοι, ὡς ὕδατι ψιλῷ λουόμενοι, ἀνόνητον ἔχουσι τὴν ἐλπίδα. Καταδύοντες μὲν γὰρ ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, εὐδοκία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς γυμνούμεθα, τῇ χάριτι τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ, τῶν ἁμαρτιῶν, ἀποτιθέμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ τῇ βασιλικῇ αὐτοῦ δυνάμει ἀναγεννώμεθα καὶ σφραγιζόμεθα· ἀνιόντες δὲ ἐνδυόμεθά τε τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, στολὴν ἄφθαρτον καὶ ἰσότημον τοῦ ἀναγεννήσαντος καὶ σφραγίσαντος ἡμᾶς ἁγίου Πνεύματος, “Ὅσοι γὰρ,” φησὶν, “εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε” καὶ τὴν γεγραμμένην εἰκόνα καὶ ὁμοίωσιν τοῦ Θεοῦ ἀπολαμβάνομεν, ἣν ἐδεξάμεθα διὰ τοῦ θεϊκοῦ ἐμφυσηματος, καὶ ἀπωλέσαμεν διὰ τοῦ ἁμαρτήματος καὶ αὐθις εὐρισκόμεθα, οἷοί περ ἐπὶ τοῦ πρωτοπλάστου ἐγενήθημεν, ἀναμάρτητοι καὶ αὐτεξούσιοι· ταῦτα γὰρ σημαίνει ἡ εἰκὼν καὶ ὁμοίωσις· ὡς ἀρμόζειν τὴν Παύλου περὶ τῶν βαπτιζομένων Γραφήν· “Ὅπως 39.681 γένησθε κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος ὑμᾶς” καὶ, “Καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου.” Ἀναπέσει δὲ περὶ τούτου, καὶ αὐθις γράφων ὁ αὐτὸς, Ῥωμαίοις μὲν· “Ὅς προέγνω καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνης τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς;” Ἐφεσίοις δέ· “Καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασιν, συνεζωποίησε τῷ Χριστῷ, καὶ συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις.” Τίς, ἢ πότε ταῦτα παρέσχεν; Ὁ Πατὴρ, μετὰ τοῦ ἀνακαινισθῆναι ἡμᾶς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτοῦ. Ὅν τρόπον γὰρ τὸ πρῶτον ὑπὸ τῆς μακαρίας Τριάδος ἐκτίσθημεν κατὰ τὸ, “Ποιήσωμεν ἄνθρωπον·” οὕτως τὸ δεύτερον ὑπ' αὐτῆς σωζόμεθα· ἴν' ὁμοίως τὴν Τριάδα δοξάζωμεν. Δίχα δὲ τοῦ ἀναγεννηθῆναι βαπτίσματι ὑπὸ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ, καὶ σφραγισθῆναι τῷ ἁγιασμῷ, καὶ ναὸς αὐτοῦ γενέσθαι, οὐδεὶς τῶν ἐπουρανίων ἔτυχεν ἀγαθῶν, κἂν τὸν ἄλλον βίον ἄμεμπτος εὐρέθη. Ἀλλὰ καὶ οἱ πρὸ βαπτίσματος μαρτυρῆσαι ἐπιτυχόντες, τῷ ἰδίῳ ἀπολουσάμενοι αἵματι, οὕτως ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἐζωοποιήθησαν. Διὸ προτρέπων ὁμοῦ καὶ μαρτυρόμενος ἱερολόγος ἀνὴρ βοᾷ· “Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν, καὶ φωτίσθητε, καὶ τὰ πρόσωπα ὑμῶν οὐ μὴ κατασχυνοθῆ” Φῶς γὰρ τὸ ἀληθινὸν καὶ αἴτιον τοῦ αἰσθητοῦ φωτός, καὶ δόξα ἐκλάμπουσα πανταχοῦ ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ σεπτὸν, ἢ καὶ αὐθις ψάλλει· “Διότι φῶς τὰ προστάγματά σου ἐπὶ τῆς γῆς.” Περὶ τούτου καὶ ἐν τῷ κη΄

ψαλμῷ διδάσκει· “Φωνὴ Κυρίου ἐπὶ τῶν ὑδάτων, ὁ Θεὸς τῆς δόξης ἐβρόντησεν· Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν.” καὶ 39.684 ἐν ος΄ ψαλμῷ.” Φωνὴ τῆς βροντῆς σου ἐν τῷ τροχῷ. Ἐφάναν αἱ ἀστραπαὶ σου τῆ οἰκουμένη· ἶδεν, καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ.” Διὰ μὲν γὰρ τῶν ὑδάτων τὸ βάπτισμα σημαίνει, ἐν ᾧ γίνεται παρὰ τῶν ἱερέων, καθὰ ψαλμῶδει ὁ αὐτὸς, “ἔργασία πολλή.” διὰ δὲ τῆς βροντῆς τὴν πανταχοῦ φθάσασαν καὶ μετὰ φόβου ὑποδεχθεῖσαν χάριν τοῦ βαπτίσματος αἰνίττεται· διὰ δὲ τοῦ τροχοῦ, τὸν ἄστατον καὶ ἀλλόκοτον βίον· διὰ δὲ τῶν ἀστραπῶν, τὰ κατὰ Θεὸν κάλλη τῶν φωτιζομένων· διὰ δὲ τοῦ σαλευθῆναι τὴν γῆν τὸ κινήθηναι σὺν προθυμίᾳ τὴν ἀνθρωπότητα εἰς θεογνωσίαν δηλοῖ. Καὶ τοῦ Δεσπότη δὲ βαπτιζομένου ἐν τῇ οἰκονομίᾳ ἐπὶ τῷ τόν τε δράκοντα, τὸν ἐπὶ τοῖς ὕδασι δεξάμενον τὸν Ἰορδάνην, ἐν τῷ στόματι, ὡς ἱστορεῖ αἰνιγματωδῶς ὁ Ἰώβ, θανατῶσαι, τὸν τε ἡμέτερον ἀποσμῆξαι ῥύπον, καὶ τὴν παλαιὰν συγχωρῆσαι ἀμαρτίαν, καὶ ποιῆσαι πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, ἅμα δὲ καὶ διδάξει πάντας, τὴν παλιγγενεσίαν ἀνθρώποις εἶναι σωτηρίαν· παρὴν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ὁ Πατήρ. Ὁ μὲν γὰρ ἐξ οὐρανῶν ἐμαρτύρει τῇ 39.685 γνησιότητι τοῦ οἰκείου τόκου· τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦμα, ἀνοιχθέντων αὐτῷ, ὡς βασιλεῖ καὶ ἀνωτέρω τῆς ἀγγέλων φύσεως ὄντι, τῶν οὐρανῶν, κατελθὼν, ἐπέμενε ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Φησὶν γάρ· “Ἰδοὺ ἀνεώχθησαν οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἶδον τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡς περιστεράν.” Νόει οὖν, τί ἐστὶν τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἅτε τὸν ἑαυτοῦ ναὸν, ἡμᾶς, τῷ ὑψίστῳ Θεῷ συγκαθεσθῆναι, καὶ συνδοξασθῆναι, καὶ συμβασιλεύσαι ποιεῖ, καὶ ὅτε μένει ἐπὶ τὸν μονογενῆ Θεόν· καὶ εἰ ὁσίως λέγουσιν αἰρετικοὶ μὴ συγκαθέζεσθαι αὐτὸ, καὶ συμπροσκυνεῖσθαι, καὶ συμβασιλεύειν τῷ Θεῷ Πατρί. Μὴ ὁμοίως δὲ ἡμῶν, τῶν κτιστῶν, καὶ ἐν τοσαύτῃ ἀγαθῶν ἔργων γυμνότητι τηλικαῦτα ἐλπίζόντων, νοηθεῖ τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ συγκαθέζεσθαι, καὶ συνδοξάζεσθαι, καὶ συμβασιλεύειν τῷ Θεῷ· ἀλλ’ ὡς Πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ φύσει Θεὸς καὶ Βασιλεὺς καὶ αἰδίως συγκαθεζόμενος, καὶ πλήρης ἀχράντου δόξης ὑπάρχων. Οἱ γὰρ κτιστοὶ, κατὰ χάριν μετὰ τὴν ἀνάστασιν τούτων ἀξιωθήσονται, ἀπολαύοντες τῶν ἀγαθῶν τῆς βασιλείας, οὐκ ὄντες δὲ βασιλεῖς. Οἶδεν γὰρ ἡ Γραφή, ἄλλην μὲν ἡλίου δόξαν, ἄλλην δὲ σελήνης καὶ ἀστέρων· καὶ τούτων ἄλλιν διάφορον δόξαν. “Ἀστήρ γάρ,” φησὶν, “ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ.” Καὶ ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ σώματος τῶν ἄλλων μελῶν τιμιώτερός ἐστι· πλὴν καὶ αὐτὸς σῶμά ἐστιν· ὥστε τοσοῦτον ἡμᾶς ἀνακαινισθέντας τῆς θείας ἀπολαύειν οἰκειότητος, ὅσον ἡ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἐνδέχεται δύναμις, καθὼς λέγουσιν. Ὅποσον ἡμέριόν κε Θεῷ γένος ἰσάζοιτο. Καὶ Πέτρος ἐκθειάζων τὸ βάπτισμα, ὡς Θεοῦ ὄντος τοῦ ἀνακτίζοντος ἡμᾶς ἀγίου Πνεύματος, καθολικὸν διὰ τῆς πρώτης Ἐπιστολῆς ἐξεφώνησε κήρυγμα, διαγορευὼν ταυτί· “Ἀναγεγεννημένοι, οὐκ ἐκ σποράς 39.688 φθαρτῆς, ἀλλ’ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος.” Ἐδεδοίκε γὰρ τὸν παρακελευσάμενον ἐν τῷ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίῳ· “Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον πάντα, κηρύξατε τὸ Εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται.” Τί δὲ τὸ κήρυγμά ἐστιν; “Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος.” Ὅπερ καὶ Παῦλος φυλάττων ἔγραψεν· “Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἀγίου Πνεύματος, μετὰ πάντων ὑμῶν.” Ἦντινα πνευματικὴν κοινωνίαν καὶ τὰ Καθολικὰ προκατωνόμασεν χαράγματα οὕτως· “Ἴνα γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως.” Τίνες δὲ οἱ ἀπιστοῦντες, καὶ διὰ τοῦτο κατακρινόμενοι; Οἱ ταύτην μὴ φυλάττοντες τὴν ἰσοτιμίαν τῆς ἀγίας Τριάδος· οἵστισι καὶ αὐθις διὰ Παύλου παρήγγειλεν ἐν τῇ πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῇ· “Εἰσὶ τινες, οἵτινες ὑμᾶς θορυβοῦσι, θέλοντες στρέψαι τὸ Εὐαγγέλιον Χριστοῦ· ἀλλ’ εἰ καὶ ἄγγελος ὑμᾶς ἀπ’ οὐρανοῦ

ἄλλως εὐαγγελίσηται, παρ' ὃ εὐαγγελίσθητε, ἀνάθεμα ἔστω. Καὶ πάλιν λέγω· Εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίσηται, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω.” Παράδοσιν δὲ μὴ παραβαίνεσθαι, τὴν προλεχθεῖσαν αὐτοῦ εἶπε θεϊκὴν ἐντολὴν, οὐ τὴν Ἀρειανῶν, καὶ Εὐνομιανῶν, καὶ Μακεδονιανῶν, τῶν τὴν προσηγορίαν ταύτην κληρωσαμένων ἀπ' ἐκείνων, ὧν τῇ δοκῆσει ἐξηκολούθησαν, καὶ τῶν θεῶν κηρυγμάτων καταφρονήσαντες, νόμον τὴν ἐκείνων ἀδολεσχίαν ἐποίησαντο, οὐδὲ τῶν ἄλλων ἀκούοντες. Ὅσα κεν ἀθανάτοιο Θεοῦ βουλεύματα φαίνει, Ταῦτα σὺ, θνητὸς ἔων, ἴσχε μάλ' ἀσφαλῶς· Μηδὲ νόον δολίοισιν ὑπ' ἀνθρώποισι δολωθεὶς, Ἄσχετον ἀθανάτου μῆνιν ἐπισπάσαι.

ΚΕΦ. ΙΓ'. Περὶ τῶν πρὸς εὐτέλειαν τοῦ Πνεύματος ἐπιφερόντων τὸ, Ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ ἔξ ὕδατος καὶ Πνεύματος. Οὗτοι δὲ λεξιθηροῦντες, καὶ τὰ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθ' ἑαυτῶν σμικρύνοντες, φασίν· Οὐκοῦν ἰσοδύναμον καὶ συνδοξαζόμενον τὸ ὕδωρ τῷ ἁγίῳ 39.689 Πνεύματι ἐστίν· ἐπειδὴ γράφει· “Ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ ἔξ ὕδατος καὶ Πνεύματος.” Τοῦτο δὲ κατηγορησά ἐστιν ἑαυτῶν, ὡς ἐπιλαμβανομένων τοῦ καλῶς φθεγξαμένου αὐτὰ Χριστοῦ, καὶ διαβαλεῖν, ἃ μὴδ' ὁ Μῶμος διαβαλεῖν δυνήσεται· οὐ μὴν ἴδιον Χριστιανῶν. Οὐχ ὡς συντάττεται γὰρ ἡ ἁγία Τριάς ἐμνημονεύθη καὶ τὸ ὕδωρ· ἀλλ' ὡς ὁ λόγος ἀπέδωκε, καὶ ὡς ἐτέρωθι ἅμα τῷ ἀθανάτῳ Θεῷ θνητὰ συνεμνημονεύθη. Γέγραπται γάρ· “Ἡμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς σέ·” καὶ πάλιν· “Ἐπίστευσεν ὁ λαὸς τῷ Θεῷ καὶ Μωϋσεὶ τῷ θεράποντι αὐτοῦ·” καὶ πάλιν· “Πᾶς ὁ λαὸς ἐφοβεῖτο τὸν Θεὸν καὶ Σαμουὴλ·” καὶ πάλιν· “Καὶ ἦν ῥομφαία τῷ Κυρίῳ καὶ τῷ Γεδεὼν·” καὶ τὸ προσυφανθησόμενον δὲ τούτοις θεώρημα καίριον καὶ ἐπάξιον τῆς ὀρθῆς πίστεως ἐστίν· Εἰ γὰρ κατὰ τὸν Παῦλον, “εἰς τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς Χριστὸν” βαπτίζομεθα, ὀρθῶς συνεφράσθη τῷ Πνεύματι τὸ ὕδωρ. Ἀπὸ γὰρ τῆς πλευρᾶς τοῦ Σωτῆρος ὕδωρ καὶ αἷμα ὁμοῦ ἔβρουσεν, ὡς οὐκ ἀγνοεῖ ἡ λόγχη, καὶ ὁ στρατιώτης. Πρὸς τούτῳ, εἰ, ὡς Παῦλος ἔγραψε, Κορινθίους μὲν· “Πάντες βρῶμα τὸ πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πνευματικὸν ἔπινον πόμα. Ἐπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός·” αὐθίς τε· “Καὶ πάντες ἐν Πνεῦμα ἐποτίσθησαν·” Ἑβραίοις δέ· “Ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανοῦ, καὶ μετόχους γεννηθέντας Πνεύματος ἁγίου, καὶ καλὸν γευσαμένους Θεοῦ ῥῆμα” τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦμα, ῥῆμα τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ἀνευφημήθη· ἀραρότως ἐν τῷ ὕδατι ὁ Χριστὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ οὐδέποτε παρ' οὐδενὶ ἄνευ τοῦ βαπτιστικοῦ ὕδατος ὁ Χριστὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ὅπου οὖν τὸ θεῖον μυστήριον, ὡς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, οὕτω καὶ τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος τεθεσμοθέτηται, καὶ τὴν ἴσην μαρτυρίαν ἀπηνέγκαντο ἅμφω αἱ μακάριαι καὶ αὐτοτελεῖς ὑποστάσεις· πῶς οὐκ ἀφθονία καὶ ταῦτα δι' ἀποδείξεων περὶ τῆς ὁμοουσιότητος αὐτῶν ἐστίν; Ἐγὼ οὖν οἶμαι, ὡς καὶ διὰ τοῦτο εἰς οἶνον, καὶ κρεῖττονα οἴνου, τὸ ὕδωρ μετέβαλε, καὶ εὐφροσύνην τῷ γαμικῷ δεῖπνῳ παρέσχετο· ἀσυμφανῶς διδάξαι βουλευθεὶς, ὅτι καὶ τὸ ὕδωρ εἰς ἀθάνατον χρῆσιν τοῦ βαπτίσματος μετέθηκε, καὶ διὰ τοῦ βαπτίσματος τὸ λείπον τῆς πίστεως ἀνθρώποις ἀνεπλήρωσε, μετὰ τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος, συμφωνία τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός. Καὶ τῆς σκιᾶς γὰρ τοῦ Θεοῦ 39.692 τούτου βαπτίσματος, τοῦ ἡμῖν δωρηθέντος ἐπιφανεία τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ἐπίγνωσιν τὴν εἰς τὰς ἀκηράτους ὑποστάσεις ταύτας, πολλὰ καμώντες οἱ δίκαιοι μόλις ἔτυχον. Ἔστι γὰρ ἡ κολυμβήθρα τῆς Τριάδος, ἐργαστήριον πρὸς σωτηρίαν πιστῶν πάντων ἀνθρώπων· καὶ τοὺς λουομένους ἐν αὐτῇ, τοῦ δήγματος ἀπαλλάττει τοῦ ὄφους, καὶ μήτηρ πάντων γίνεται, τῷ ἁγίῳ Πνεύματι μένουσα Παρθένος. Ἐν αὐτῇ γὰρ, ὡς εἴρηται, πάντα ὑποδεχόμεθα τῆς διανομῆς τὰ χαρίσματα, καὶ ἐκέισε τοῦ παραδείσου

αί δωρεαί υπογράφονται, καὶ νύμφην ἑαυτῷ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν λαμβάνει ὁ ποιήσας αὐτήν, κατὰ Παῦλον ἐπιστέλλοντα· “Ἠρμოსάμην ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρὶ παρθένον ἀγνήν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ.” Καὶ τί δὲ συντόμως τὸ μείζον οὐ λέγω ἐν αὐτῇ; “Ὁν οὐ τολμῶσιν οἱ ἐν οὐρανοῖς Πατέρα καλεῖν, ἡμεῖς μανθάνομεν ἐπὶ γῆς καλεῖν, μηδένα φοβούμενοι. Καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ ἐν κς΄ ἄδεται ψαλμῷ· “Ὁ πατήρ μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐγκατέλιπόν με” οὐ γὰρ, φησὶν, ἔμειναν ἀθάνατοι Ἀδὰμ καὶ Εὐὰ· “ὁ δὲ Κύριος προσελάβετό με.” Καὶ ἔδωκέ μοι, φησὶ, μητέρα τὴν κολυμβήθραν, πατέρα τὸν Ὑψιστον, ἀδελφὸν τὸν δι' ἡμᾶς βαπτισθέντα Σωτῆρα. Νῦν οὖν οἶδα ἀληθῶς γεννηθεὶς ὁμοῦ καὶ σωθεὶς, ὅτε μηκέτι ἀκούω· “Κλαύσατε τεθνηκότα, ὅτι ἐξέλιπε φῶς” ἀλλὰ τὴν εὐκαταίαν φωνὴν· “Δεῦτε, πάντες οἱ κεκοπιακότες καὶ πεφορτισμένοι, κάγω ἀναπαύσω ὑμᾶς,” ἀλείψας, λούσας, ἐνδύσας ἕκαστον ἀδιασπάστως ὅλον ἑμαυτὸν, καὶ θρέψας τῷ σώματί μου καὶ τῷ αἵματι. ΚΕΦ. ΙΔ΄. Περὶ τοῦ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου τὰ ὕδατα ἡγιασθαι ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ προοικο νομεῖσθαι ἡμῖν τὴν ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος σωτηρίαν. Καὶ περὶ τοῦ Ἰσραηλίτας σωτηρίας τετυχηκέναι ἀπὸ τῆς οὔσης ποτὲ εἰκόνας τοῦ βαπτίσματος· πολλῶ δὲ πλεον τούς νῦν βαπτιζομένους, καὶ προῖκα δικαιουμένους, καὶ μακαριζομένους. Καὶ δὴ καιρὸς ἦκει τῷ λόγῳ, τὰς τῷ θεϊκῷ Πνεύματι καὶ τῷ ἀθανάτῳ βαπτίσματι οἰκείας ἀποδείξεις ἀναλεγόμενον ἐκ μέρους καὶ ἀπὸ τῆς πρεσβυτέρας διαθήκης, ὡς ἂν δύνωμαι, γράφειν. Ἄρξομαι δὲ μικρὸν ἄνωθεν. Ἡ ἀδιαίρετος καὶ ἄρρητος Τριάς, προορῶσα ἐξ αἰῶνος τοῦ ἀνθρωπίνου βίου τὰ ὀλισθηρὰ, ἅμα τῷ παραγαγεῖν ἐκ μὴ ὄντων τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, ἠυτρήτισεν ἀνθρώποις τὴν ἐν τοῖς ὕδασι ἴασιν. Τοιγάρτοι τῇ ἑαυτοῦ ἐπιφορᾷ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τότε ἁγίασαν αὐτὰ, καὶ ζωογόνον ἀποτελέσαν φαίνεται. Παντὶ γὰρ πρόδηλον ὑπάρχει, ὡς καὶ τὸ ὑπερκείμενον τῷ ὑποκειμένῳ τῆς οἰκείας με 39.693 ταδίδωσιν, ἴν' οὕτως εἴπω, ποιότητος, καὶ πᾶσα ὑποκειμένη ὕλη, τῆς τοῦ ἐπικειμένου φιλεῖ πως ἀρπάζειν ἰδιότητος. Ὅθεν ἀδιακρίτως παντὶ ὕδατι, καὶ ἐν θαλάττῃ δὲ, ἀνάγκης καταλαβούσης βάπτισμα γίνεται, ὡς μιᾶς τε οὔσης φύσεως ὑδάτων καὶ πάσης ἁγιασθείσης. Ὅπως δὲ τὸ θαλάττιον ὕδωρ ἀλμυρὸν εὐρίσκεται, τοῦ ἐνὸς γένους τῶν ὑδάτων ὑπάρχον, ἑτέρα ἐπιδείξει σὺν Θεῷ φάναι πραγματεία. Αὐταρκες δὲ, εἰς τὸ κινούμενον νυνὶ κεφάλαιον, μνημονεῦσαι τοῦ τε κοσμογράφου Μωϋσέως, ἐξηγουμένου κατὰ λέξιν οὕτως· “Καὶ Πνεῦμα Κυρίου ἐπέφερετο ἐπὶ τῶν ὑδάτων.” τοῦ τε πνευματοφόρου Δαυΐδ, ψάλλοντος· “Κύριος ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν.” Τοῦτο δὲ συνενδείκνυται οὐ μικρῶς, καὶ τὸ ὑπερθεν τῶν Ἰορδανείων ρεῖθρων γεγενῆσθαι τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τοῦ Δεσπότου βαπτιζομένου, καὶ μεμενηκέναι ἐπ' αὐτόν. Ὡφθη δὲ τὸ τηνικαῦτα ἐν εἴδει περιστερᾶς. Ἐπειδὴ τὸ ζῶον τοῦτο ἀκέραιόν τέ ἐστι καὶ χολῆς ἐστέρηται. “Γίνεσθε” γὰρ, φησὶν, “ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί.” Εἴπερ δὲ καὶ ἐκ τῆς συναγομένης ψήφου ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ μνημονευθέντος πτηνοῦ ἐπικουρίαν τινὰ δεῖ τῷ λόγῳ τούτῳ πορίζεσθαι, καὶ αὐτὴ ὑποσημαίνει πως τὸ ἀπερίγραπτον τοῦ ἁγίου Πνεύματος 39.696 τος. Ἔστι γὰρ περιστέρα μιᾶς καὶ ὀκτακοσίων ψήφου, αἵτινες δηλοῦνται διὰ τοῦ ἄλφα καὶ ὦ· τὰ δὲ στοιχεῖα ταῦτα ἀρχὴ καὶ τέλος ὅλων καθέστηκε τῶν στοιχείων. Καὶ ὁ κατακλυσμὸς τοίνυν, ὁ τὴν ἀρχαίαν ἀδικίαν ἐκκαθάρας τοῦ κόσμου, προεφήτευσεν οἰονεῖ πως ἐπικεκρυμμένως τὸν ἀπὸ τῆς θείας κολυμβήθρας τῶν ἁμαρτιῶν καθαρισμόν· καὶ ἡ κιβωτὸς αὐτῇ, σώσασα τοὺς ἐν αὐτῇ εἰσφρήσαντας, εἰκὼν τῆς σεπτῆς ἐτύγχανεν Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐντεῦθεν ὑπαρχούσης ἡμῖν ἀγαθῆς ἐλπίδος· καὶ ἡ περιστέρα, κλάδον ἐλαίας κομίσασα ἐν τῇ κιβωτῷ, καὶ τῆς γῆς τὴν ἀνάδειξιν μνηύσασα, ἐσήμαινε τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν ἐπιφοίτησιν καὶ τὴν ἄνωθεν διαλλαγὴν· σύμβολον γὰρ ἡ ἐλαία τῆς εἰρήνης. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐρυθρὰ θάλαττα εἰσδεξαμένη Ἰσραηλίτας, οὐτ' ἐνδύσασαντας, οὐτ' ἐπ' ἀδήλω πιστεύσαντας, καὶ τῶν

ἐπηρτημένων αὐτοῖς κακῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἀπὸ Φαραῶ καὶ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ ἀπαλλάξασα, καὶ πᾶσα δὲ ἡ ὑπόθεσις τῆς ἀπὸ Αἰγύπτου αὐτῶν ὁδοῦ, τύπος ἦν τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι σωτηρίας. Ἐμήνυε γὰρ, Αἴγυπτος μὲν τὸν κόσμον, ἐν ᾧ οὐ καλῶς βιοτεύοντες πράττομεν κακῶς· ὁ δὲ λαὸς, τοὺς νῦν φωτιζομένους τὰ δὲ ὕδατα, μεσιτεύσαντα τῷ λαῷ τὴν ἀσφάλειαν, 39.697 ἐδήλου τὸ βάπτισμα· ὁ δὲ Φαραῶ καὶ οἱ ὀπλίται, τὸν Σατὰν καὶ τοὺς ὑπηρέτας αὐτοῦ· Μωϋσῆς δὲ, τῇ ράβδῳ τὸ πικρὸν ὕδωρ χρήσιμον ποιήσας, σωτηρίαν καθολικὴν προηγόρευεν. Αὐτὸς γὰρ τύπον ἔφερεν τοῦ Χριστοῦ· ἡ δὲ ράβδος, τοῦ σταυροῦ τὸ δὲ πικρὸν ὕδωρ, τοῦ εὐλογηθέντος ὕδατος τῆς κολυμβήθρας. τοῦ δυσχρήστου μὲν ποτε φανέντος τοῖς ἀπίστοις, εὐρεθέντος δὲ τοῖς πιστοῖς εἰς πᾶσαν ἀνάψυξιν, καὶ “Ὡς δρόσος Ἀερμῶν, ἡ καταβαίνουσα ἐπὶ τὰ ὄρη Σιών.” Δίδωσι δὲ ἡμῖν εἰς τοῦτο εὐπορίαν μαρτυρίας καὶ ἡ βίβλος τῶν Βασιλειῶν, καὶ αὐτὴ ἐν ἀπορρήτῳ τὰ ὅμοια τῶν προκειμένων ὑποφαίνουσα, ἐν ῥήσει καὶ ὑποθέσει τῇ ὑπογεγραμμένη· “Ἐλισσαῖος, φησὶν, ἐπορεύθη μετ’ αὐτῶν· καὶ ἦλθον εἰς τὸν Ἰορδάνην, καὶ ἔτεμνον τὰ ξύλα. Καὶ ἰδοὺ ὁ εἷς ὡς καταβάλλει τὴν δοκὸν, τὸ σιδήριον ἐξέπεσεν εἰς τὸ ὕδωρ· καὶ ἀνεβόησεν· ὦ κύριε· καὶ αὐτὸ κεχρημένον. Καὶ εἶπεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ· Ποῦ ἔπεσεν; Καὶ ἐπέδειξεν αὐτῷ τὸν τόπον. Καὶ ἀπέκλασε ξύλον, καὶ ἔρριψεν αὐτὸ ἐκεῖ, καὶ ἐπεπόλασε τὸ σιδήριον· καὶ εἶπεν· Ὑψωσον σεαυτῷ. Καὶ ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ἔλαβεν αὐτό.” Ἐδηλοῦτο γὰρ, διὰ μὲν Ἐλισσαίου τοῦ ἀνθρώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ πυθομένου, “Ποῦ ἐξέπεσεν ἡ ἀξίνη;” ὁ μετὰ ἀνθρώπων γενόμενος Θεὸς, ὁ πάλαι εἰπὼν· “Ἀδὰμ, ποῦ εἶ;” διὰ δὲ τοῦ ἐνὸς προσώπου, τοῦ τὸ ξύλον καταβάλλοντος, καὶ ἐπιδεικνύοντος τὸν τόπον, ἐν ᾧ ἡ ἀξίνη ἔπεσεν, ὁ Ἀδὰμ ὁ τῷ ἀλαθήτῳ Θεῷ ἀποκρινάμενος· “Τυμνός εἰμι, καὶ ἐκρύβην,” καὶ τῷ τοιῷδε ῥήματι δεῖξας τὸν τόπον, ἔνθα αἰδούμενος ἐκρύπτετο, ἔτι δὲ ἐδηλοῦτο καὶ τὸ φυτὸν, οὗ ἦψατο οὐκ εἰς δέον· διὰ δὲ τοῦ πεσόντος σιδήρου εἰς τὸ βάθος τὸ ἀφανές, ἡ δύναμις τῆς ἀνθρωπείας φύσεως ἐσημαίνεται, ἡ ἐκπεσοῦσα τοῦ φωτός ἕνεκα τοῦ ἐπιβαλεῖν χεῖρα εἰς τὸ ξύλον τῆς ζωῆς· διὰ δὲ τοῦ φάναι ὅτι ἦν καὶ αὐτὸ κεχρημένον, τὸ δόσει Θεοῦ ἐσχηκέναι τὸν πρωτόπλαστον, ἦν ἀφῆκε δύναμιν, ἦν καὶ ἔδει τῷ δεδωκότι, οἷαν εἴληφεν ἀποδοῦναι· διὰ δὲ τοῦ ληφθέντος ξύλου, καὶ ριφέντος κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἔχοντος τὸ ζητούμενον, ὁ πολυύμνητος σταυρὸς· διὰ δὲ τοῦ Ἰορδάνου, τὸ ἀθάνατον βάπτισμα· ἐν γὰρ τῷ Ἰορδάνῃ ὁ τὸν Ἰορδάνην ποιήσας, βαπτισθῆναι δι’ ἡμᾶς κατηξίωσεν. Διὰ δὲ τοῦ ἐπιπολάσαι τοῖς ὕδασι τὸν σίδηρον, καὶ ἐλθεῖν πρὸς τὸν ἀπολέσαντα, τὸ διὰ τοῦ φωτισματος εἰς τὸ οὐράνιον ἀναφέρεσθαι ὕψωμα, καὶ τὴν προτέραν ἀποδέχεσθαι χάριν, καὶ τὴν ἀρχαίαν ἀπολαμβάνειν πατρίδα· διὰ 39.700 δὲ τοῦ γράφειν, “Ὑψωσον σεαυτῷ,” καὶ διὰ τοῦ, “Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα, καὶ ἔλαβε,” τὸ δεῖν εἰδέναι, ὡς αὐτὸν τὸν προσιόντα τῷ φωτισματι, πιστεῦσαι χρεῶν, καὶ ὑψῶσαι, τοῦτ’ ἔστι δοξάσαι, οὕτως, ὡς βαπτισθῆναι προστέτακται, καὶ ἐκτεῖναι νῦν τὰς χεῖρας καλῶς εἰς τὸν Θεόν, ἃς πάλαι, τῷ κοινῷ λόγῳ τῆς πρὸς τὸν Ἀδὰμ φυσικῆς ἐνώσεως, οὐ καλῶς εἰς τὸ φυτὸν τῆς ζωῆς ἐπέβαλεν. Τὸν δὲ ἀνανεύειν ἐθέλοντα, ὅτι καὶ τὸ χωρίον τοῦτο προφητεία περὶ τοῦ βαπτίσματος ἐστίν, ἄξιον ἀπαιτεῖν, τί τὸ χρήσιμον τῶν τοιῶνδε ῥημάτων καὶ διηγημάτων, πρὸς ὃ βλέπων ὁ ἱερὸς συγγραφεὺς ταῦτα τέθεικεν. Καὶ τῆς ἐν Ἱεριχῶ δὲ πηγῆς τὸ πικρὸν καὶ ἀγονοποιὸν ὕδωρ, προσηνές καὶ γόνιμον ἀποτελέσας ὁ αὐτὸς προφήτης, ἐν τῷ ἄλλας καὶ ὕδωρ, καὶ εἰς ὕδριαν καινὴν βαλεῖν, καὶ ἀπ’ αὐτῆς εἰς τὸ πηγαῖον ὕδωρ, καὶ φάναι, “Τάδε λέγει Κύριος· Ἰαμαὶ τὰ ὕδατα ταῦτα” προηγόρευσε, διὰ μὲν τῆς καινουργίας ὕδριας καὶ τοῦ ὕδατος, τὴν νέαν κολυμβήθραν διὰ δὲ τῶν ἁλῶν, τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ὄνησιν· διὰ δὲ τοῦ τὸ ἄποιον ὕδωρ, γόνιμον καὶ νόστιμον πᾶσι γεγενῆσθαι, προεφήτευσεν, ὡς οἱ προσομιλοῦντες τῷ βαπτίσματι, τῆς παλαιᾶς στυγνότητος ἀποδύονται τοὺς χιτῶνας, καὶ ἀποτίθενται τὰ φορτία, καὶ τῆς

νέας χάριτος ἐνδύονται τὴν δωρεάν, καὶ ἀπολαύουσι τῆς τοῦ σωτηρίου Πνεύματος μετουσίας καὶ υἰοθεσίας. Δοκεῖ μοι καλῶς, ὅτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὸν ἐπὶ τοῖς βαπτιστικοῖς ὕδασι ἀρρήτοτατον πλοῦτον καὶ ἰλασμόν προδιδάσκων ὁ αὐτὸς, καὶ ὅτι εἰς πάντας τοὺς ἐπιστρέφοντας καὶ εἰς πάντας τοὺς ἀνθρωπίνους βίους διατείνει ἢ ἐπὶ πάντων πνευματικὴ πρόνοια, ὡς μηδένα τῶν οὐ θελόντων ἀπόβλητον εὐρίσκεσθαι, Νεεμὰν τὸν Σύρον τὸν λεπρὸν, τὸν ἀλλόφυλον, δεηθέντα αὐτοῦ τῆς περιοδίας, εἰς τὸν Ἰορδάνην ἐπτάκις καταβαπτισθῆναι ἔπεμψεν· ὥστε τῇ ἐπὶ τῶν ὑδάτων τοῦ Κυρίου φωνῇ τὸ πάθος ἀπ' αὐτοῦ ἐξαναλῦσαι, καὶ ὅλον αὐτὸν ἐπὶ τὸ καθαρὸν καὶ ὄσιον εἶδος τῆς ψυχῆς ἀναδραμεῖν. Ἐπτάκις δὲ εἶπε βαπτίσασθαι, ἢ ἵνα εἰδέναι ἔχοι ὁ ἀλλοεθνῆς, ὡς ἐν τῇ ἐβδόμῃ ἡμέρᾳ ὁ Θεὸς τῶν ἔργων κατέπαυσε, καὶ εὐλόγησεν ἅπερ ἐν ταῖς ἕξ ἐποίησεν ὅθεν ἐπτάμυξον τῇ συναγωγῇ ἐν ἧν τῶν κειμηλίων, καὶ ὡς πληρωματικὸς ἐστὶ καὶ τέλειος ὁ ἀριθμὸς ὁ ἐπτά· ἢ μᾶλλον, ὅτι τὸ θεϊκὸν Πνεῦμα ἠνίξαστο. Ἡσαΐας γὰρ τὸ παντελὲς καὶ πρὸς τὸν υἱὸν ἀπαράλλακτον τῆς φύσεως αὐτοῦ τῇ πίστει ἐγχωρούντως θεωρήσας, ἐπτά σημασίας περὶ αὐτοῦ 39.701 κατέλεξεν ἐν ῥητοῖς τοιοῖσδε· “Ἐξελεύσεται ῥάβδος ἐκ τῆς ρίζης Ἰεσσαί, καὶ ἄνθος ἐξ αὐτῆς ἀναβήσεται· καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν Πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, Πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος. Πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, Πνεῦμα φόβου Θεοῦ” Ἀναφέροι δὲ τις ἂν ὀρθῶς εἰς ταῦτα καὶ τὰ ἀποκεκρυμμένα τῆς Ζαχαρίου διανοίας, τὰ τῆδε λέγοντα “Διότι ἰδοὺ ἐγὼ ἄγω τὸν δοῦλόν μου Ἀνατολήν· διότι ὁ λίθος, ὃν ἔδωκα προσώπου Ἰησοῦ ἐπὶ τὸν λίθον τὸν ἕνα, ἐπτά ὀφθαλμοὶ εἰσιν.” Ταῦτα ὁ Θεὸς πρὸς Ἰησοῦν τὸν ἱερέα τὸν μέγαν ἔφη· Ἄγω, φησὶ, τὸν δοῦλόν μου τὸν Ζοροβάβελ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς βασιλείας, ἀφ' ἧς ἔσται ὡς Ἀνατολὴ λαμ 39.704 πρὸς· ἐκ τοῦ πράγματος τὸ ὄνομα καλέσας· ἐντευθέν τε συνεχῆ τὸν λόγον καὶ ἀδιάστατον ποιούμενος, λίθον τὸν Ζοροβάβελ ὀνομάζει, ἐφ' ὃν τὸ πρόσωπον Ἰησοῦ ἐστήρικτο, παρέχον αὐτῷ τὴν ἐκ τῶν εὐχῶν ἐπικουρίαν, καὶ ἀντιλαμβάνον παρ' αὐτοῦ τὴν ἀπὸ τῆς βασιλείας εἰρήνην. Εἰπὼν δὲ ἐν τῷ μέσῳ· “Ὀρύσσω βόθρον, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ ψηλαφήσω πᾶσαν τὴν ἀδικίαν τῆς γῆς ἐκείνης ἐν ἡμέρᾳ μιᾶ· καὶ συγκαλέσεται ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ ὑποκάτω ἀμπέλου αὐτοῦ, καὶ ὑποκάτω συκῆς αὐτοῦ” ἀντὶ τοῦ, Θάνατον ἐπάγω διὰ τῆς στρατηγίας τοῦ Ζοροβάβελ τοῖς πολεμίοις· ὥστε πάντας πάσης ἀπαλλαγέντας ταραχῆς, καὶ ἐν ἀφθόνῳ διάγοντας εὐθηνία, πρὸς ἐστιάσεις ἀλλήλους προτρέπεσθαι· μνημονεύσας δὲ καὶ λυχνίας χρυσεῆς, τοῦτ' ἔστι τῆς καθαροτάτης πίστεως, τῆς ἀρχομένης μὲν ἐξ ἡμῶν, ὑψουμένης δὲ καὶ μέχρι τῶν ὑπὲρ ἡμᾶς πραγμάτων διὰ γὰρ τοῦ χρυσοῦ τὸ καθαρὸν καὶ τίμιον παραλαμβάνεται· οὐ γὰρ πέφυκεν ἰοῦσθαι χρυσός· εἰπὼν δὲ εἶναι ἐπάνω αὐτῆς καὶ λαμπάδιον, τοῦτ' ἔστι τὴν ὑψόθεν πάντα καταφαίνουσαν θείαν χάριν, καὶ ἐπτά λύχνους, ἀντὶ τοῦ τῆς πνευματικῆς δωρεᾶς τὴν ἀφθονίαν καὶ τελειότητα· πρὸς τούτοις ὑπερθεν ἐπτά ἐπαρυστρίδας, τοῦτ' ἔστι τὸ ἄσβεστον καὶ διαρκὲς τῆς ἐκεῖθεν ἐπιβροῆς, καὶ δύο ἐλαίας· αἱ νοοῦνται, ἥτοι ἱερωσύνη καὶ βασιλεία, ἥτοι δύο λαοὶ, ἢ οἴκοι Θεοῦ, ὁ Ἰσραηλιτῶν ποτε καὶ ὁ Χριστιανῶν· καὶ διαναστήσας τὸν προφήτην, καὶ πρὸς ἀκριβεστέραν τῶν δειχθησομένων κατανόησιν ἐγρηγορέναι καὶ συντετάσθαι πλέον πως παρασκευάσας, πάλιν ἐπιφέρει· “Ὁὐκ ἐν δυνάμει μεγάλη, οὐδὲ ἐν ἰσχύϊ, ἀλλ' ἢ ἐν Πνεύματί μου, λέγει Κύριος παντοκράτωρ. Τίς εἶ σὺ, τὸ ὄρος τὸ μέγα, πρὸ προσώπου Ζοροβάβελ, τοῦ κατορθῶσαι καὶ ἐξοῖσαι τὸν λίθον τῆς κληρονομίας ἰσότητά χάριτος;” Ὅρος ἐνταῦθα τὸν πολέμιον καλεῖ, ᾧ διαλέγεται, ὅτι τὸν λίθον, φησὶ, τῆς κληρονομίας τὸν Ζοροβάβελ, καθ' οὗ ἀντιπρόσωπος καὶ ἐναντίος ὀρμᾶς, τσαύτη πνευματικὴ χάρις, κατορθοῦντα τὰς μάχας, περιβαλεῖ, ὡς ὅλον αὐτὸν δοκεῖν αὐτόχρομα χάριν ὑπάρχειν. Καὶ μετὰ βραχὺ βεβαιῶν ἔτι ταῦτα, προφητεύει οὕτως· 39.705 “Καὶ χαρήσονται, καὶ ὄψονται τὸν λίθον τὸν κασσιτέρινον

ἐν χειρὶ Ζοροβάβελ. Ἑπτὰ οὗτοι ὀφθαλμοὶ Κυρίου εἰσὶν, οἱ ἐπιβλέποντες ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.” Οἱ οὖν τὴν πᾶσαν κτίσιν ἐφορῶντες ἑπτὰ ὀφθαλμοὶ, οἱ προλεχθέντες παράδοξοι χρηματισμοὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰσὶν. Κασσιτέρινον δὲ λίθον εἶπεν, ἐπειδὴ ἐν τῷ κασσιτέρῳ τὰ πεπονθότα σκευή, σιδηρᾶ τε καὶ χαλκᾶ, θεραπεύεται καὶ ἀναπληροῦται, καὶ ἐνωτικός ἐστὶν ὁ κασσίτερος. Φασὶ δὲ τινες, ὅτι σὺν τέχνῃ καὶ διακρίνει ἐν τῇ χώνῃ ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ, ἢ ἀργύρου, ἢ χαλκοῦ τὸ δόκιμον καὶ ἀδόκιμον. Ἐγὼμαι, ὡς καὶ τὸ ὑπὸ Σολομῶνος ὁμοίως ἐν ἀπορρήτῳ λεχθὲν, “Ἡ σοφία ὠκοδόμησεν ἑαυτῇ οἶκον, καὶ ὑπῆρξε στύλους ἑπτὰ,” παραδηλοῦν ἐφίεται τὸ τῆ Παρθένῳ εὐαγγελισθὲν ὑπὸ τοῦ Γαβριήλ. “Πνεῦμα ἅγιον ἐλεύσεται ἐπὶ σέ” ὅπερ καὶ λειτουργεῖν αὐτῷ τοὺς ἀγγέλους δηλοῖ· καὶ ὡς τῶν ὄλων ὑποστάτης ἐστὶ, καὶ τὰς ζωὰς ἀρρήτῳ φωταγωγία περιλάμπει τὸ θεϊκὸν Πνεῦμα, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, μετὰ ἀφράστου ἐνώσεως καὶ συμπνοίας. Ἀξιῦσθαι οὖν αὐτοῦ τοὺς φωτιζομένους παιδεύων ἡμᾶς ὁ Ἀπόστολος, Γαλάταις ἐχάραξε γράμματα καὶ τοιάδε· “Τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ’ ὑμῶν· Ἐξ ἔργων νόμου τὸ Πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως;” Ταῦτα καὶ Δαυὶδ οὐ σιωπῇ παρατρέχει. Συνάπτων γὰρ προφανῶς τὴν φύσιν καὶ ὁμοφροσύνην τοῦ ἐκ φωτὸς φῶς γεννηθέντος Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀληθεία ἐξ ἀληθείας ἐκπορευθέντος ἁγίου Πνεύματος, ψάλλει, ἐν μὲν μβ’· “Ἐξαπόστειλον τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου” ἐν δὲ ρμζ’· “Ἐξαποστελεῖ τὸν Λόγον αὐτοῦ, καὶ τήξει αὐτά· πνεύσει τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ, καὶ ῥυήσεται ὕδατα.” Ὡς ἐπεται τὸ Παύλου ῥητόν· “Ἡμεῖς πάντες ἐν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν.” 39.708 Τί οὐ καὶ ἄλλο συνωδόν τι καὶ λαμπρὸν ἐνδείξομαι, ὑπὸ ἐξηγητῆ Ζαχαρία τῷ ὑστάτῳ προφήτῃ, ἴν’ ἔτι καὶ μᾶλλον θαυμάζωμεν; Αὐτοῖς δὲ ἀναμνήσω τοῖς ῥήμασιν αὐτοῦ, ἔχουσιν ὧδε· “Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξελεύσεται ὕδωρ ζῶν ἐξ Ἱερουσαλήμ.” Τὸ δὲ “ζῶν ὕδωρ,” καὶ ἐκ τῆς ἄνω ἐκπορευόμενον Ἱερουσαλήμ, ἄρα καὶ ζῶντας γεννᾷ. Εὐροιμεν δὲ ἂν πρὸς τοῖς μνημονευθεῖσι καὶ τὴν κολυμβήθραν τὴν ἐν Ἱερουσαλήμ, ἢ ὄνομα Ἑβραϊστὶ Βηθεσδὰ, ὁμολογουμένως εἰκόνα τοῦ βαπτίσματος, ἀλλ’ οὐκ αὐτὴν τυγχάνουσαν τὴν ἀλήθειαν· ἢ γὰρ εἰκὼν πρὸς καιρὸν, ἢ δὲ ἀλήθεια εἰς αἰωνιότητα κρίνεται. Διὸ καὶ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ὑπὸ ἀγγέλου κινήθην τὸ ἐν αὐτῇ ὕδωρ, καὶ ἓνα μόνον τὸν πρῶτον κατιόντα, καὶ σωματικὸν πάθος, οὐχὶ δὲ καὶ ψυχικὸν ἐθεράπευεν. Τὸ γὰρ αὐθεντικὸν βάπτισμα, μετὰ τὴν τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιφάνειαν, καὶ καθ’ ἑκάστην ἡμέραν, μᾶλλον δὲ ὥραν· ἀληθέστερον δὲ, ἀδιαλείπτως καὶ πάντας τοὺς κατιόντας, καὶ ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας αἰωνίως ἐλευθεροῖ· καὶ τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων, καὶ ἀνωμάτων, καὶ δυσλύτων διαθέσεων ψυχικῶν τε καὶ σωματικῶν ἢ ἴασις εὐρίσκεται μία, καὶ οὐδὲν καθοτιοῦν ἔτι παλαιὸν ἐπεται ἄλγημα τῶν ἐντὸς, ἢ τῶν ἐκτὸς. Πρὸς ἐπὶ τούτοις, πάντας ἐκ χάριτος ἀδελφοὺς πρωτοτόκους καὶ ἀρτιτόκους, καὶ αὐτοὺς τοὺς ἐξήλικας καὶ ἀφήλικας ἀναδείκνυσι· καὶ τούτοις αὐτοῖς, οἷς κατὰ νόμον κοσμικὸν τὰ γήϊνα χρήματα, διὰ τὸ ἀνασφαλὲς τῶν ἐτῶν, ἢ τῶν ὀλίγων, ἢ τῶν πολλῶν, οὐ καταπιστεύεται, ὁ θεῖος ἅπας ὄλβος ἀσφαλῶς παρακατατεθεῖς εὐρίσκεται· ὡς γεγηθότας ψάλλειν· “Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδὲν με ὑστερήσει· εἰς τόπον χλόης, ἐκεῖ με κατεσκήνωσεν· ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με” καὶ, “Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν ἐξ ἐναντίας τῶν θλιβόντων με. Ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν 39.709 κεφαλὴν μου, καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με ὡσεὶ κράτιστον.” 39.712 Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἄγγελος ὁ τὸ ὕδωρ ταρασσῶν, πρόδρομος ἦν τοῦ ἁγίου Πνεύματος· οὕτινος ἀγγέλου καθ’ ὁμοιότητα Ἰωάννης ἄγγελός τε τοῦ Κυρίου ἐκλήθη, καὶ πρόδρομος ἐγένετο τοῦ Δεσπότη, καὶ ἐν ὕδατιν ἐβάπτισεν. Καὶ τὸ χρίσμα δὲ, ὅπερ ἐχρίσθησαν Ἀαρὼν τε ὑπὸ Μωϋσέως, ἔτι μὴν καὶ πάντες οἱ ἀπὸ τοῦ ἱερατικοῦ κέρατος, οἱ ἐπικληθέντες ἀπὸ τοῦ χρίσματος χρηστοὶ, τύπον ἔφερε τοῦ ἡγιασμένου χρίσματος, οὗ λαμβάνομεν ἡμεῖς. Εἰ γὰρ καὶ σωματικῶς τοῦτο τρέχει,

ἀλλ' οὖν ψυχικῶς ὠφελεῖ. Μόνον τε γὰρ ἔλθη περὶ τῆς τρισμακαρίας Τριάδος πίστις ἐν καρδίᾳ ἡμῶν, καὶ ῥῆμα πνευματικὸν ἐν στόματι, καὶ σφραγὶς Χριστοῦ ἐν μετώπῳ· μόνον βάπτισμα ὑποδέξεται, καὶ τὸ χρίσμα ῥώσῃ· εὐθύς ἴλεως εὐρίσκεται, ἢ τὴν φύσιν ἀγαθοδότις ὑπάρχουσα Τριάς· εὐθύς παρ' ἡμῖν καταντᾷ, αὐτῇ τῇ ῥοπῇ τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα ἀπὸ τῶν καθαρῶν ἀναχωρεῖ, παραχρῆμα τὰ κοσμικὰ πράγματα οἴχεται, καὶ τὰ σωματικὰ παντοῖα πάθη ἐκποδῶν καθίσταται· τὰ πταίσματα πάντα ἀφίεται, τὰ ὀνόματα ἡμῶν ἀνεξαλείπτοις ἐγγράφεται βίβλοις, τὰ οὐράνια ἡμῖν ἐπιτρέπεται ἀγαθὰ· ὡς διὰ τὴν ἄφατον αὐτῆς ἐτοιμότητα, καὶ προμηθίαν, καὶ τὸ ἐθέλειν ἀεὶ πάντων καλῶν πρωτεύειν, προφθάνεσθαι ὑπ' αὐτῆς καὶ αὐτὴν τὴν τοιάνδε πρόθεσιν ἡμῶν, ἢ προκατάρχεσθαι. Καὶ ἵνα συλλήβδην εἶπω, φυλάτ 39.713 των δηλονότι τὸ σέβας τὸ μεταξὺ ἀληθείας καὶ σκιᾶς, καὶ ἡ εἰκὼν αὐτῆ τοῦ βαπτίσματος ἐφώτιζεν τε πάντοτε πάντας τοὺς κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν Ἰσραηλίτας, καὶ ἔσωζεν, καὶ ἐδείκνυ τῆς ὁμοουσίου Τριάδος κοινήν εἶναι τὴν παρεχομένην σωτηρίαν, ὡς Παῦλος ὁ νομομαθὴς ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους α΄ Ἐπιστολῇ ἔγραψεν· “Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διήλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσθησαν ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ πάντες βρῶμα τὸ πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πνευματικὸν ἔπιον πόμα· ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός.” καὶ ὡς προφητεύουσιν, Ἰεζεκιήλ μὲν· “Τάδε λέγει Κύριος· Ῥανῶ ἐφ' ὑμᾶς ὕδωρ καθαρὸν, καὶ καθαρισθήσεσθε ἀπὸ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν· καὶ τὸ Πνεῦμά μου δώσω ἐν ὑμῖν, καὶ ἐσεσθέ μοι εἰς λαὸν, καὶ ἐγὼ ἔσομαι ὑμῖν εἰς Θεόν.” Δαυῖδ δέ· “Ῥαντιεῖς με ὑσώπῳ, καὶ καθαρισθήσομαι· πλυνεῖς με, καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι.” Ῥαντισμὸν γὰρ ὑσώπου, τὸν Ἰουδαϊκὸν καθαρισμὸν, τὸν ἕως νῦν εἰωθότα παρ' αὐτοῖς γίνεσθαι· ὑπὲρ χιόνα δὲ, φωτισμὸν Χριστιανῶν, τὸ βάπτισμα λέγει. Ἡσαΐας δέ· “Ἅγιοι κληθήσονται πάντες οἱ γραφέντες εἰς ζωὴν ἐν Ἱερουσαλήμ· ὅτι ἐκπλυνεῖ Κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων Σιών, καὶ τὸ αἷμα ἐκκαθαριεῖ ἐκ μέσου αὐτῶν 39.716 ἐν Πνεύματι κρίσεως καὶ ἐν Πνεύματι καύσεως.” Καὶ ἵνα δείξῃ Πέτρος ἐν τῇ πρώτῃ Ἐπιστολῇ, ὡς εἰ τὸ γενόμενόν ποτε ἐν σκιᾷ βάπτισμα ἔσωζεν, πόσω μᾶλλον τὸ γενόμενον ἐν ἀληθείᾳ ἀπαθανатоῖ καὶ ἀποθεοῖ ἡμᾶς, ἔγραψεν οὕτως· “Ὁ καὶ ὑμᾶς ἀντίτυπον νῦν σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεὸν δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ πορευθεὶς εἰς οὐρανὸν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων, καὶ ἐξουσιῶν, καὶ δυνάμεων.” Ἐπερώτημα δὲ λέγει εἰς Θεὸν τὴν ὁμολογίαν τῆς συνειδήσεως, ἢν ἐκτιθέμεθα, συντιθέμενοι βαπτίζεσθαι εἰς Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν. Ἡσαΐας οὖν αὖθις βοᾷ πρὸς τοὺς μὴ πιστεύοντας τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἔχοντας τὴν μέλλουσαν κληρονομίαν· “Ἔστιν, φησὶν, κληρονομία τοῖς θεραπεύουσι Κύριον, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθε δίκαιοι, λέγει Κύριος. Οἱ διψῶντες, πορεύεσθε ἐφ' ὕδωρ· καὶ ὅσοι μὴ ἔχετε ἀργύριον, βαδίσαντες ἀγοράσατε, καὶ φάγετε ἄνευ ἀργυρίου καὶ τιμῆς οἶνον καὶ στέαρ.” Ὑδωρ εἶπεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τῆς κολυμβήθρας αὐτοῦ τὰ νάματα· οἶνον καὶ στέαρ, τότε μὲν τὰ τῆς προθέσεως τῆς Ἰουδαϊκῆς ἐσήμανεν, νῦν δὲ τὴν ἀθάνατον κοινωνίαν τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ δεσποτικοῦ· ἦντινα σὺν τῷ ἀνακαινισμῷ ἅμα μὲν ἀγοράζομεν, πίστιν καὶ οὐκ ἀργύριον κατατιθέμενοι, ἅμα δὲ καὶ χάρισμα λαμβάνομεν. Ὅτι δὲ ὕδωρ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἔτι μὴν καὶ τὸ τοῦ βαπτίσματος αὐτοῦ λέγει, καὶ Ἰωάννης μαρτυρεῖ ἀπὸ τοῦ Σωτῆρος, εἰπὼν· “Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή· ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος.” Καὶ εὐθύς προσέθηκεν τῷ λόγῳ· “Τοῦτο δὲ, φησὶν, ἔλεγεν περὶ τοῦ Πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ

πιστεύοντες.” Ὅτι δὲ καὶ προῖκα δικαιούμεθα, ἀνάξιοι ὄντες, δι' ὑπερβάλλουσαν ἀγαθότητα τῆς Τριάδος, Παύλου πρὸς Ῥωμαίους διέδειξε λόγος: “Πάντες γὰρ, φησὶν, ἡμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.” Τῆς δωρεᾶς ταύτης μακαρίζων τοὺς ἀξιουμένους, ὁ μὲν Κύριος παρὰ Λουκᾶ ἔλεγεν πρὸς τοὺς μαθητάς: “Μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφητῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν, ἃ 39.717 μεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ ἴδον· καὶ ἀκούσαι, ἃ ἠκούσατε, καὶ οὐκ ἤκουσαν.” Οἱ δὲ πνευματικοὶ μόνον οὐχὶ βλέπομεν καὶ ἀκούομεν, ἀλλὰ καὶ δωρεὰν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος φωτιζόμεθα καὶ ἀπολαύομεν, σώματος Χριστοῦ μεταλαμβάνοντες καὶ πηγῆς ἀθανάτου γευόμενοι.

ΚΕΦ. ΙΕ΄. Ἐν πολλοῖς οὖν φαίνεται ἡ Γραφή, οὐχ ἥκιστα δὲ ἐπὶ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, διὰ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν τῆς οὐσίας καὶ ἐνεργείας ταυτότητα, μόνου τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τοῦ σωτηρίου αὐτοῦ σημάτων, ἐν ᾧ κατασφραγιζόμενοι ἀναστοιχειούμεθα εἰς εἰκόνα τὴν πρώτην, μνημονεύουσα. Ἀσφράγιτον γὰρ πρόβατον, εὐάλωτον τοῖς λύκοις, οὐκ ἔχον τὴν ἀπὸ τῆς σφραγίδος συμμαχίαν, οὐδὲ γινωσκόμενον ὁμοίως τῶν ἄλλων παρὰ τοῦ καλοῦ ἡμῶν Ποιμένος, ἐπειδὴ μὴδὲ αὐτὸ γινώσκει τὸν πάντων Νομέα. Ἀποδείξεις δὲ τούτων εἰσὶν, ὡς ἠνίκα ὁ Σωτὴρ λέγῃ: “Ὅταν ἔλθῃ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὀδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν” καὶ πάλιν· “Ὑμεῖς βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ.” Καὶ ὡς ὅταν Παῦλος ἐπιστέλλῃ, πρὸς μὲν Κορινθίους· “Πάντες ἐν ἐνὶ σώματι εἰς ἐν Πνεῦμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δούλοι, εἴτε ἐλεύθεροι· καὶ πάντες ἐν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν” πρὸς δὲ Ἐφεσίους· “Μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως” καὶ πάλιν· “Ἐν ᾧ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθημεν τῷ Πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ” ὅπερ προφητεύων ἔψαλλεν Δαυὶδ· “Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύ 39.720 ριε” φῶς τοῦ θεϊκοῦ προσώπου τὸ Πνεῦμα εἰπών. Εἰ οὖν εἰς ὄνομα Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος ἴσως σφραγιζόμενα καὶ βαπτιζόμεθα· ἄρα ἐν μιᾷ θεότητι καὶ βασιλείᾳ ἡ Τριάς. Οὐ γὰρ ἐπὶ κτίσμασιν ταῦτα δεχόμεθα, οὐδὲ ξυμπαλαμβάνει ὁ Θεὸς κτίσματος ὄνομα τῷ ἑαυτοῦ, ἢ σφραγίδα, ὡς μόνος σώζειν οὐ δυνάμενος. Μετερχόμενοι τοίνυν εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, κἂν τυχὸν ὧσιν βεβαπτισμένοι, βαπτίζονται μὲν οὐ γὰρ λέγομεν ἀναβαπτίζονται, ἐπειδὴ μὴ ἔχουσι τὸ ἀληθὲς βάπτισμα· οἱ δὲ εὐνομιανοὶ μὲν, διὰ τὸ μίαν κατάδυσιν ποιεῖσθαι, λέγοντες μόνον εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου βαπτίζεσθαι· Φρύγες δὲ, διὰ τὸ μὴ εἰς τὰς τρεῖς ἁγίας ὑποστάσεις βαπτίζουσιν, ἀλλὰ πιστεύουσιν τὸν αὐτὸν εἶναι Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα. Χρίοντα; 39.721 δὲ οἱ ἀπὸ πάσης αἰρέσεως μετερχόμενοι, ἐπειδὴ οὐκ ἔχουσι τὸ ἅγιον χρίσμα. Ἐπίσκοπος δὲ μόνος τῇ ἄνωθεν χάριτι τελεῖ τὸ χρίσμα.

ΚΕΦ. Ιζ΄. Εὐρίσκομεν δὲ, ὅτι, καθάπερ τὴν τῶν Ἀζύμων ἡμέραν εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ ἁγίου καὶ τριποθήτου Πάσχα τοῦ Χριστοῦ τυπικῶς ἐπετέλουν Ἰσραηλίται· οὕτω καὶ τὴν παρ' ἐκείνοις ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τῆς σωτηρίου καὶ σεπτῆς ἐπιδημίας τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν εἰκόνι ἐορτάζοντες ἐτύγχανον. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ μυστικῶς διὰ τῆς ἐορτῆς τῶν Σκηνοπηγιῶν τὰς συνάξεις προηγόρευον τῶν ἁγίων Ἐκκλησιῶν καὶ μαρτυριῶν, αἵτινες ἄγουσιν ἡμᾶς διὰ πίστεως καὶ καλλιέργειας ἐπὶ τὰς οὐρανίους σκηνάς· περὶ ὧν ὁ πῆξας αὐτὰς ἔλεγεν· “Ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵν', ὅτε ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς οὐρανίους σκηνάς.” Οὐ διέλιπεν γὰρ ποτε ἡ παναπίρατος

φαιδρότης τῶν ἑορτῶν τούτων. Καὶ πρὸς αὐτὴν ἀφορῶν ὁ Μελωδός, ἐν τῷ παναρμονίῳ δεκαχόρδῳ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκελάδει· “Εὐλογήσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς χρηστότητός σου.” Ὁ γὰρ στέφανος περιφερῆς ὢν, πανταχόθεν εἰς ἑαυτὸν ἀνακυκλοῦται, οὐδὲ ἀρχὴν ἔχων, οὐδὲ πέρας.

ΚΕΦ. ΙΖ’. Καὶ ἵνα οἷας δόξας φυλάττομεν περὶ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, τοιαύτας ἔχωμεν καὶ περὶ τοῦ παντεφόρου Πνεύματος αὐτοῦ, μὴ λέγοντες βασιλεύτερον, ἢ προ 39.724 γενέστερον αὐτοῦ· ἀλλ’ εἰδότες, ὅτι οὐδὲν ἀνθρώποις βέβαιον, ἂν ἡ Τριάς μὴ συμμαχῇ οὔσα πάντων πλησίον, καὶ πάντων ἐπίκουρος “Ψευδής” γὰρ “ἵππος εἰς σωτηρίαν,” φησὶν· “ἐγγὺς δὲ Κύριος τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν, καὶ γίγας οὐ σωθήσεται ἐν πλήθει ἰσχύος αὐτοῦ”· ἡ Γραφή δηλοῖ, ὡς συμπάρεστιν αἰεὶ καὶ συνεργεῖ τῷ Πατρὶ, καὶ ἐφ’ ἐκάστῳ βοηθεῖ ἡμῖν, καὶ ἰσχὺν ἐντίθησιν, καὶ τῆς τοῦ Υἱοῦ παρουσίας καὶ διδαχῆς ἢ αὐτοῦ ἐπιφάνεια ὁμοτιμὸς ἐστίν, καὶ ἡ διδασκαλία σύμφωνος τυγχάνει οὔσα. Ἀμέλει τοι ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὴν ἀδιαίρετον, καὶ μόνην βεβαίαν, καὶ ἀήττητον βοήθειαν αὐτοῦ, καὶ τοῦ Λόγου, καὶ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ὑπισχνούμενος τῷ Ζοροβάβελ, καὶ ἀποφαίνων τρανέστατα, ὡς οὐ διαφέροισιν, οὔτ’ ἀφεστᾶσιν ἀλλήλων αἱ θεῖαι ὑποστάσεις, εἶπεν δι’ Ἀγγαίου τοῦ προφήτου· “Καὶ νῦν κατίσχυε, Ζοροβάβελ, λέγει Κύριος, καὶ κατίσχυε, Ἰησοῦ ὁ τοῦ Ἰωσεδὲκ ὁ ἱερεὺς ὁ μέγας, καὶ κατισχυέτω πᾶς ὁ λαὸς τῆς γῆς· διότι μεθ’ ὑμῶν ἐγὼ εἰμι, λέγει Κύριος παντοκράτωρ, καὶ τὸ Πνεῦμά μου ἐφέστηκε ἐν μέσῳ ὑμῶν.” Διὰ δὲ Ἡσαΐου πραῦπαθῶς καταμέμφεται τοῖς ἐπ’ ὀνόματι αὐτοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ μὴ πορευομένοις, οὕτως λέγων· “Οὐαὶ, τέκνα! Βουλὴν ἐποιήσατε, οὐ δι’ ἐμοῦ· καὶ συνθήκας, οὐ διὰ τοῦ Πνεύματός μου.” Καὶ πάλιν Ἡσαΐας περὶ τῶν πλημμελησάντων εἰς τὸ θεῖον κράτος τοῦ Πνεύματος λέγει· “Αὐτοὶ ἠπειθήσαν, καὶ παρώξυναν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ἐστράφη αὐτοῖς εἰς ἔχθραν.” Ὁργῆς μὲν γὰρ καὶ ἔχθρας, καὶ ἀπὸ τῶν τοιούτων πάντων ἐκβέβηκεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· καὶ οὐ παρασαλεύεται, οὐδ’ ὑποκινεῖται, Πνεῦμα πραότητος ὄν, καὶ ἀγαθὸν, καὶ τῆς πρωτίστης, καὶ ἀπαθοῦς, καὶ παντοκρατορικῆς φύσεως· καὶ αὐτὸ μᾶλλον τοὺς ὀργιζομένους καὶ θυμοῦντας ἰώμενον, καὶ ὄλης ἀφαιρούμενον τῆς κτίσεως τὸ φλεγμαῖνον, καὶ ἀντεισφέρον εἰρήνην, ὡς ἔστι δῆλον τοῖς νοοῦσιν, ὅτι πᾶς ὁ πεισθεὶς τοῖς λόγοις αὐτοῦ, ἔζησεν ἡμέρας. Ὁν τρόπον δὲ πολλαχοῦ ἐγράφη· “Παρεπύκρναν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα, καὶ ὠργίσθη αὐτοῖς” καὶ ὡς ἐν ρε΄ ψαλμῷ φάσκει· “Αὐτοὶ δὲ παρεπύκρναν αὐτὸν ἐν τῇ βουλῇ αὐτῶν” οὕτω νῦν ὁμοιοτρόπως περὶ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ προφητεύει, διὰ τὸ τῆς θεότητος, καὶ ἐξουσίας, καὶ δυνάμεως ἀπαράλλακτον. Καὶ Μιχαίας δὲ ὁμοίως ἀποκλαίεται τὸν Ἰσραὴλ, ὡς Θεῷ προσκρούσαντα, λέγων· “Ὁ 39.725 οἶκος τοῦ Ἰακώβ παρώργισε τὸ Πνεῦμα Κυρίου.” Καὶ ὁ πνευματοφόρος δὲ Δαυὶδ, τὸ πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότιμον καὶ ἰσοδύναμον τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ συνομολογῶν, καὶ τὸ δίχα τοῦ ἀγίου Πνεύματος μηδοτιοῦν τῶν ἀγαθῶν ὑπάρχειν τῇ κτίσει, ἠὔχετο· “Τὸ Πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὀδηγήσει με ἐν γῆ εὐθείᾳ” καὶ, “Πνεύματι ἡγεμονικῶ στήριζόν με” τοῦτ’ ἔστιν, τῷ Πνεύματί σου τῷ ἀρχικῶ καὶ ἐξουσίαν ἔχοντι στερέωσον, ἵν’ οὕτω δυναθῶ τῆς τε ἀμαρτίας καθαρῶσθαι, καὶ τῆς προφητείας μὴ ἐκπεσεῖν. Καὶ ἐν Εὐαγγελίῳ τοὺς ἀποστόλους διδάσκων ὁ Δεσπότης, ὅτι τῆς ἑαυτοῦ ἐπιφανείας οὐχ ἥσσω ἔσται ἡ παρουσία τοῦ ἀγίου Πνεύματος, καὶ ἡ ἐκεῖθεν περιγινομένη σωτηρία τῇ κτίσει· ἀλλ’ ἴση καὶ ἡ αὐτὴ, διὰ τὴν μίαν θεότητα καὶ ἐνέργειαν, λέγει· “Συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. Ἐὰν γὰρ μὴ ἐγὼ ἀπέλθω, ἐκεῖνος οὐκ ἔρχεται, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.” Καὶ σύμφωνον δὲ τῇ ἑαυτοῦ τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος διδασκαλίαν παριστῶν, ἔφη· “Ὅταν ἔλθῃ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκεῖνο ὑμᾶς διδάξει καὶ ἀναμνήσει πάντα, ἃ εἶπον ὑμῖν” καὶ, “Οὐκ

ἐστὲ ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.” Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὁμότιμον τῷ Πατρὶ, ὡς ἀποδέδεικται, ὁμότιμον δὲ καὶ τῷ Υἱῷ, ὡς ὠμολόγηται· δηλον, ὅτι τὴν ἴσην καὶ πρὸς ἀλλήλας ἔχουσι σχέσιν αἱ θεῖαι ὑποστάσεις. Τὰ γὰρ τῷ αὐτῷ ἴσα, καὶ ἀλλήλοις ἴσα πάντως ἐστίν· ἴσος δὲ ὁ Υἱὸς τῷ Πατρὶ, ἴσον δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τῷ Υἱῷ· δηλον, ὅτι ὁμοίως ἴσον ἐστὶ καὶ τῷ Πατρὶ. Αὐτοῦ τοίνυν εἰπόντος τὸ θεσπέσιον Πνεῦμα λαλεῖν ἐν τοῖς ἀποστόλοις, ὁ Παῦλος, διὰ τὴν ἀπαραλλαξίαν τῆς φύσεως καὶ διδαχῆς, τὸν Χριστὸν ἰσχυρίζεται λαλεῖν ἐν αὐτῷ, γράφων· “Εἰ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ.” Σημειωτέον δὲ, ὡς ὅλα ταῦτα τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Πνεύματος ἀθηντικῶς δηλοῖ γεγενῆσθαι· καὶ ἐν τῷ Λουκᾷ δὲ, ὡς προελέχθη, προεῖρηκεν αὐτοῖς· “Ἦμεῖς δὲ καθίστατε ἐν τῇ πόλει, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους.” Αὕτη δὲ ἐτύγχανεν ἢ τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος.

ΚΕΦ. ΙΗ΄. Ἦντινα ἀλκὴν ἐνδυσάμενοι οὐκ ἔτι εὐκατάπληκτοι καθεστήκεσαν, ὡς γέγραπται, ὅτι ἦσαν κεκλεισμένοι αἱ θύραι, τῶν μαθητῶν κρυπτομένων διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὅτι Πέτρος ὁ πρόκριτος 39.728 τῶν ἀποστόλων, διὰ κόρης ἀπειλὴν διωμνύετο μὴ εἰδέναι τὸν Κύριον, τὸν ποιήσαντα αὐτὸν κλειδοῦχον τῶν οὐρανῶν· ἀλλ’ οἱ δυοκαίδεκα μόνον, καὶ αὐτοὶ οὐχ ὑφ’ ἐν ὄντες, ἀντέστησαν μονονουχὶ πάσῃ τῇ οἰκουμένῃ, δήμοις ὅλοις ἀντικράζοντες· “Οὐκ δυνάμεθα ἡμεῖς ἂ ἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν.” Ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ διαβολικῇ πλάνῃ παρετάξαντο, καὶ τὴν κτισματολατρείαν ἀπήλασαν, καὶ τὴν λεγομένην ἀχλὺν ἀφεῖλον τῆς τῶν ἀνθρώπων ψυχῆς, ἢ πρὶν ἐπῆεν, ὡς φασιν, Ὅφρ’ εὖ γινώσκοιεν ἡμὲν Θεὸν ἠδὲ καὶ ἄνδρα. Διὰ δὲ τῆς τῶν χειρῶν ἐπιθέσεως ποικίλων νόσων ἀπήλλαττον τοὺς ἀνθρώπους· ὡς Πέτρου μὲν καὶ τὴν ἀποπίπτουσαν τοῦ σώματος σκιάν, Παύλου δὲ καὶ τὰ σουδάρια τοῦ χρωτὸς ἰάσεις ἀποτελεῖν. Καὶ Παῦλος μὲν Ῥωμαίοις ἔγραφεν· “Ἐν τῷ πιστεύειν εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει Πνεύματος ἁγίου.” Πέτρος δὲ μετὰ παρρησίας τὸν διάβολον κατειργάζετο, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τὴν θεϊκὴν οὐσίαν ἀνεφθέγγετο, πρὸς τὸν Ἀνανίαν λέγων· “Διὰ τί ἐπέειπες ὁ Σατανᾶς τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαί σε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον;” Τίς γὰρ ὁ ψευθεὶς; Εἶπεν ἐπαγαγὼν· “Οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ.” Οὐκ ἦν γὰρ αὐτοῖς ἐν αἰδοῖ τις, ἥττων χρημάτων ὑπάρχων, ἢ ἄδικον ἀναπνέων, ἢ σῶφρον μὴ βλέπων, ἢ μὴ διακείμενος περὶ τὴν ὁμοούσιον Τριάδα εἰλικρινῶς, κἂν τυχὸν ἦν τοῖς πρώτοις ἐπιβεβηκῶς κοσμικοῖς θρόνοις, καὶ τὰς ἄκρας ἐν χεροῖν ἔχων ἀρχάς. Ὑπερεῶρων δὲ καὶ αὐτῆς τῆς βασιλικῆς ἀλουργίδος, καὶ κρείττονες ἦσαν χρημάτων, τὸν ἀμείωτον θησαυρὸν ἔχοντες τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐλάλουν δὲ 39.729 καὶ ἑτέροις γλώσσαις, “καθὼς,” φησὶν, “τὸ Πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι αὐτούς” καὶ συνέεισαν ὁμιλίαν οἱ Γαλιλαῖοι Πάρθων, Μήδων, Περσῶν, καὶ ἄλλοθρόων ἄλλων ἀνθρώπων, ἔτι δὲ καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ Ἀysonίαν γλώτταν· πολύφωνοί τε ἐγίνοντο, καὶ ἀνεδείκνυντο, οἷοί περ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι εὐρίσκεσθαι μέλλομεν, τῶν τοῦδε τοῦ κόσμου ἀπολυθέντες δεσμῶν, κατὰ τὴν Παύλου φωνήν· “Ὅπου οὐκ ἔστι Ἕλληνας, βάρβαρος, Σκύθης· ἀλλὰ τὰ πάντα ἐν πᾶσιν Χριστός.” Πρόδηλον δὲ, ὡς διὰ τὸ τῆς Τριάδος ταυτούσιον εἶπεν· “Πάντα ἐν πᾶσιν Χριστός” ἐπεὶ ποῦ ζητοῦμεν τὸν .....

ΚΕΦ. ΙΘ΄. ..... ἢ ὁ Πατὴρ ἐνηνθρωπηκεῖν νομισθεῖν. Τὸ καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀμυδρῶς ὁμοῦ καὶ τηλαυγῶς ἐμνημόνευεν, πρὸς τὸ αὐτοῦς κατὰ μέρος τὴν ὄψιν φωτιζομένους εἰς νόησιν τῶν θεῶν λογίων, καὶ, κατὰ τὸν Παῦλον, “ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν” ἐρχομένους, δυναθῆναι μαθεῖν τὰς αὐτοτελεῖς τρεῖς ὑποστάσεις. Καὶ τοῦτο ἐστὶν ὅπερ ἐν ἰζ΄ φέρεται ψαλμῷ· “Λαὸς, ὃν οὐκ ἔγνω,

ἐδούλευσέ μοι, εἰς ὑπακοὴν ὠτίου ὑπήκουσέ μοι.” Ἀμέλει Δαυῖδ τοπικῶς τηνικαῦτα τὸν Πατέρα μόνον ἐγνώσθαι εἰδῶς, ἔψαλλεν· “Γνωστὸς ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ ὁ Θεός· ἐν δὲ 39.732 τῷ Ἰσραὴλ μέγα τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἐπιφανέντος δὲ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ πιστευθέντος, ἡ Νέα Διαθήκη ἤρξατο καὶ αὐτὸν μὲν τρανέστερον κηρύττειν Θεὸν, κατὰ μέρος δὲ, πρὸς τὴν δύναμιν τῶν δεχομένων, ἐχορήγει πάλιν ἡσύχως τὴν περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος γνῶσιν. Τοῖς γὰρ ἄρτι κεκλημένοις εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ οὐκ ἐντριβῆ τοῖς ἐπ’ αὐτῇ θεωρήμασιν τὴν διάνοιαν ἔχουσιν, δυσπρόσιτός πως εἶναι ἐδόκει ἡ τοιαύτη τελεωτάτη πίστις. Καὶ τί δεῖ περὶ τούτου διαπορεῖν, ἔχοντας εἰς ἀπόδειξιν τοὺς περὶ τὸ χάος κάτω νενευκότας, καὶ ἕως τῆς δεῦρο μηδὲ τῇ θεότητι τοῦ Μονογενοῦς πιστεύοντας; Οὐκ ἀμάρτυρα δὲ ταῦτα Παῦλος ποιεῖ, γράφων Κορινθίοις μὲν τὸ πρῶτον· “Κἀγὼ, ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ’ ὡς σαρκικοῖς. Ὡς νηπίους ἐν Χριστῷ γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα· οὐπω γὰρ ἠδύνασθε· ἀλλ’ οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε· ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε.” Ἐβραίοις δέ· “Καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρεῖαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς, τίνα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ· καὶ γεγόνατε χρεῖαν ἔχοντες γάλακτος, οὐ στερεᾶς τροφῆς. Πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος, ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης· νήπιος γάρ ἐστι· τελείων δὲ ἐστὶν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ.” Ἀρκεῖ οὖν ὁ Πατήρ, λέγων Πνεῦμα εἶναι αὐτὸ ἑαυτοῦ· ἀρκεῖ δὲ καὶ ὁ Υἱὸς, θεσπίσας δι’ ἐνὸς μὲν ὀνόματος, τριῶν δὲ ὑποστάσεων ὁμοτίμων, πᾶσαν τὴν οἰκουμένην εἰς ἐνότητα συναγεσθαι πίστεως. Εἰ γὰρ τοῦ Πατρὸς τὸ ὄνομα Θεός· εὖ δῆλον, ὡς, ὅπερ ἐστὶν ὁ Πατήρ τοῦτ’ ἐστὶν Θεός, τοῦτο ὑπάρχει ὃ τε Υἱὸς τὸ τε ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ὅπερ καὶ τὰ σεραφίμ δηλοῖ, λέγοντα τρίτον, “Ἅγιος,” καὶ ἄπαξ, “Κύριος.” Καὶ ἐτέρωθι δὲ οὐκ ἄλλο, ἢ τοῦτο διδάσκων, ἔλεγεν ὁ Υἱὸς, περὶ μὲν ἑαυτοῦ τοῖς μὴ πιστεύουσιν αὐτῷ, ὡς Θεῷ ἀληθινῷ· “Ἐγὼ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς μου ἐλήλυθα τοῦτ’ ἐστὶν Θεὸς τοιοῦτος, οἷος ἐκεῖνος, καὶ οὐ λαμβάνετε με ἀντὶ τοῦ, οὐ πιστεύετε μοι· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψετε” τὸν Ἀντίχριστον ὑπεμφαίνων. Περὶ δὲ τοῦ ἁγίου 39.733 Πνεύματός φησιν· “Τὸ Πνεῦμα, ὃ πέμψει ὁ Πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου.” Καὶ ὄν τρόπον τὴν ἔνωσιν καὶ τὸν σύνδεσμον τῆς ἀκροτάτης καὶ ἀπεριγράφου θεϊκῆς εἰρήνης εἰσάγων εἶπε· “Πνεῦμα Κυρίου ἐπ’ ἐμέ” καὶ, “Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατήρ ἐν ἐμοί” καὶ, Ὁ Πατήρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων” καὶ, “Κατέβη,” φησὶν, “ἐξ οὐρανοῦ τὸ Πνεῦμα καὶ ἔμεινεν ἐπὶ τὸν Χριστόν.” οὕτως ἐνταῦθα ἐν ὀνόματι ἐδήλωσεν, εἰπὼν, ἑαυτὸν μὲν ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρὸς, τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦμα ἐν τῷ ὀνόματι τῷ αὐτοῦ ἐληλυθέναι· καὶ ἀπὸ τοῦ προστάξει βαπτίζειν “εἰς τὸ ὄνομα,” καὶ οὐχὶ “εἰς τὰ ὀνόματα,” ὡς ἐνὸς ὀνόματος τῇ Τριάδι ὄντος, τοῦ “Θεός,” καὶ μιᾶς οὐσίας καὶ δόξης. Καὶ ὁ μὴ ἔχων τὸ Πνεῦμα οὐδὲ τὸν Υἱὸν ἔχει· καὶ ὁ μὴ ἔχων τὸν Υἱὸν, οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει· καὶ ἔστι τὸ πᾶν ὁ τοιοῦτος ἄθεος, ὡς ὁ ἐκ τοῦ ἐναντίου μακαριώτατος. Φασὶν γάρ· Ὁλβιος, ὅστε Θεοῖο σοφῆς ἀπέλαυσεν ἀρωγῆς, Αὐτὸς ἐοῖς στέρνοισι φέρων Θεὸν ἀστυφέλικτον. Τὸ ἐν τοίνυν ὄνομα τοῦτο καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἐμήνυσεν, ὅτε τῷ Ἰακώβ συγκαταβάς ἐπάλαισεν ὁ Θεός. Φησὶν γάρ, “Ἰνα τί ἐρωτᾶς τὸ ὄνομά μου; Καὶ τοῦτό ἐστὶν θαυμαστόν.” Ὅπερ ὑμνεῖ Δαυῖδ, ψάλλων· Κύριε, ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστόν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ!” καὶ πάλιν· “Ἐμεγάλυνας ἐπὶ πάντας τὸ ὄνομα τὸ ἅγιόν σου” ἀφείς τὸ λέγειν· Ἐν τῷ Ἰσραὴλ μόνω. “Οὐ γὰρ ἐστὶν ἔτε 39.736 ρον ὄνομα δεδομένον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι.” Καὶ Ζαχαρίας δὲ λέγει· “Καὶ ἔσται Κύριος εἰς βασιλέα ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. Ἔσται Κύριος, Κύριος εἷς, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν, κυκλοῦν πᾶσαν τὴν γῆν καὶ τὴν ἔρημον” καὶ πάλιν ὁ Ἱεροψάλτης· “Αἰσχυνθήτωσαν καὶ ἐντραπήτωσαν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ γνώτωσαν, ὅτι ὄνομά σοι Κύριος; σὺ εἶ μόνος

“Υψιστος ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν.” Εἰ γὰρ μιᾶ τις ἀφορίση ὑποστάσει τὸ, “Ὁ Θεός,” καὶ τὸ, “Κύριος,” καὶ “Μόνος Ὑψιστος,” ἐκβάλλει τὴν ἑτέραν. Καὶ ἀπὸ τῆς φυσικῆς δὲ ἡμῶν κινήσεως καὶ τῆς συνηθείας ἔστι τούτῳ ἐπιστῆναι. Εὐχόμενοι γὰρ, εἴτε εἴπωμεν, “Κύριε, ἐλέησον,” εἴτε, “Ὁ Θεός, βοήθησον,” εἴτε τὰ συναμφοτέρα, οὐ διαμαρτάνομεν τοῦ σκοποῦ· συμπεριλαμβάνομεν γὰρ τὴν ἐν μιᾷ θεότητι ἁγίαν Τριάδα. Ἡ οὖν μὴ ἀγράφῳ διαστροφῇ, τὰς προκειμένας μεγαλοφυεῖς περὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ἐγγράφους, καὶ ἀναμφιβόλους ἀποδείξεις ἀκυροῦν βιαζέσθωσαν, ἢ λεγέτωσαν καὶ αὐτοὶ, πῶς τὸν Υἱὸν παραπλησίως ἡμῶν καλοῦσι Θεὸν καὶ ἀγαθὸν, τῶν Γραφῶν λεγουσῶν· “Εἷς ὁ Θεός” καὶ. “Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός” ἢ πῶς τὸν Πατέρα λέγουσιν ἅγιον καὶ Κύριον, ἀκούοντες· “Εἷς ἅγιος, εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός” καὶ πάλιν· “Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν.”

ΚΕΦ. Κ. Διορίζει δὴ οὖν ἡμᾶς ὁ τὴν οἰκονομίαν πιστευθεὶς Ἀπόστολος, καὶ τοὺς μὲν πνευματικούς καλεῖ, τοὺς δὲ ψυχικούς, τοὺς δὲ σαρκικούς, ἢ χοϊκούς, ἀπὸ τοῦ πλείονος καὶ ἐπικρατοῦντος ἐκάστοις τὰς τοιάσδε 39.737 προσηγορίας ἀρμόσας. Καὶ γὰρ ψυχὴν μὲν, ἦν καὶ πνεῦμά φαμεν, ἔτι δὲ καὶ τὸ διὰ τοῦ στόματος ἀναπνεόμενον ἀνύπαρκτον πνεῦμα, ὃ καὶ ἄσθμα καλοῦμεν, πᾶς ἄνθρωπος ἔχει· τὸ δὲ ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οὐ πᾶς ὀφείσκει καταπεπλούτηκεν. “Πνευματικούς” τοῖνυν προσαγορεύει τοὺς ἐμπρεπέσιν ἐνθυμήσεσιν καὶ πράξεσιν οἰονείπως ἀναθρώσκοντας, καὶ τῆς ἑαυτῶν φύσεως ἀνωτέρω χωροῦντας, καὶ τὰς μὲν αἰρετικὰς θεοστυγεῖς νοήσεις ἀποσκευαζομένους, τὸ δὲ ἀνυμνεῖν τὸ ἅγιον Πνεῦμα Θεὸν περιπτυσσομένους, καὶ ἑαυτοὺς διὰ τούτων ἀξίους τῆς ἐπιφοιτήσεως αὐτοῦ ἀποφαίνοντας. Οὗτοι γὰρ μόνοι ἔχουσιν τε αὐτὸ καταμένον παρ’ αὐτοῖς, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ θεῷ αὐτοῦ φωτὶ καταλάμπονται, καὶ πνευματικοὶ ἀποτελοῦνται, ἐξομοιούμενοι κατὰ δύναμιν οἱ φωτιζόμενοι τῷ φωτίζοντι, καὶ μεταλαμβάνοντες ὡς τοῦ φωτός, οὕτω καὶ τοῦ ὀνόματος, καὶ εἰσδεχόμενοι ἐν ἑαυτοῖς ρέουσιν ἀνεμποδίστως τῆς θείας χάριτος τὴν μετάδοσιν· εἴτα λοιπὸν καὶ τῷ πτερῷ αὐτοῦ, τῷ κατελθόντι σωματικῶ εἶδει. περισσότερᾳ ἀνίπτανται τὴν καρδίαν, καὶ τὴν διαβολικὴν ἐκφεύγοντες παγίδα, ἐρῶσθαί τε πρὸς τὰ ἄστατα καὶ ἀβέβαια τοῦ βίου φράζοντες, τὴν μὲν μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ θεωροῦσιν ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν ἐπηρμένην, καὶ ὑπὸ τῶν ἄνω δυνάμεων δοξαζομένην καὶ προσκυνουμένην σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ· καὶ ὅσῳ περ ἂν ἀγόμενοι πρὸς τὸν ἐκείνου πόθον, ἐγγυτέρω αὐτοῦ τῇ προθέσει γίνονται, τόσῳ δὴ μᾶλλον αὐτοῦ τὸ ἀκατάληπτον τῆς θεότητος νοοῦσιν, ὡς ἅπαξ τῆς ἔνδοθεν ὄψεως τὸ ὄμμα καθαρὸν κεκτημένοι ἀπὸ πάντων τῶν ἐπιπροσθούντων· καὶ ὃν ἰδεῖν οὕτως, ὡς ἔστιν, καὶ χωρῆσαι ὄλον, διὰ τὴν τῆς φύσεως ἡμῶν πολλὴν ὕφεισιν, οὐ δύνανται, τοῦτον, ὡς ἐγχωρεῖ, ὀρῶσιν καὶ ὑποδέχονται διὰ τὴν ἔφεσιν. Κατανοοῦντες τέως, οἷα δ’ ἂν τις μεγάλα εἶπη περὶ αὐτοῦ, τῆς ἀκριβοῦς ἀληθείας ἀφέστηκεν, οὐχ ὅσον οὐρανός ἐστιν ἀπὸ γῆς μόνον, ἀλλ’ ἔτι πολλῶ πλέον, κράζουσιν μετὰ τοῦ Ἱεροψάλτου· “Ἐγὼ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου· Πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης,” οὐχὶ τῷ φεύγειν τὴν Θεῷ φίλην ἀλήθειαν, ἀλλὰ τῷ μηδὲν ἄξιον δύνασθαι νοῆσαι, ἢ φράσαι περὶ τῆς θεότητος τοῦ ἁγίου Πνεύματος· οὐ περὶ μεγέθους, ἢ φωτός· πάντα γὰρ ἔχει ὑφ’ ἑαυτὸ, καὶ φωτίζει, καὶ ἔστιν ἐν πᾶσιν· οὐ περὶ δυνάμεως· πάντα γὰρ ὑπ’ αὐτοῦ ἐστήρικται καὶ ζωογονεῖται· οὐ περὶ σχήματος, ἢ ποιότητος· ἀόρατος γὰρ καὶ ἀκατάληπτος, ὡς πνοὴ Παντοκράτορος εἰ γὰρ ὁ 39.740 παντοκράτωρ Πατὴρ ἀσχημάτιστος καὶ ἀόρατος, καθὸ καὶ ὑπερασώματος καὶ ὑπὲρ πᾶσαν νόησιν ἀναβεβηκῶς, δῆλον, ὅτι καὶ τὸ ἐξ αὐτοῦ ἐκπορευόμενον ζωογόνον Πνεῦμα· οὐ περὶ ἀγαθότητος, ἢ ἀιδιότητος, ἢ δόξης θεϊκῆς· Πνεῦμα γὰρ ἐστὶν ἅγιον, ἐξ ἁγίου Θεοῦ Πατρὸς ἐκφανθέν. Διαλέγεται οὖν

πρὸς τοὺς πνευματικούς οὕτως· “Οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν Πνεύματι, εἶπερ Πνεῦμα Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν.” καὶ πάλιν· “Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῆ ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἐν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος.” Ἐγρᾶφη δὲ καὶ περὶ τοῦ Δανιήλ, ὅτι “Πνεῦμα περισσὸν ἦν ἐν αὐτῷ.” αἰνιγματωδῶς δὲ τὸ ἅγιον ἐδηλοῦτο Πνεῦμα. Ψυχικούς δὲ ὀνομάζει Ἕλληνας, Ἰουδαίους, καὶ αἰρετικούς, ἐπειδὴ συλλογισμοῖς καὶ διαλογισμοῖς στρεβλοῖς ἐναβρυνόμενοι γνωσιμαχοῦσι, καὶ οὐχ ὁμολογοῦσι Θεὸν τὸ ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Ἐπιστέλλει δὲ καὶ πρὸς αὐτούς οὕτω· “Ψυχικοὶ Πνεῦμα μὴ ἔχοντες” καὶ αὐθις· “Ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ· μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστίν, καὶ οὐ δύναται γινῶναι. Ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντας, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται.” Καὶ πάλιν, τὸ πρὸς τὴν μόνην ἡμερωτάτην φύσιν ἐπικοινωνοῦν τοῦ ἁγίου Πνεύματος δηλῶν, ἔφη· “Εἴ τις κοινωνία Πνεύματος,” Σαρκικούς δὲ, ἢ χοϊκούς καλεῖ τοὺς τῆ γῆ κατανευκότας· ἐπειδὴ ἀκрасίαν λυττῶντες, καὶ τὰ διαβεβλημένα τοῖς τιμίους παραμετροῦντες, καὶ τοῖς ὑλικοῖς ὑποκαθήμενοι πάθεις, καὶ ὡσανεὶ βορβόρω ταῖς αἰσχροῖς αἰεὶ ἐγκυλινδούμενοι πράξεις, καὶ αὐτοὶ παράλληλοι πῶς τοῖς ψυχικοῖς καθεστᾶσιν. Ὡς γὰρ ὑπὸ τινος λήμης τὸ διορατικὸν τῆς ψυχῆς ἄμφω ἐπισκεπόμενοι, οὐ δύναται καταλάμπεισθαι ὑπὸ τοῦ αἰζῶου καὶ ἀπόνου φωτὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἀλλ' ἐν ἀποπτώσει γίνονται, καὶ ἐσπᾶμπαν ἀπόλλυνται, ὡς μύρον βορβόρω συμπλακέν· οὐδὲ συνιέντες τάχα, ὡς τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου στεροῦνται ἀγαθοῦ. Πηλίκη γὰρ ἡ ἐντεῦθεν ζημία, μᾶλλον δὲ παντελὴς ἀπώλεια, οὐδεὶς λόγῳ παραστήσαι δύναται, κἂν πάση χρήσῃται διανοίας ὑπερβολῇ. Διαγορεύει δὲ καὶ περὶ τούτων ὁ μὲν Θεὸς ἐν τῇ Γενέσει τοιῶσδε· “Οὐ μὴ καταμείνη τὸ Πνεῦμά μου ἐν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις εἰς τὸν αἰῶνα, διὰ τὸ εἶναι αὐτούς σάρκας” ὁ δὲ Παῦλος· “Οἷος ὁ χοϊκὸς ἄνθρωπος, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοὶ· καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι.” ἡ δὲ Σοφία· “Σκολιοὶ γὰρ λογισμοὶ χωρίζουσιν ἀπὸ Θεοῦ· δοκιμαζομένη δὲ ἡ δύναμις ἐλέγχει τοὺς ἄφρο 39.741 νας· ὅτι εἰς κακότεχνον ψυχὴν οὐκ εἰσελεύσεται σοφία, οὐδὲ κατοικήσει ἐν σώματι κατάχρεω ἁμαρτίας.

ΚΕΦ. ΚΑ΄. Οὐχ ὡς αἰρετικοῖς δοκεῖ, διὰ τὸ δοξάζεσθαι τὸν Θεὸν ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, καὶ ἐν αὐτῷ, καθὰ δι' ὄργανου τινός, πᾶσαν λατρείαν ἀναπέμπεσθαι, λέγει Ἰωάννης μὲν· “Τοὺς δὲ προσκυνοῦντας τὸν Θεὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν.” Παῦλος δέ· “Οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ,” καὶ ὅσα τοιαῦτα. Μάλιστα μὲν γὰρ τὸ, “Ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν,” ἀντὶ τοῦ, ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἀνυποκρίτως, εἶπεν τῇ Σαμαρείτιδι ὁ Σωτὴρ, νομιζούσῃ ἐν τόπῳ ὠρισμένῳ τὸν Θεὸν προσκυνεῖσθαι, καὶ λεγούσῃ αὐτῷ· “Οἱ πατέρες ἐν τῷ ὄρει τούτῳ τὸν Θεὸν προσεκύνησαν.” Ὅτι γὰρ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὡς Θεῷ, προσκύνῃσι καὶ λατρεία προσφέρεται, Παῦλος ἔγραψεν· “Οἱ Πνεύματι Θεοῦ λατρεύοντες.” Εἶδὲ μὴ καταβαίνει αὐτοῖς ἡ ὄντως ἀλήθεια, ἀκουέτωσαν, ὅτι οὐκ οὐκ, Ἐν Πνεύματι καὶ Υἱῷ, εἶπεν. Αὐτὸς γὰρ παρ' Ἰωάννη λέγει· “Ἐγὼ εἶμι ἡ ἀλήθεια.” Καὶ ὃν τρόπον ἐν τῷ Υἱῷ προσκυνοῦντες τὸν Πατέρα, προσκυνοῦμεν καὶ τὸν Υἱὸν, τὸν ἴσον τρόπον ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι προσκυνοῦντες, συμπροσκυνοῦμεν καὶ αὐτό. Τὸ δὲ, “Οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ,” τοῦτο δηλοῖ ἀντὶ τοῦ, Αἰρεσιομάχοι οὐ μετέχουσι τοῦ θεϊκοῦ Πνεύματος· οἱ δὲ μὴ μετέχοντες ἠνωμένου αὐτοῦ τῷ Υἱῷ τῆ φύσει, οὐ δύναται τὴν μνημονευθεῖσαν ἀξίως ρῆξαι φωνήν. Ὁμοιότροπον γὰρ περὶ μὲν τοῦ Πατρὸς ..... ΚΕΦ. ΚΓ΄. Ὁφείλεσθαι δὲ αὐτῷ δόξαν οὐκ ἐκ τῆς μνημονευθείσης ἐν τοῖς προάγουσι μόνον τοῦ Κυρίου δεδιδάγμεθα παραδόσεως, ἀλλὰ διαφόρως· ὡς ὅταν Πέτρος γράφῃ· “Εἰ ὀνειδίξεσθε ἐν ὀνόματι

Χριστοῦ, μακάριοί ἐστε· ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ δυνάμεως Πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπέπαιται” καὶ ὡς ἡνίκα τὸν ὀφθέντα τῷ Ἡσαΐα ἐπὶ θρόνου θεϊκοῦ ἐπηρμένον καὶ 39.744 δοξαζόμενον βασιλέα καὶ Κύριον δυνάμεων, ὁ Ἀπόστολος τὸ ἅγιον εἶναι δείκνυσι Πνεῦμα· καὶ ὡς ὅταν ὁ αὐτὸς ἐπιστέλλῃ, κοινωνίαν εἶναι φάσκων τῷ Πνεύματι πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν, δῆλον δὲ ὅτι θεότητος, καὶ βασιλείας, καὶ δόξης, ὡς προεῖρηται καὶ αὐθις ῥηθήσεται· οὕτως Κορινθίους ἐν τῇ δευτέρᾳ Ἐπιστολῇ· “Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου Πνεύματος” καὶ ἐτέρωθί φησιν· “Εἴ τις κοινωνία Πνεύματος.” Ἐφεσίοις δέ· “Σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.” Κατανόησον, ὡς ἐνότητα εἶπεν διὰ τὴν πρὸς τὸν Πατέρα τῆς φύσεως ἕνωσιν. Καὶ πάλιν Κορινθίοις· “Ἡ οὐκ οἶδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου Πνεύματος ἐστίν, οὗ ἔχετε ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; Ἦγοράσθητε γὰρ τιμῆς. Δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν τὸν ἐν τοῖς σώμασιν ὑμῶν” τοῦτ' ἔστιν, τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Καὶ πάλιν προαναφωνήσας, “Ὁ δὲ Κύριος τὸ Πνεῦμα ἐστίν,” ἐπάγει· “Ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ Κυρίου Πνεύματος” καὶ πάλιν· “Εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν ἐντετυπωμένη λίθοις ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον Μωϋσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην· πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ Πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ;” παραπλησία τῷ ὑπὸ Ἰωάννου εἰρημένῳ· “Ἴδομεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς παρὰ Πατρός· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.” Καὶ ὁ σοφὸς Ζοροβάβελ φησὶν· “Πᾶσα ἡ γῆ τὴν ἀλήθειαν καλεῖ, καὶ ὁ οὐρανὸς εὐλογεῖ, καὶ πάντα τὰ ἔργα σεῖεται καὶ τρέμει” ἀλήθειαν δὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα λέγει, ὡς ἀνωτέρω μεμαρτύρηται. Καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Ψαλμωδοῦ λέγει· “Τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω, καὶ οἱ ἐξουθενοῦντές με ἐξουθηθήσονται.” Ὅτι δὲ καὶ συμπροσκυνεῖται τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, ὁ προπάτωρ ἐδίδαξεν ἐν τῇ δρυὶ τῇ Μαμβρῇ, τὴν ἁγίαν ὁμοτίμως δε 39.745 ξιωσάμενος καὶ προσκυνήσας Τριάδα, ὡς ἐν τῷ πρώτῳ εἴρηται λόγῳ. Καὶ ὁ Παῦλος δὲ ἔγραψεν, ὡς ἀνωτέρω εἰς τὰς θεολογίας τοῦ Πνεύματος ἐδείχθη, ὅτι “Πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον προσκυνήσει.” Αἵρετικοὶ δὲ, τῷ περὶ τὸ βάπτισμα δεσποτικῷ θεσπίσματι καὶ τῷ Ἀποστόλῳ ἀντινομοθετοῦντες, καὶ περὶ πλείονος ποιούμενοι, μήποτε φωραθεῖεν ἀπηχῆς μὴ προέμενοι κατὰ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, κατ' οἰκείαν ὡσπερ σύνθεσιν τὴν δοξολογίαν ἀναπέμπουσι. ΚΕΦ. ΚΔ'. Τοὺς δὲ ἀντιδιαταττομένους καὶ ἰδίαις παραδόσεσιν ἐναμείβοντας τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, μάτην ἐλπίζειν τῆς βασιλείας αὐτοῦ τυχεῖν ὁ Σωτὴρ διδάσκων ἐν τῷ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίῳ, τοῖς Φαρισαίοις παραπλησία αἵρετικοῖς φρονήσασιν εἶπε· “Διὰ τί ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσῃτε; Μωϋσῆς γὰρ εἶπεν· Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου· καὶ, Ὁ κακολογῶν πατέρα, ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. Ὑμεῖς δὲ λέγετε· Ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ, ἢ τῇ μητρὶ, Κορβάν, ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφελήθῃ· καὶ οὐκ ἔτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν.” Ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστιν· Ὁ τοῦ φιλοψύχου Θεοῦ νόμος παρακελεύεται μὴ ἀθετεῖσθαι, μήτε κακηγορεῖσθαι πατέρας, καθὰ προγέγραπται· ὡς δ' αὖ πάλιν ἀγαπᾶσθαι τοὺς παῖδας ὑπ' αὐτῶν, καὶ μὴ παροργίζεσθαι προστάττει. Τὸ δὲ Ἰσραηλιτῶν ἔθος ἐβούλετο ἕκαστον τοῦ λαοῦ, ἀφιεροῦντα ἑαυτὸν τῷ ναῷ, φανερὰ πρὸς τὴν δύναμιν προσφέρειν τῷ ἱερῷ, ἅτινα ἐλέγετο Κορβάν, ὃ ἐρμηνεύεται δῶρον, ὡς δὴ τῷ Θεῷ ἀνακείμενα· κέρδος δὲ ἐγένετο τῶν ἱερέων. Ὁκνηρῶς οὖν ἐχόντων μάλιστα τῶν πατράσι τὰ ἀναγκαῖα χορηγεῖν ὀφειλόντων πρὸς τοῦτο τὸ δῶρον, καὶ καλῶς

λεγόντων, ὅτι οὐ θεμιτὸν τὸν ὀφείλοντα μὴ ἀποτίσαι, μάλιστα τοῖς γενομένοις· οἱ ἱερεῖς νεαλογούντες ἐδίδασκον, ὥστε τοὺς γενομένους μᾶλλον ἢ τὸ προσφέρειν δῶρον παραβλέπειν, καὶ τέκνοις ὑπετίθεντο λέγειν τοκεῦσιν, ὅτι Τὰ προσόντα ἡμῖν, δῶρόν ἐστιν, καὶ ὅπερ ἐὰν λήψεσθε παρ' ἡμῶν, τοῦτο ἀπὸ τοῦ δώρου τοῦ ἡδὴ ὑποσχεθέντος, ἢ ἀνατεθέντος, ὡσπερ τῷ Θεῷ ἀφαιρεῖσθε· κατεχόμεθα γὰρ, φησὶν, τῷ περὶ εὐχῆς λόγῳ, τῷ κελεύοντι, εὐξάμενον ἀποδιδόναι. Ἐλθὼν οὖν ὁ Θεὸς Λόγος ὁ μὴ ἐξ ἐνδείας γονέων αὐτὸς τιμᾶσθαι βουλόμενος, μήτε πατέρας υἰῶν ἀτιμότερους ὑπάρχειν, ἀλλὰ μήτε τούτους ἐκείνων, καὶ τὴν προλεχθεῖσαν εὐρῶν ἀσεβῆ τῶν ἱερέων παράδοσιν, 39.748 ἐναντίως ἔχουσιν πρὸς τὴν ὁσίαν αὐτοῦ ἐντολήν, ἐγκαλεῖ τὰ μνημονευθέντα. ΚΕΦ. ΚΕ'. Ὑπερφυῶν τοίνυν ἀποδείξεων μαρτυρουσῶν, ὅτι ἐκ τῆς μιᾶς καὶ ἀνωτάτω θεϊκῆς φύσεως ἐξεφάνη συναϊδίως τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ ἔχει κατὰ τε τὴν οὐσίαν καὶ τὴν δύναμιν τὸ ἄπειρον, καὶ τὸ ἄφθαρτον, καὶ τὸ αὐτεξούσιον, καὶ τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ ἅγιον, καὶ τὰ προειρημένα πάντα ἀπαράλλακτως πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν οὕτως, ὥστε ἐξ αὐτοῦ γνωρίζεσθαι τὸν Θεὸν οἰκεῖν ἐν ἡμῖν· καὶ τοῦ Πατρὸς ἐκφανῶς διὰ τοῦ δεικνύειν Πνεῦμα αὐτοῦ εἶναι αὐτὸ μαρτυροῦντος, ὅτι καὶ ὁμοούσιον αὐτῷ, καὶ Θεὸς ἀγέννητός ἐστιν· οὐκ ἀπαξιώσαντος δὲ οὔτε τοῦ Υἱοῦ, διὰ τὴν περὶ αὐτὸ τῆς θεότητος, καὶ βασιλείας, καὶ δόξης κοινωνίαν· καὶ ἐν αὐτῷ χρισθῆναι, καὶ ἔχειν αὐτὸ μένον παρ' αὐτῷ, καὶ δι' ἑαυτοῦ προεξαγγεῖλαι τὴν ἐπιδημίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἰσοτιμίαν αὐτῷ ἀπονεῖμαι, ἣν καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐφύλαξεν, ἔτι δὲ καὶ κοινωνίαν καὶ ἐνότητα αὐτοῦ ἔγραψεν· ὁμοίως δὲ καὶ πασῶν τῶν ἄλλων Γραφῶν μίαν εἶναι φύσιν θεῖαν δηλουσῶν, καὶ ἐν ὄνομα τῆ παντίμῳ Τριάδι λεγουσῶν, καὶ συνταττουσῶν αὐτὸ ἐν τοσοῦτοις καὶ τηλικούτοις χαρίσμασιν, ἢ μετὰ τοῦ Υἱοῦ, ἢ καὶ αὐτοῦ κατὰ μόναν ἐπὶ θεϊκῶν ἔργων καὶ δυνάμεων μνημονευουσῶν, καὶ καλουσῶν αὐτὸ κατ' ἐξαίρετον Πνεῦμα ἅγιον, Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ Πνεῦμα ἓν, καὶ Πνεῦμα ἀληθείας, καὶ Πνεῦμα θεῖον, καὶ Πνοή τοῦ Παντοκράτορος, ἃ καὶ μόναν αὐτάρκη πρὸς πάσας αἰρετικὰς διαστροφάς· μαρτυρουσῶν δὲ, ὅτι τοῦ Θεοῦ ἡμᾶς υἰοὺς ποιεῖ, καὶ θεοποιεῖ, καὶ ἐλευθεροῖ, καὶ ἀνακτίζει, καὶ ἀμαρτιῶν ἀφέσεως ἀξιοῖ, καὶ σοφίαν καὶ γνῶσιν παρέχει, καὶ πᾶν τὸ πεποιημένον ἀγιάζει, καὶ πληροῖ τὴν οἰκουμένην, καὶ συνέχει τὰ πάντα, καὶ αὐτὸ τῶν οὐρανῶν ἠδρασεν καὶ ἐνίσχυσεν τὰς δυνάμεις, καὶ ἀνεώχθησαν αὐτῷ καταβαίνοντι, καὶ ἀπὸ καταβολῆς κόσμου φερόμενον ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἠγίαζεν αὐτὰ, καὶ προφήτας καὶ ἀποστόλους ἐνήχησεν καὶ ἔπεμψεν, ὡς Δεσπότης, καὶ συνεργεῖ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ, μόνος τε οἶδεν τὰ τοῦ Θεοῦ, καθὰ ὁ Μονογενής, καὶ πνεῖ ἔνθα προεῖρηται, καὶ θεϊκὰ δωρεῖται ὡς βούλεται, καὶ ναὸν ἔχει τὸν πιστὸν ἄνθρωπον ἴσως τῷ Πατρὶ, καὶ καθάπερ εἰς τιμὴν καὶ δόξαν τῆς τοῦ Μονογενοῦς θεότητος τὸ ἅγιον Πάσχα, οὕτω καὶ τοῦ Πνεύματος ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς ἐξ ἀρχῆς ἐπετελέσθη, καὶ διακονεῖ αὐτῷ ὁ Γαβριήλ, ὡς τῷ παντοκράτορι Θεῷ Πατρὶ· πῶς κατὰ αἰρετικούς οὐ Θεὸς ὁ ἡμᾶς θεοποιῶν; καὶ οὐ Κύριος ὁ ἡμᾶς ἐλευθερῶν; καὶ οὐ βασιλεὺς καὶ δοξαζόμενος ὁ μὴ ὑμῶν μετὰ τῆς κτίσεως, ὁ ἡμᾶς διὰ τοῦ βαπτίσματος συμβασιλεύσειν καὶ συνδοξασθήσεσθαι Χριστῷ καταξιώσων; Καὶ γὰρ ἐν πᾶσιν τοῖς προλεχθεῖσιν περὶ τοῦ θεοῦ Πνεύματος, οὐδὲν ἴδιον κτισμάτων εὐρίσκεται, οὐδ' ὑπῆρξεν οὐρανίοις δυνάμεσιν συμνημονεύεσθαι ἐπὶ θεϊκῆς δωρεᾶς, ἢ ἐνεργείας, ἢ δοξολογίας μετὰ τοῦ Θεοῦ 39.749 καὶ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ. Τὰ δὲ μὴ ἴδια τῶν ποιημάτων, δῆλον, ὅτι Θεοῦ μόνου ἴδια ὑπάρχει· Θεὸς δὲ οὐ κτίζεται. Ἄλλ' οἱ κτίσμα, ἢ δοῦλον λέγοντες ταυτὸν γὰρ ἐστὶ, καὶ μὴ θεολογούντες καὶ δοξάζοντες αὐτὸ, τῆ τε δουλείᾳ τῆς Ἄγαρ συνεκβάλλονται, καὶ τῆ τοῦ Χάμ κατακρίνονται, ἀκούοντες· “Ἐπικατάρατος Χάμ δουλεύσει τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ.” μετὰ Σίμωνός τε τοῦ Μάγου ἀναγράφονται, τοῦ

νομίσαντος ἀργυρίων δύνασθαι τὴν ἄπρατον ἐξαγοράσασθαι τοῦ ἁγίου Πνεύματος χάριν· καὶ διὰ τῆς βίβλου τῶν ἀποστολικῶν Πράξεων ἀκούουσιν· “Οὐ γὰρ ἔστιν ὑμῖν μερίς, οὐδὲ κληῖρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ.”

ΚΕΦ. ΚΣ΄. Ὡς ἀληθῶς γὰρ, ἐπειδὴ μὴ ἔστιν κοινωνία τῷ σκότει πρὸς τὸ φῶς, καὶ τοῖς ἔστερημένοις τῆς θείας γνώσεως πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτῆς καταυγαζομένους· εἰκότως γέγραπται περὶ τῶν κακοδόξων· “Τὸ Πνεῦμα οὐκ ἔγνωσαν, οὐδὲ συνήκαν· ἐν σκότει διαπορεύονται.” Δικαίως δὲ καὶ ἐπιστέλλουσι περὶ αὐτῶν, ὁ μὲν Ἰωάννης, ὅτι “Ἐπ' ἐσχάτου τοῦ χρόνου ἐλεύσονται ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῶν ἀσεβειῶν. Οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες, ψυχικοὶ, Πνεῦμα μὴ ἔχοντες·” ὁ δὲ Παῦλος, πρὸς μὲν Τιμόθεον· “Τὸ δὲ Πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις, καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει· ψευδολόγων κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν·” πρὸς Ἑβραίους δέ· “Ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει· πόσω, δοκεῖ, τίς χειρόνος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς Διαθήκης κοινὸν ἠγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ Πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας;” Ἐφεσίοις δέ· “Μὴ λυπεῖτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως.” Καὶ ὁ Δεσπότης δὲ ἐν Ματθαίῳ, τῷ ἀλόντι ἐπὶ βλασφημίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὡς ἀναπολόγητα παίσαντι, παρατείνει τὴν κόλασιν, οὐχ ἕως τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ τοῦ μέλλοντος· ἵνα σφόδρα φυλαττώμεθα τοιοῦτο μηδὲ κατὰ ἄγνοιαν ἀμαρτῆσαι, λέγων· “Πᾶσα ἀμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἢ δὲ εἰς τὸ Πνεῦμα βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται αὐτοῖς· 39.752 καὶ ὅς ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ· ὅς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.” Ἄλλος δὲ ποιός ἐστι λόγος κατὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἢ ἄλλη ποία νοεῖται περὶ αὐτοῦ βλασφημία, ἢ τὸ μὴ ὁμολογεῖν αὐτὸ Θεὸν ὁμοούσιον καὶ συνάναρχον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ; Ἰδικῶς γὰρ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ τὸ βλασφημεῖν εἴρηται. Ὡρῖσεν δὲ ἀφίεσθαι μὲν τὴν κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου βλασφημίαν, τὴν δὲ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μὴ ἀφίεσθαι· ἐκεῖνο δηλῶν, ὅτι τῷ κἂν γοῦν ὀψέ ποτε μὴ πιστεύσαντι ἐκ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς ὁμοουσίως αὐτὸ ἐκπεπορευῆσθαι· τῷ γὰρ ἐπιγνόντι ἀφίεται. Φησὶν γάρ· Ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ ἀφορμὴν γοῦν, εἰ καὶ μὴ εὐλογον, ἔχουσι τὰ περὶ τῆς ἀφράστου ἐνανθρωπήσεως μικροπρεπῆ ῥήματα· περὶ δὲ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὐδεμίαν ἔχουσι σκῆψιν. Διὸ καὶ ἡ Σοφία θεολογοῦσα τὸ θεϊκὸν Πνεῦμα, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀπειλοῦσα τοῖς βλασφημοῦσιν αὐτὸ, λέγει· “Φιλάνθρωπον γὰρ Πνεῦμα σοφίας, καὶ οὐκ ἄθωώσει βλάσφημον ἀπὸ χειλέων αὐτοῦ, ὅτι τῶν νεφρῶν αὐτοῦ μάρτυς ὁ Θεός, καὶ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἐπίσκοπος ἀληθής, καὶ τῆς γλώσσης ἀκουστής· ὅτι Πνεῦμα Κυρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην, καὶ τὸ συνέχον τὰ πάντα, γνῶσιν ἔχει φωνῆς.” Οἱ γὰρ τῇ θεότητι αὐτοῦ ἀπιστοῦντες, καθὰ ὁ Ἀπόστολος Τιμοθέῳ ἐν τῇ α΄ γράφει Ἐπιστολῇ, ἀφομοιωθέντες Ὑμεναίῳ καὶ Ἀλεξάνδρῳ, “περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν, καὶ παρεδόθησαν τῷ Σατανᾷ ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν.” Εἰκότως· αἴσιον γὰρ αὐτοῖς τὸ ἅγιον Πνεῦμα πνεῖν οὐκ ἠθέλησαν, καὶ τὴν πάσης ἀγκύρας βεβαιοτέραν ἐπίλαμψιν αὐτοῦ ἠθέτησαν, καὶ ἔχειν αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Χριστοῦ τελείαν τὴν κυβέρνησιν οὐκ ἠνέσχοντο, τῆς θεοπρεποῦς καὶ ἰσοτίμου δόξης ἑαυτοὺς στερήσαντες. Καὶ γὰρ, ὡς ἐν τῇ α΄ τῶν Βασιλειῶν εἴρηται παρὰ τοῦ Εἰλί, “Ἐὰν ἀμάρτη ἀνὴρ εἰς ἄνδρα, καὶ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ πρὸς τὸν Κύριον· ἔὰν δὲ τῷ Κυρίῳ ἀμάρτη, τίς προσεύξεται περὶ αὐτοῦ;” Ὁ δὲ “Κύριος τὸ Πνεῦμά ἐστιν,” ὡς ἔγραψε Παῦλος.

39.753 ΚΕΦ. ΚΖ΄. Ἀκουστέον δὲ χαλεπὸν γὰρ οὐδὲν ἐκ τούτου, ἀλλὰ καὶ ἐπωφελὲς καὶ στίχων τῶν παρ' Ἑλλησι, μετρίαν περὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα συντάξεως τοῦ Υἱοῦ Λόγου καὶ τοῦ Πνεύματος συναίσθησιν δεξαμένων, καὶ πρόσφορα καὶ ἀληθῆ θεωρησάντων εἶναι τὰ ὀνόματα ταῦτα· καὶ ὡς οὐ διέζευκται τὸ παγκρατὲς ἅγιον Πνεῦμα, οὐ φύσει, οὐ δυνάμει, οὐ δόξῃ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, ὡς οὐδὲ ὁ Μονογενής· ἀλλὰ καὶ πρόεισιν ἐξ αὐτοῦ οὐ συμμετρότερον, καὶ παρ' αὐτῷ μένει, πληροῦν τῇ ἑαυτοῦ ὑπερτάτῃ καὶ ἀπλέτῳ χάριτι καὶ δυνάμει ἅπαντα, κατὰ τὸ κοινὸν αὐτῷ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἀγαθὸν βούλημα. Εἰσὶν δὲ οἱ στίχοι χρησιμοῦ οὕτως· Πνεῦμα μὲν ἀθανάτοιο Θεοῦ Πατρὸς ἐκπροπόρευμα· Αὐτόθεν, ἔνθεν ἔβη, μένον ἔμπεδον, οὔτι μεριστόν· Ἀλλὰ Θεοῖο Λόγοιο μένον ζαθέοις ὑπὸ κόλποις, Πάντα τελεῖ, ἄτε θεῖος ἂ μῆδετα ἀρχέγονος φρήν· Κτίσμασι δὲ ζύμπασι φέρει χάριν, ἥ ὑπο πάντα 39.756 Ἔργα Θεοῦ ζῶει, καὶ ἀΐδιον ἔλλαχ' ἀρωγὴν. Καὶ πάλιν· Ὅφρα τὰ πάντα Τριάς συνέχη, κατὰ πάντα μετροῦσα. Ὅρφως τοῦ παρ' Ἑλλησι πρώτου θεολόγου· Πάντα γὰρ ἀθανάτοιο Θεοῦ μεγάλη ὑπ' ἀρωγῆι Ἀνθρωποὶ τελέουσι, σοφῆι ὑπὸ Πνεύματος ὀρμῆι. Πλάτωνος τοῦ Κωμικοῦ, ὃς ἀνθηρῶς ἐν τοῖς ὑπογεγραμμένοις ἰάμβοις θεότητα μοναδικῶς ἐκτεινομένην εἰς Τριάδα, ἀφ' ἧς τὰ ὅλα γέγονε τε καὶ σώζεται. Θεὸς γὰρ ἐστὶν εἷς Πατὴρ ὑπέρτατος· Λόγῳ τὰ πάντα πανσόφως καὶ Πνεύματι Στήσας ὀλισθαίνοντα, κάκ βυθοῦ πλάνης Εἰς φῶς ἀνέλκων ἐκ μακρᾶς ἀταξίας. Ἐρμουῦ Τρισεμέστου ἐκ τῶν πρὸς τὸν Ἀσκληπιὸν λόγων τριῶν. Ἐρομένου τινὸς τὸν ἀγαθὸν δαίμονα, περὶ τοῦ τρισαγίου Πνεύματος ἔχρησεν οὕτως· “Εἰ μὴ πρόνοιά τις ἦν τοῦ πάντων Κυρίου, ὥστε μοι τὸν λόγον τοῦτον ἀποκαλύψαι, οὐδὲ ὑμᾶς τοι 39.757 οὔτος ἔρωσ κατεῖχεν, ἵνα περὶ τούτου ζητήσητε. Νῦν δὲ τὰ λοιπὰ τοῦ λόγου ἀκούετε. Τούτου τοῦ Πνεύματος, οὐ πολλάκις προεῖπον, πάντα χρῆζει. Τὰ πάντα γὰρ βαστάζον, κατ' ἀξίαν τὰ πάντα ζωοποιεῖ καὶ τρέφει, καὶ ἀπὸ τῆς ἀγίας πηγῆς ἐξήρηται, ἐπίκουρον πνεύμασι, καὶ ζωῆς ἅπασιν ἀεὶ ὑπάρχον, γόνιμον ἐν ὄν.” Αὐθίς τε τῇ εὐγενεστέρῃ γνώμῃ καθυποτάττων τοὺς πολλοὺς, καὶ οὐκ ἀκριβεῖς περὶ τὴν γνῶσιν, τὴν ἔνεκα τῆς ἀχράντως, ἀμετρήτως, ἀφάτως, καὶ ἀεὶ καὶ ὡσαύτως ἐχούσης αὐτοτελοῦς Τριάδος, περὶ ἧς οὐδεὶς οὕτως μεγαλοφρονέστατος, οὐδὲ ὑψηλονούστατος ἀνθρώπων ἐστὶν, ὃς ἄξιόν τι τῆς τοσαύτης ὑπεροχῆς αὐτῆς θεωρῆσαι δύναται, ἀποφθέγγεται τοιαῦτα· “Οὐ γὰρ ἐφικτόν ἐστιν εἰς ἀμυήτους τοιαῦτα μυστήρια παρέχεσθαι· ἀλλὰ τῷ νῶ ἀκούσατε· Ἐν μόνον ἦν φῶς νοερὸν πρὸ φωτὸς νοεροῦ, καὶ ἔστιν ἀεὶ νοῦς νοὸς φωτεινός· καὶ οὐδὲν ἕτερον ἦν, ἢ ἡ τούτου ἐνότης. Ἀεὶ ἐν αὐτῷ ὦν, ἀεὶ τῷ 39.760 ἑαυτοῦ νοῖ καὶ φωτὶ καὶ πνεύματι πάντα περιέχει.” Καὶ μεταξὺ ἄλλων ἐπάγει· “Ἐκτὸς τούτου οὐ Θεὸς, οὐκ ἄγγελος, οὐ δαίμων, οὐκ οὐσία τις ἄλλη. Πάντων γὰρ ἐστὶ Κύριος καὶ Πατὴρ, καὶ Θεὸς, καὶ πηγὴ, καὶ ζωὴ, καὶ δύναμις, καὶ φῶς, καὶ νοῦς, καὶ Πνεῦμα, καὶ πάντα ἐν αὐτῷ καὶ ὑπ' αὐτόν ἐστι.” Νοῦν ἐκ νοῦ, καὶ φῶς νοερὸν ἐκ φωτὸς νοεροῦ, ἔτι δὲ καὶ Πνεῦμα, ᾧ πάντα περιέχει· τὸν Θεὸν Πατέρα, καὶ τὸν Μονογενῆ, καὶ τὸ ἐν αὐτοῦ ἅγιον Πνεῦμα δηλοῖ· ὡς ἡ Σοφία λέγει· “Πνεῦμα Κυρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην.” Ἀγγέλους δὲ καὶ δαίμονας, καὶ τοὺς λεχθέντας μὲν ὑπὸ Ἑλλήνων, οὐκ ὄντας δὲ ἀληθῶς θεοὺς, καὶ πᾶσαν φύσιν, ὑπὸ ταύτην εἶναι τὴν ἀδιαίρετον ἐξουσίαν, τὴν μίαν πάντων δημιουργικὴν ἀρχήν. Καὶ Πορφύριος δὲ, καίτοι τὸ παράπαν οὐ σωφρονῶν περὶ τὸ ὄντως θεῖον, ἀλλ' αὐτοχολωτῶν, ὡς εἰπεῖν, ὅμως Πλάτωνος ἐκτιθέμενος δόξαν, καὶ πῶς ποτε συνελαθεῖς, ὑπὸ τῆς ἀληθείας, ἢ τάχα καὶ τὸν Πλάτωνα αἰδεσθεῖς, φάναι διενοήθη ταυτί· “Ἄχρι γὰρ τριῶν ὑποστάσεων ἔφη Πλάτων τὴν τοῦ θεοῦ προελθεῖν οὐσίαν· εἶναι δὲ, τὸν μὲν ἄνω τάτω Θεόν τ' ἀγαθόν, μετ' αὐτόν δὲ καὶ δευτέρον τὸν Δημιουργόν, τρίτην δὲ καὶ τὴν τοῦ κόσμου ψυχὴν· ἄχρι γὰρ ψυχῆς τὴν θειότητα

προελθεῖν.” Ὡς τὸ ἔνδον τεθολωμένος καὶ βεβλαμμένος διορατὶ 39.761 κὸν ὁ ἐπάρατος Πορφύριος, καὶ πρὸς τὴν τελεωτάτην ἀδυνατῶν θεολογίαν, ἄτε μήτε κατ' ἐπιθυμητικὴν καὶ φοιτικὴν αὐτοῦ ὄρμην, τὴν παροῦσαν ποιούμενος ἐξήγησιν, ἀμυδρῶς τὸ ἔν καὶ σωστικὸν ἅγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ψυχὴν προσηγόρευσεν· οὐ τὴν ἀνθρώπου δὲ ὅμως, ἀλλὰ τὴν τῷ παντὶ διαπεφοιτηκυῖαν κόσμῳ. Ἔχεις οὖν καὶ τοὺς τῶν ἕξω σοφοὺς μαρτυροῦντας, ὡς αἱ τρεῖς μακάριαι ὑποστάσεις ἐν μιᾷ θεότητι, καὶ οὐκ ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ἐξεφάνησαν· ἀλλ' ὅτε ἡ πρώτη, τότε σὺν αὐτῇ ἅμα καὶ ἐξ αὐτῆς καὶ ἡ ἄλλη καὶ ἡ ἑτέρα συναϊδίως, ὡς τὸ ἀπαύγασμα τῷ πυρί. Κεῖσθω δέ τι κατὰ φυσικὸν λόγον καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων μαρτυροῦν τῇ ἀνάρχῳ ἐκπορεύσει, καὶ τῇ πρὸς τὸν μονογενῆ Θεὸν Λόγον ὁμοουσιότητι τοῦ θεϊκοῦ ἑνὸς Πνεύματος. Ἔστιν δὲ τοῦτο· Λόγος οὐ γεννᾶται, ἢ ἐκφαίνεται, μὴ συνορμῶντος καὶ συμπροερχομένου ἅμα αὐτῷ Πνεύματος. Πολλοὶ δὲ τοιοῦτοι ἐξ Ἑλληνικῶν βίβλων λόγοι, καὶ οὐκ ἀπόβλητοι· ἀλλ' ἔτι τῶν ἀπογεγραμμένων ἐνταῦθα συμφύεστεροι καὶ ἰδιώτεροι ἐπὶ πλεον εἰσαυθις, ἐὰν τῷ Θεῷ δοκῇ, εἰς μέσον προενεχθήσονται πρὸς ἡμῶν. Ἐγὼ γὰρ καὶ οἱ ἔμοι, ὡς ἴσασις οἱ μνήμης μοι τῆς περὶ τὴν ἀναρχον καὶ αἰεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ ταυτὰ ἔχουσαν μακαρίαν Τριάδα, τῆς διδούσης αἰεὶ καλὰ, οὐκ ἀφαιρουμένης δὲ, οὐδ' ὄνειδιζούσης, ἐν ταῖς παρ' ἡμέραν ταύταις συνουσίαις κοινωνήσαν 39.764 τες, οὐκ ἔστιν ὅτε, ἢ ἐπασάμην, ἢ ἐν τῷ ὀνόματι δὲ αὐτῆς τῷ παναγίῳ πάντα λεγέσθω, καὶ πραττέσθω, καὶ σιγῇ βουλευέσθω ἑμαυτῷ καὶ τοῖς ἑμαυτοῦ παρέχων τὸ πᾶν χρήζει γὰρ αὕτη, πάντων αἰτία οὐσα, οὐδενός, εἰ μὴ τῆς ἡμῶν ὠφελείας, προσκυνῶν τε καὶ δοξάζων, καὶ πρὸς δύναμιν τὴν οὐσαν μοι ἐγκωμιάζων αὐτήν· ἢ οὐ πολλὰ ἔφην ἀδικεῖσθαι πρὸς ἑαυτῶν τοὺς μὴ σπουδάζοντας σοφόν τι περὶ αὐτῆς, ἢ μαθεῖν, ἢ διδάξαι. Καὶ νῦν δὲ συνήθως πιστεύων, ὡς σταθερὰ καὶ βέβαια ἐκεῖνά ἐστιν μόνα, ὧν προηγείται αὕτη, ἀνατείνων σὺν τῷ σώματι τῆς διανοίας τὰ ὄμματα, λίσσομαι ὑπὲρ τε ἑμαυτοῦ καὶ τῶν ἐξ ἑμοῦ, καὶ τῶν ἀπ' αὐτῶν ὄντων τε καὶ ἔσομένων, ἔτι μὴν καὶ ὑπὲρ πάντων, πειθόμενος τῷ παρακελευσαμένῳ Σωτῆρι Χριστῷ εὐχεσθαι ὑπὲρ ἀλλήλων, λέγων, ἅπερ ὁ ἐν ὄψαλμῷ προσευχόμενος· “Ἐπὶ σοὶ, Κύριε, ἤλπισα· μὴ καταισχυνηθῆην εἰς τὸν αἰῶνα· ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ῥῦσαί με, καὶ ἐξελοῦ με· κλῖνον πρὸς μέ τὸ οὖς σου, καὶ σῶσόν με. Γενοῦ μοι εἰς Θεὸν ὑπερασπιστήν, καὶ εἰς τόπον ὄχυρόν, τοῦ σῶσαί με· ὅτι στερέωμά μου καὶ καταφυγή μου εἶ σύ. Ὁ Θεός μου, ῥῦσαί με ἐκ χειρὸς ἀμαρτωλοῦ, ἐκ χειρὸς παρανομοῦντος καὶ ἀδικοῦντος· ὅτι σὺ εἶ ἡ ὑπομονή μου, Κύριε, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου ἐκ νεότητός μου. Ἐπὶ σὲ ἐπεστηρίχθην ἀπὸ γαστροῦ, ἐκ κοιλίας μητρός μου σύ μου εἶ σκεπαστής. Ἐν σοὶ ἡ ὕμνησίς μου διαπαντός. Ὡσεὶ τέρας ἐγενήθην τοῖς πολλοῖς, καὶ σὺ, Κύριε, βοηθός μου κραταιός. Πληρωθήτω τὸ στόμα μου αἰνέσεως, ὅπως ἀνυμνήσω τὴν δόξαν σου, ὅλην τὴν ἡμέραν τὴν μεγαλοπρέπειάν σου. Μὴ ἀπορρίψης με εἰς καιρὸν γήρους· ἐν τῷ ἐκλείπειν τὴν ἰσχύν μου μὴ ἐγκαταλίπης με.” Οὕτω γὰρ ἂν, σοῦ ἕνεκα, τῆς οὐκ ἐχούσης τὸ ἀντιπασσόμενόν σοι, ἐν τῷ βουλευέσθαι ἔλεειν καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἡμᾶς, ἀγαθωτάτη καὶ παναλκεστάτη Τριάς, ἀφ' ἧς καὶ παρ' ἧς πᾶν ἀγαθόν, καὶ εἰς ἣν πάντων πᾶσα πάντοτε ἐλπίς, καὶ μεθ' ἣν παντελῶς οὐδὲν, ῥυσθείημεν τῶν τε 39.765 ἡμαρτημένων ἡμῖν ψυχικῶν καὶ σωματικῶν ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ, ἐν λόγῳ καὶ ἔργῳ, ὧδε καὶ “ὅτε νικᾷς ἐν τῷ κρίνειν” τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, τῶν τε ἐν κόσμῳ ἐπαχθῶν, καὶ τοῦ τοῖς ἀγαθοῖς αἰεὶ φθονοῦντος καὶ ἐναντίου ἱσταμένου δαίμονος, καὶ παντὸς πνεύματος πονηροῦ καὶ ἀκαθάρτου, καὶ τοῦ μισοκάλου Ἀντιχρίστου, οὗτινος, ὡς τεκμηριοῖ τὰ πράγματα, ὁ ἀγωνίας δεινῆς γέμων χρόνος ἤγγικεν ἤδη· ὥστε μηδένα, μὴ τῶν νῦν, μὴ τῶν τότε εὐρισκομένων ἀπολέσθαι. Οὕτως ἂν πᾶν κακὸν ἐκποδῶν γένηται, διοικηθεῖτε τε καλῶς καὶ ἡσύχως, κατὰ τὸ σὸν ἄφθονον καὶ φιλόψυχον θέλημα, τὰ τε κοινὰ, τὰ τε ἰδιωτικὰ πράγματα· καὶ αἰρετὴ λοιπὸν καὶ

εὐκταία πᾶσιν ἔσται ἢ ἐν ἐκάστη πόλει, μενοῦνγε ἢ ἐν ἀγρῶ εὐσεβῆς καὶ ἰδιοπράγμων οἰκῆσις· καὶ ὑπάρξη παντὶ, ὡς τοῖς ὁσίοις πατράσιν καὶ τοῖς πρὸ ἐκείνων, τὸ ὡς ἔρᾱ καὶ βούλεται κατ' ἐξουσίαν πλεῖν, ὀδοιπορεῖν, οἴκοι μένειν, γεωργεῖν, ἐπιμελῶς εἰς πανηγύρεις παραβάλλειν, λαλεῖν χαρίεντα καὶ ἐπιεικῆ, καὶ τὸ μείζον τούτων, τὸ ἀπερισπάστως καὶ νηφαλέως μεμνήσθαι σου, καὶ παντὸς πράγματος ἐκ σοῦ ἀρχὴν ποιεῖσθαι καὶ τελευτήν, μεταδιδόναι τε πρὸς δύναμιν τοῖς ἐνδεομένοις, ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν πρὸς γένος καὶ τῶν οἰκείων, καὶ παρὰ σοῦ τὸ δάνειον εἰς τὸ μέλλον ἐκδέχεσθαι, καὶ ἐπίμετρον ζωὴν αἰώνιον. “Νηστεία” γὰρ, φησὶν, “καὶ προσευχὴ ἐκ θανάτου ρύεται· ἔλεημοσύνη δὲ, ὑπὲρ τὰ ἀμφοτέρω.” Ὡς γὰρ καὶ οἱ ἕξω φασίν· Εὐσεβῆς οὐδὲν προφερέστερον ἐν μερόπεσσι. Οὕτως ἂν πρὸς τούτοις ἐγγένηται τὸ μὴ νοσεῖν ὑπερηφανίαν καὶ τῦφον, μηδ' εἶναι καυχηματίαν· δι' ἃ ἄφυκτα πάθη, ὁ μὲν ἔχθιστος Σατάν τοῦ ἄνω φω 39.768 τὸς καὶ τῆς τῶν δοκίμων ἀγγέλων ἐταιρίας ἐξέπεσεν. καὶ εἰς τοὺς ζοφωδεστάτους ταρταραίους μυχοὺς κατωλίσθησεν· ὁ δ' ὑπὸ νόμον τραφεῖς, καὶ νηστεύων, καὶ ἀποδεκατῶν τὰ ἑαυτοῦ ὑπάρχοντα, καὶ ἐπικουρῶν τοῖς προσαιτοῦσιν Φαρισαῖος, ἀνόνητον ἔσχε τέως ἐν κόσμῳ, ὅσον ἐν γράμμασιν ἱεροῖς, τὴν ἐντεῦθεν ἐλπίδα. Ἔτι δὲ ὑπάρξη τὸ μάχης ἀφεστάναι. ζῆν ἐν βιβλίοις, καὶ ἀχώριστον εἶναι μετὰ καθαροῦ συνειδότος τῶν ἐκκλησιαστικῶν συναξέων, ἐν οἷς ἰδικώτερον πρόκεισαι πᾶσιν οὕτως ἔσται, οὐκ ἔτι ἐπονείδιστος καὶ διεπτυσμένη, ἀλλὰ καὶ, ὡς πάλαι καὶ πρόπαλαι, ἐπαινετὴ ἢ τῆς ἀρετῆς καὶ πάσης ἐπιστήμης γενομένη παρὰ τὴν ἀρχὴν διδάσκαλος ἢ συμμετρία. Καὶ σωφρονεστέρα φανεῖ τῆς ἀρχαίας ἢ ἐξῆς πολιτεία, ὅσω καὶ ὑπὸ τῆς Χριστιανῆς, τῆς πάντ' εὖ πεποιηκυίας, κατανύττεται θεσμοθετήσεως. Καὶ γλυκὴ φῶς ἀνατείλη καὶ λαμπρόν· καὶ εὐαρχία μὲν καὶ εἰρήνη ἀνά πᾶσαν γῆν καὶ θάλατταν, κατὰ πάντα τρόπον καὶ λόγον, ἔσται βαθεῖα· καὶ μεστὸν τοῦ Νείλου τὸ ρεῖθρον, καὶ εὐετηρία πλείστη· σπάνις δὲ πολλὴ καὶ παντοία τῶν σπουδαρχιδῶν· καὶ οὐκ ἔτ' ὀδύρηται ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ· καὶ ὄν ἑμαυτῷ νόμον ἔθηκα, φυλάξαι δυνηθῶ σὺν ὥρα, καὶ χάριτι, καὶ σεμνότητι βίου καὶ λόγων· πανταχόθεν τε ἡμῖν παντεκνεῖ, καὶ πανοικεῖ, καὶ παγγενεῖ, καὶ ὀλικῶς ἐκβῆ τὰ πράγματα, εὐχῆς καλλίω καὶ τῶν πρότερον βελτίω. Καὶ πάντα ταῦτα ναὶ, ναὶ, ναὶ, τετελεσμένα καὶ τελεσθησόμενα ἔσται· ὅπως ἐς αἰεὶ ἐργάζεται τὸ ἐν Ἑσαΐα παρηγορικὸν καὶ ἰαματικὸν ῥῆμά σου, τὸ περιέχον οὕτως· “Ἐγὼ εἶμι αὐτὸς ὁ λαλῶν· πάρειμι ὡς ὥρα ἐπὶ τῶν ὀρέων, ὡς εὐαγγελιζόμενος ἀγαθὰ· ὅτι ἀκουστὴν 39.769 ποιήσω τὴν σωτηρίαν σου, λέγων· Σιών, βασιλεύσει σου ὁ Θεός.” Καὶ σχοίημεν ἀτελεύτητον καὶ μετὰ τελευτὴν τὴν ζωὴν καὶ τὴν χάριν διαιωνίζουσαν, διὰ τὸ ἀγαθώτατον, καὶ μεγαλοπρεπέστατον, καὶ σωστικώτατον, καὶ δεδοξαμένον, καὶ εὐχαριστούμενον εἰς ἀπεράντους αἰῶνας αἰώνων ὄνομά σου, τοῦ ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν Θεοῦ Πατρὸς παντοκράτορος, καὶ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ σου, καὶ τοῦ παναγίου, καὶ ζωοποιοῦ, καὶ δημιουργοῦ Πνεύματός σου. Ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν. Καὶ ἐροῦσι πάντοτε πάντες πανταχοῦ οἱ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν λαοί· Γένοιτο, γένοιτο, γένοιτο.